

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SAKINIM PLANLAMASI SÜRECİNDE KENTSEL KORUMA
ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ; BURDUR ÖRNEĞİ**

HALİME GÖZLÜKAYA

**DANIŞMAN
PROF. DR. ALİ TÜRK**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI
ISPARTA - 2016**

© 2016 [Halime GÖZLÜKAYA]

TEZ ONAYI

Halime GÖZLÜKAYA tarafından hazırlanan "**Sakınım Planlaması Sürecinde Kentsel Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi; Burdur Örneği**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı**nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Prof. Dr. Ali TÜRK
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ziya GENÇEL
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Peker
Bursa Teknik Üniversitesi

Enstitü Müdürü Doç.Dr.Yasin TUNCER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Halime GÖZLÜKAYA

İÇİNDEKİLER	i
Özet	iii
Abstract	v
TEŞEKKÜR	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı	3
1.3. Yöntem ve Materyal	4
1.4. Çalışmanın Hipotezleri	4
2. KAYNAK ÖZETLERİ	6
3. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR	9
3.1. Kentsel Koruma	9
3.2. Kentsel Koruma'nın Dünya'da Gelişimi	12
3.3. Kentsel Koruma'nın Türkiye'de Gelişimi	18
3.4. Kentsel Koruma Alanlarının Genel Özellikleri	24
3.5. Kentsel Alanlarda Afetler ve Türleri	30
3.5.1. Kentsel alanlarda sel afeti	36
3.5.2. Kentsel alanlarda heyelan afeti	36
3.5.3. Kentsel alanlarda çığ afeti	37
3.5.4. Kentsel alanlarda kuraklık afeti	37
3.5.5. Kentsel alanlarda deprem afeti	37
3.6. Risk Belirleme, Afet Yönetimi ve Politikaları	41
4. KENTSEL SAKINIM PLANLAMASI VE KENTSEL KORUMA İLİŞKİSİ	51
4.1. Kentsel Koruma Alanlarında Planlama	51
4.2. Sit Alanları ve Koruma Planlaması	56
4.3. Yasal yönetsel süreçlerde koruma alanları	57
4.3.1. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	59
4.3.2. Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun	60
4.3.3. Büyükşehir Belediyesi Kanunu	61
4.3.4. Belediye Kanunu	61
4.3.5. İl Özel İdareleri Kanunu	63
4.4. Kentsel Alanlarda Sakınım Planlaması	63
4.5. Koruma Alanlarında Sakınım Planlaması	73
5. ARAŞTIRMA BULGULARI; BURDUR ÖRNEĞİ	85
5.1. Burdur Kenti Genel Özellikleri	85
5.1.1. Burdur Kenti Sosyo-Ekonomik Yapısı	86
5.1.2. Burdur Kenti Demografik Yapısı	87
5.1.3. Burdur Kenti Tarihsel Gelişimi	88
5.2. Burdur Kenti Planlama Süreci	89
5.3. Burdur Kentsel Sit Alanı Genel Özellikleri	93
5.3.1. Sit Sınırının Biçimlenme Süreci ve Kurul Kararları	94
5.4. Burdur Kentsel Sit Alanı Arazi Kullanım Durumu ve Analizleri	96
5.4.1. Kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı arazi kullanımı	97
5.4.2. Mülkiyet durumu- sahiplik	101
5.4.3. Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları	103
5.4.4. Yapım tekniği- strüktür- malzeme	109

5.5. Burdur Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı	114
5.5.1. Amaçlar ve hedefler	115
5.5.2. Planlama kararları.....	118
5.6. Burdur Kenti Deprem Afet Risk Durumu	120
5.7. Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş alanının deprem Riskinin Değerlendirilmesi	127
5.8. Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Bölgesinde Sakınım Planlamasının Durumu.....	139
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	144
KAYNAKLAR	148
EKLER.....	154
ÖZGEÇMİŞ.....	165

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SAKINIM PLANLAMASI SÜRECİNDE KENTSEL KORUMA ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ; BURDUR ÖRNEĞİ

Halime GÖZLÜKAYA

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Ali Türk

Doğal afetler, kentlerin mekânsal, sosyo-kültürel ve ekonomik gelişimini etkileyen olaylardandır. Afetlerin vermiş olduğu zararların giderilmesi sürecinde yani klasik afet yönetiminde vurgu daha çok afet sonrası kurtarma iken, günümüzde afet yönetimi zarar azaltma odaklı hale gelmiştir. Zarar azaltma odaklı yaklaşımlar, tez kapsamında değerlendirilen sakınım planlaması, riske dayalı afet yönetimini gerekli kılmaktadır.

Risk odaklı afet yönetimi yaklaşımı, olası risklerin tespiti yapılarak hasar görebilirliğin en aza indirilebilmesi için gerekli eylemlerin belirlenmesidir. Bu nedenle özellikle kentsel alanlarda hasar görebilirliğin kenti oluşturan her bir risk altındaki eleman için belirlenmesi gerekmektedir. Bir kentte sosyal yapı, ekonomik yapı, teknik altyapı, bina stoku durumu, politik ve idari yapılanma, kültürel ve çevresel değerlerin deprem afetine karşı hasar görebilirliğinin belirlenmesi ve katılım odaklı işbirliğinin kente entegre edilmesi afet sonrasında hasarın en aza indirilmesinde önemlidir.

Kentsel alanlarda öncelikli olarak korunması gereken kültürel miras öğeleri zaman içinde meydana gelen afetlerle birlikte yok olmuşlardır. Kültürel miras özellikle afet sonrası durumlarda o toplumun geçmişi, toplumsal belleği ve kimliği ile olan bağlantısını oluşturmaktadır. Toplum için kültürel ve sosyal anlamda değeri olan kültürel miras öğelerinin, doğal veya insan yapısı bir afet sonrası kurtarılmaya çalışılması sadece kültürel miras öğesinin korunması değil aynı zamanda afet sonrası toplumsal travmanın aşılması açısından da katkıda bulunmaktadır. Afet sırasında ve sonrasında, toplumsal bağları yeniden kurabilmek için gündelik hayatın bir parçası olan anıtsal yapıların ve sivil mimari öğelerinin korunması ve kurtarılması, afet sonrasında toplumlar için normal yasama dönüşte önemli bir katkı sağlamaktadır.

Tez kapsamında çalışma alanı olan Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı fay hattı üzerinde olması nedeniyle risk altında olan bir bölgedir. Doğal ve insan yapısı afetlere karşı kentsel sit alanlarının korunmasında koruma amaçlı imar planlarının, mevcut yasa ve yönetmeliklerin yetersiz kaldığı görülmektedir. Koruma amaçlı imar

planında standart olan alan analizlerinin ve tespitlerinin yanında yapılması gereken deprem odaklı araştırmalar kent merkezinde aktif olarak kullanılan sit alanı için önemli bir yaklaşımdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde tez çalışması koruma alanlarında zarar azaltma yani sakınım planlaması sürecinde ele alınarak Burdur Kentsel Sit Alanı ve yakın çevresi özelinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Koruma, Koruma Alanları, Sakınım Planlaması, Kentsel Sakınım, Kentsel Riskli Alanlar,

2016, 165 Sayfa

ABSTRACT
M.Sc. Thesis

**AN EVOLUATION OF URBAN CONSERVATION AREAS IN THE
PROCESS OF MITIGATION PLANNING, IN CASE STUDY IN
BURDUR.**

Halime GÖZLÜKAYA

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Applied and Natural Sciences
Department of City and Regional Planning**

Supervisor: Prof. Dr. Ali Türk

Natural disasters, is one of the events affecting the city of spatial socio-cultural and economic development. In the process of eliminating the damage of disasters that have given so much post-disaster stress management classic disaster recovery, while today it has become focused on mitigation of disaster management. Mitigation-oriented approach, the conservation planning evaluated the thesis makes the necessary risk-based disaster management.

Risk-based disaster management approach, to determine the damage done to identify potential risks vulnerabilities at least the necessary action to be downloaded. Therefore, especially in urban areas make up the city's damage vulnerabilities must be determined for each risk element. social structures in the city, economic structure, technical infrastructure, building stock status, political and administrative structure, cultural and determination of damage vulnerabilities against the environmental values of the earthquake disaster and participation-oriented is important in minimizing the damage after the disaster will be integrated with the city's cooperation.

When elements of cultural heritage in need of protection primarily in urban areas are destroyed along with the disaster occurred. cultural heritage, especially in post-disaster that society's history, is the connection with collective memory and identity. cultural heritage items of cultural and social sense, value for society, natural or attempted to be rescued after a man-made disaster is not the protection of a cultural heritage item also contribute in terms of overcoming the social trauma after a disaster. during disasters and beyond, the protection of monumental structures that are a part of everyday life in order to re-establish social ties and civil architectural elements and rescue, providing a significant contribution to the return of normal legislation, to communities after disasters.

Burdur, which is the thesis work area at risk due to the fault line. conservation plan for the conservation of urban heritage sites against natural and manmade disasters, it is seen that the current laws and regulations are inadequate. Earthquake focus needs to be done in addition to standard analysis and identify areas in which research is an important approach to conservation plans for protected areas are used as active in the city center. In this respect, mitigation thesis that evaluated the combination of conservation planning in protected areas work Burdur urban site and its surroundings are considered private.

Keywords: Urban Conservation, Conservation Areas, Mitigation Planning, Urban Mitigation, Urban Risks Areas

2016, 165 pages

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Ali TÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca üzerimde büyük emeği olan ve her konuda desteğini gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Zeynep PEKER ve Yrd. Doç Dr. Okan Murat DEDE'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın her aşamasında maddi ve manevi yardımlarını gördüğüm sevgili arkadaşlarım Hatice CANCAN, Ege KAYA, Duygu KÖSE, Z. Betül ÖZSOY ve Anıl EVCİ'ye teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan sevgili Aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Halime GÖZLÜKAYA
ISPARTA, 2016

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1 Afet Riski Oluşma Süreci	32
Şekil 3.2 Türkiye'de Yaşanan Afet Türleri Dağılımı.....	35
Şekil 4.1 Afet Öncesi ve Sonrasında Sakınım.....	65
Şekil 4.2 Afetler Alanında Planlama Türleri.....	65
Şekil 4.3 1994 Yokohama Konferansı Afet Zararlarına Yönelik Stratejileri.....	66
Şekil 5.1 Burdur İlinin Ülke ve Bölge İçindeki Konumu.....	85
Şekil 5.2 Avustralyalı Uzmanlar Tarafından Hazırlanan Burdur Planı	90
Şekil 5.3 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Sınırları	96
Şekil 5.4 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mahalle Sınırları	97
Şekil 5.5 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mülkiyet Durumu	102
Şekil 5.6 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Tescilli Anıtsal Kültür Varlıkları ve Sivil Mimarlık Örnekleri	103
Şekil 5.7 Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kesme Taş Kullanılan Sivil Mimarlık Örneği	108
Şekil 5.8 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Bölgesi Sivil Mimarlık Yapılarında Sokak Görünüşü.	109
Şekil 5.9 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Sistemleri	111
Şekil 5.10 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Kalitesi	113
Şekil 5.11 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mevcut Doku ile Uyumlu	114
Şekil 5.12 Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası.....	121
Şekil 5.13 Burdur İl Bütünü Deprem Haritası.....	122
Şekil 5.14 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Bölgesi Jeoloji Durumu ve Yerleşime Uygunluğu	125
Şekil 5.15 Burdur Merkez İlçe Yerleşime Uygunluk Haritası.	126
Şekil 5.16 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Harabe Yapı Örneği-1	127
Şekil 5.17 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Harabe Yapı Örneği-2	128
Şekil 5.18 Özgür Mahallesindeki Benzin İstasyonu Görünüşü.....	128
Şekil 5.19 İnönü mahallesindeki Depolama alanları.....	129
Şekil 5.20 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş alanında Ahşap Malzeme kullanılan yapı örneği	130
Şekil 5.21 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Yığma Yapım Tekniği İle Yapılmış Yapı Örneği	130
Şekil 5.22 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Yüksek Katlı Betonarme Yapı Örneği-1.....	131
Şekil 5.23 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Yüksek Katlı Betonarme Yapı Örneği-2.....	131
Şekil 5.24 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında İki Katlı, Bitişik Yapı Örnekleri-1	132
Şekil 5.25 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında İki Katlı, Bitişik Yapı Örnekleri-2	132
Şekil 5.26 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında İki Katlı, Bitişik Yapı Örnekleri-3	133

Şekil 5.27 Burdur Kentsel Sit Alanı İçerisinde Ulu Cami	133
Şekil 5.28 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Dar Sokak Örnekleri	134
Şekil 5.29 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Ulaşım Altyapısı	135
Şekil 5.30 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Merdivenli Sokaklar	135
Şekil 5.31 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Teknik Altyapı Durumu	136
Şekil 5.32 İnönü ve Pazar Mahallesi Ahşap Malzeme Kullanılan Yapılar	137
Şekil 5.33 Sakarya Mahallesi Ahşap Malzeme Kullanılan Yapılar	138
Şekil A. 1 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Arazi Kullanımı	154
Şekil A. 2 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Ticaret Ayrımı	155
Şekil A. 3 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kat Adetleri	156
Şekil A. 4 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı 1. Kat Kullanımları	157
Şekil A. 5 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Ulaşım Yapısı	158
Şekil A. 6 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Tescilli Yapılar	159
Şekil A. 7 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Uyumluluk Değerlendirmesi	160
Şekil A. 8 Burdur Kentsel Sit Alanı Çevresi Etkileme Geçiş Alanı İmar Planı	161
Şekil A. 9 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Jeolojik Yapısı	162
Şekil A. 10 Burdur Ulu Cami Civarı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı	163
Şekil A. 11 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kentsel Risk Durumu	164

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.1 Richter Büyüklük Ölçeği	38
Çizelge 3.2 Türkiye'de Afet Yönetimi ve Afetlerle Mücadele Yaklaşımı ve Politikalarının Gelişimi	45
Çizelge 3.3 Afet Yönetiminde Eski ve Yeni Yaklaşımlar	48
Çizelge 4.1 Lichfield'e Göre Koruma Türleri	52
Çizelge 4.2 2003'ten İtibaren Tarihi Çevre Koruma Alanında Oluşturulan Yasa ve Yönetmelikler	58
Çizelge 4.3 2003'ten İtibaren Tarihi Çevre Koruma Alanında Oluşturulan Yasa ve Yönetmelikler)	59
Çizelge 4.4 Yüksek Risk Altındaki Yerleşmelerde Arazi Kullanış Planlaması, Sakınım Planlaması	68
Çizelge 4.5 Deprem Afetine Karşı Mekânsal Yerleşim ve Yapılaşma Göstergeleri	78
Çizelge 5.1 Burdur İli ve Merkez İlçesi'nin Yıllara Göre Nüfus Dağılımı ..	87
Çizelge 5.2 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Arazi Kullanım Değerleri	98
Çizelge 5.3 Hoca Bali Hamamı Koruma Alanı Arazi Kullanım Değerleri ..	99
Çizelge 5.4 Bakıbey Konağı Koruma Alanı Arazi Kullanım Değerleri	99
Çizelge 5.5 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mülkiyet Durumu	102
Çizelge 5.6 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Sistemleri	110
Çizelge 5.7 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kat Adetleri	112
Çizelge 5.8 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Kalitesi	112
Çizelge 5.9 Etkileme Geçiş Alanı İmar Planı Arazi Kullanım Dağılımı	115
Çizelge 5.10 Burdur Koruma Amaçlı İmar Planı Projeksiyon Nüfusları ..	117
Çizelge 5.11 Burdur İlini Etkileyen Tarihsel Depremler	123
Çizelge 5.12 Çevre ve Deprem Duyarlı Planlamanın Özelliklerinin Karşılaştırılması	141
Çizelge 5.13 Çevre ve Deprem Duyarlı Planlamanın Süreçlerinin Karşılaştırılması	142
Çizelge 5.14 Burdur Kentsel Sit Alanı Koruma Planlamasının ve Sakınım Planlamasının Özellikleri	143

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BM	Birleşmiş Milletler
FEMA	Federal Emergency Management Agency
GAYM	Geleneksel Afet Yönetim Modeli
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KAF	Kuzey Anadolu Fay Hattı
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İDMP	İstanbul Deprem Master Planı
JİCA	Japan International Cooperation Agency
KAİP	Koruma Amaçlı İmar Planı
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
TMMOB	Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

1. GİRİŞ

Kentsel alanlardaki çevresel risklere karşın, denetimsiz ve doğru bir planlama disiplinine uzak ve hızlı kentleşmiş Türkiye, risk azaltma yaklaşımına yani kentsel sakınım planlamasına gereksinim büyüktür. Farklı ölçeklerde yapılabilecek olan bu planlama özellikle kentlerde 'Resilient Cities' Türkçe olarak 'Güvenli Kentler' kavramını ortaya koymaktadır. Kentsel fonksiyonların sağlıklı ve güvenli bir şekilde planlanmasını sağlayan bu yaklaşım özellikle kentsel koruma alanların düzenlenmesinde gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye kentsel koruma yaklaşımı ile kentsel alanların planlanması sürecinde ortaya çıkan ikili durumu farklı bir bakış açısı ile çözümlemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kentsel alanlara yapılan müdahale biçimleri, yeni örgütlenme ve işbirlikleri gündeme gelmektedir.

Aktörler ve uygulama sürecindeki kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğinin yanında kentin kullanıcılarına yüklenen ve devamlılık gösteren işbirlikleri de söz konusu olmaktadır. Kentsel alanlarda yapılan planlama çalışmalarının, yeni planlama alanı veya kent içinde düzenlenmesi gereken özel alanlar (koruma alanları, dönüşüm alanları, özel proje alanları vb.) için bütünsel bir bakış açısı ile karar alma sürecinde ve uygulama aşamasında birlikteliği kentin geleceği için önemlidir. Kentsel koruma alanlarında sakınım planlamasının etkinliği bu açıdan önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, literatürde birbiri ile ilişkilendirilmesi zor gibi görünen fakat uygulama sürecinde ortak ve eş zamanlı belirlenen planlama kararları, stratejileri ve politikaları açısından oldukça önemlidir. Tarihi ve kültürel mirasın korunması, tarihi kentler ile bu kentlerin içerdiği eserler ve değerlerin geleceğe taşınması, nüfusun hızla arttığı günümüz kentlerinde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tez çalışması altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, giriş ve çalışmanın temellerinin anlatıldığı amaç, kapsam, yöntem materyal ve hipotezlerden oluşmakta ve tezin literatüre olan katkısı, özgün değeri anlatılmıştır. İkinci bölümde ise tez çalışmasının belirlenmesinde önemli

yeri olan kaynaklar ve tezin gelişiminde temel olacak şekilde değerlendirilen çalışmaların anlatıldığı kaynak özetleri yer almaktadır. Kavramsal açıklamaların bulunduğu üçüncü bölümde kentsel koruma, korumanın Dünya’da ve Türkiye’deki gelişimleri değerlendirilmiştir. Bunun yanında kentsel alanlarda görülen afetler, etkileri ve deprem afeti detaylı olarak incelenmiştir. Sakınım planlaması yaklaşımının risk faktörlerinin belirlenmesi, afet yönetimi ve politikaları sürecinde değerlendirmesi yapılmıştır. Tezin dördüncü bölümünde ise kentsel sakınım planlaması ve kentsel koruma alanlarının genel özellikleri anlatılmış, karşılaştırmalı değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma bulguları yani beşinci bölümde ise burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı tanımlanmıştır. Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanında yapılan koruma planı çerçevesinde alanda yapılan analizler incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda koruma alanlarındaki sakınım planlamasının gerekliliği tartışılmıştır. Tezin altıncı ve sonuç bölümünde ise koruma alanları içerisinde sakınım planlamasının birlikteliği tartışılmış ve çalışma alanı özelince açıklamalar getirilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Tarihi kentsel alanların planlanmasında göz ardı edilen doğal ve çevresel etkenlerle oluşan tahribatın en aza indirilmesi için kentsel koruma alanlarının, uluslararası platformda gündemde olan ve giderek önem kazanan sakınım planlaması ile birlikteliğinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda kentsel koruma alanlarındaki planlama sürecinin ve alan içerisinde alınan uygulama kararlarının; kentsel afetlerle oluşabilecek sorunların çözülmesi, korunamayan kentsel alanların önceden alınan tedbirler/ önlemler ile uzun vade de korunması, kullanılabilirliğinin arttırılması için farklı bir süreçler tartışılacaktır. Kentlerdeki koruma planlaması anlayışında son dönemlerde yapılan yenilikler/ gelişmeler de tez kapsamında değerlendirilecek ve iki farklı planlama anlayışının birlikteliği ile tarihi kentsel mekânların koruma-kullanma sürecinde maksimum yararın ve etkin korumanın sağlanabilirliği değerlendirilecektir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

“Sakınım Planlaması Sürecinde Kentsel Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi; Burdur Örneği” Konulu tez çalışmasında kentlerin doğal ve çevresel olaylar sonucunda maruz kalmış olduğu etkilerin önceden alınan planlama kararları, yasal- yönetsel düzenlemeler ve örgütlenmeler ile en aza indirilmesi temel amacı ile sakınım planlaması ve kentsel koruma planlama süreçlerinin ilişkisel bağlamını kapsamaktadır. Tarihi kentsel alanların planlaması özelinde farklı bir değerlendirme yapılması, kentsel alanların bütüncül planlanması gerekliliği göz önünde alınarak kentsel koruma – kentsel planlama ilişkisi açısından önemli olacaktır.

Özellikle Türkiye’de bugünün kent dokusunda, teknolojik gelişmelerin etkisi ile hızlı bir kentsel gelişme içerisinde kalmış tarihi kentsel dokuların korunması oldukça önemlidir. Kentlerde yaşanan afet riski ise kentlerin planlama sürecine etki ederken farklı yasal- yönetsel düzlemde ele alınan kentsel koruma alanlarının bu duruma entegrasyonu zor olmaktadır. Kentsel planlama sürecinde her ne kadar afet riskleri yani iklimsel, jeolojik, çevresel vb. etkenler göz önünde bulundurulsa da yeterli değildir. Bunun sonucunda gündeme gelen sakınım planlaması kentlerin geleceği için önemli bir hal almaktadır. Türkiye de bu durum planlama kararlarının alınması sürecinde değil de afet sonrasındaki kurtarma ve yeniden düzenleme ile ele alınmakta ve yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucunda kentsel planlama sürecindeki gelişmeler doğrultusunda sakınım planlaması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tez çalışması açıklanan gereklilikler doğrultusunda;

- Kentsel sakınım, kentsel koruma, kentsel risk alanları kavramlarının özellikleri ve gelişimi,
- Kentsel koruma alanlarında planlamanın gerekliliği, özellikleri, yasa- yönetmeliklerle uygulamadaki durumu,

- Burdur örneğinde ele alınan koruma alanlarında sakınım planlamasının çalışma alanı özelinde belirlenen koruma amaçları ve uygulamaları ile etkileşimi, Elde edilen araştırmalar ve değerlendirmeler ile oluşturulacaktır.

1.3. Yöntem ve Materyal

Tez Çalışması kapsamında kavramsal araştırmalar ikincil kaynakların; çalışma konusu bağlamında yapılmış bilimsel araştırmaların, ilgili yasa ve yönetmeliklerin incelenmesi ile birlikte ele alınacak olan makaleler, kitaplar, dergiler, yapılmış lisansüstü tezler ve internet kaynaklarının değerlendirilmesi ile yapılacaktır.

Sakınım planlaması bağlamında Burdur ilinde bulunan koruma alanlarının mekânsal, sosyo-kültürel, demografik ve çevresel açılardan değerlendirilmesi için gerekli niteliksel ve niceliksel analizler ele alınarak mevcut durumun ve koruma amaçlı yapılan planlamanın karşılaştırılması yapılacaktır. Araştırma sürecinde kavramsal araştırmalar için; İstanbul Teknik Üniversitesi kütüphanesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Kütüphanesi gibi kurumlar, Çalışma alanı analizleri ve değerlendirilmesi sürecinde ise; Burdur Belediyesi, İl Afet Müdürlüğü, Burdur İl Özel İdaresi gibi resmi kurumlarla görüşmeler yapılmıştır.

1.4. Çalışmanın Hipotezleri

Kentsel planlama, doğal ve çevresel riskler karşısında önemli bir çözüm aracı olmakla beraber kentlerin geleceği için değerli bir fırsattır. Kentsel alanlarda korunması gereken tarihi değerlerin bu çerçevede ele alınarak planlanması ise kültürel mirasın/ değerlerin daha uzun dönemde varlığını sürdürmesini sağlayacaktır. Kentsel koruma alanları farklı örgütlenme, yapılanma ve işlevlendirme yaklaşımları ile modern kentsel alanlar içerisinde çevresi ile uyumlu alanların oluşmasında önemlidir. Bu durumun oluşturulması için kentsel yerleşim alanları içerisinde özel müdahale alanlarının yani kentsel koruma, kentsel dönüşüm, kentsel sağlıklılaştırma gibi alanların bütüncül düşünülmesi önemlidir. Kentsel

alanların bütüncül ele alınarak sürekli gelişimini destekleyen bu yaklaşımlardan farklı olarak sakınım planlamasının kentsel ölçeklerde korunan alanlarda etkinliğinin nasıl olması gerektiği bu bağlamda önem kazanmaktadır.

Tez çalışması kapsamında belirlenen hipotezler;

- Tarihi kentsel alanlarda afet risklerine karşı alınan önlemler ve planlama kararları yetersizdir.
- Sakınım planlaması sürecinde alınan stratejik kararlar tarihi kentsel alanların korunması sürecine olumlu etki etmektedir.

Kentsel koruma alanlarının sakınım planlaması sürecinde değerlendirildiği tez çalışmasında koruma alanları ve planlanması kapsamında kentsel risklerin azaltılması ile güvenli kentlerin oluşturulması konusuna yeterli önem verilmemiş olan afet risk alanları değerlendirilerek farklı bir bakış açısı sunulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Tez çalışması için yapılan literatür taraması/araştırması sonucunda konu, kapsam ve amacın belirlenmesinde önemli yere sahip olan kaynaklar;

Balamir (2005, 2005a) ; "Accommodating Risk Assessment and Mitigation in Urban Planning", "Sakınım Planlaması, Dönüşüm Konuları ve İmar Yasa Taslağına İlişkin Değerlendirmeler" gibi makalelerinde Sakınım Planlamasının kentsel planlama süreçlerine değerlendirilmesi gerektiğini ve doğal ve çevresel risk alanlarının planlamasında Türkiye’de uygulanan Afet yönetimi sürecinden farklı bir bakış açısı getirmektedir. Balamir (2011) "Uluslararası Afetler Politikasının Ana Eksenleri; Kentsel Sakınım" makalesinde sakınım planlaması ile ilgili detayı ve dünyada geliştirilen projelerden örnekler vererek gerekliliğini açıklamıştır. Balamir’e göre düşünce ve eylemleri sadece afet sonrası ‘acil’ dönemle sınırlı bırakmayıp, etkinliklerin ağırlığını afet öncesine vermiş, ölçeği ne olursa olsun hazırlanan planlarda risklerin göz önüne tutulmasını ve risklerin azaltılmasında "katılımlı karar alma" ilkesini tanımlamış, özellikle kentsel alanların ve dar gelirli kesimlerin risklerinin azaltılmasına öncelik verilmiş bir planlama sürecine ihtiyaç vardır. Özellikle kentler için uluslararası sempozyumlarda tanımlanan kentsel sakınım ile dirençli kentler için tasarım ve planlamanın yapılması, şehirlerde afet ve acil durum yönetiminin sağlanması, sürdürülebilir gelişme için kent ekonomisinin dönüştürülmesi, sürdürülebilir kentsel gelişme için ikili ve çok taraflı işbirlikleri sağlanması kentler arası işbirliklerin geliştirilmesi, toplumun bilinç ve duyarlılığını yükseltecek etkinlikler düzenlenmesi ve kentlerde risk azalma – acil durum planlamasının güçlendirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye’de kentsel sakınım planlaması yada kentlerdeki afet riskleri azaltmaya yönelik önceden yapılmış düzenlemelerin olmaması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Bayındırlık ve İskan Bakanlığının (1999), "Erzincan Depremi Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılandırma Projesi" kapsamında Türkiye’de afetlere karşı dayanıklılığı sağlayacak yeni bir yerleşme ve yapılaşma denetim sistemi önerisi hazırlanmıştır.

Tekeli (2009), "Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi korumak" kitabında kentsel koruma üzerine değişik yaklaşımlar olarak tanımladığı kısımda kentlerin planlama ile geliştiği bunun yanında tarihi kentsel alanlar için koruma planlarının yapıldığını ifade etmektedir. Yapılan imar planları sürecinde toplumsal ve fiziksel çevredeki değişimleri yaratan süreçlerin irdelenmesi ve buna bağlı olarak planlama çalışmasının yapılmasını söylemektedir. Eleştirel olarak ele aldığı koruma planları, imar planları değerlendirmelerinden ayrı olarak düşünülmekte ve yapılan planlar arasında aşılmaz eşiklerin oluşturduğunu söylemektedir. Aşılmaz eşiklerin yanında ise birbirlerini kısıtlayan rollere de büründüğü düşünülmektedir. Koruma sürecinde kent imar planlarıyla koruma planları arasındaki ikili durumun ortadan kaldırılması gerekmektedir. Tekeli bu durumu iki yol ile çözümlenebileceğini açıklamaktadır. Birinci yol hazırlanan planlarda koruma amacına yüksek bir öncelik vererek, planın temel kararlarını korumayı kolaylaştıracak nitelikte olmasıdır. Yani kentsel gelişme eğilimlerini korumayı kolaylaştıracak biçimde yönlendirmektir. İkinci yol ise planlama sürecinin olduğu gibi işlediği fakat koruma planlamasında alanın belirli bir zaman dondurulması yerine sürekli olarak değişimlerin eklenebildiği bir koruma anlayışı ile ele alınması gerekliliğidir. Tekeli kitabında koruma anlayışı ve benimsenen politikalar, düşünceler üzerine de eleştirel düşüncelerini aktarmıştır.

Kuban (2000), "Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram ve Uygulama" kitabında Koruma düşüncesinin ortaya çıkışı ve evrimini, dünya üzerinde koruma çalışmaları ile birlikte düzenlenen yasal- yönetsel süreçler irdelenmiştir. Özellikle Avrupa'daki gelişmelerin düşünce olarak Türkiye'ye ithal edilmesi bu süreçte ortaya çıkan sorunların mimari boyutları değerlendirilmiştir.

Madran ve Özgönül (2011), " Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması" Ahunbay (2011), " Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon" kitaplarında Tarihi Çevre korumanın en temel özelliklerinin anlatılarak kavramsal olarak koruma alanlarını, özelliklerini ve kültür varlıklarının korunması ile ilgili örgütlenmeler, yasalar ve koruma eğitimini ortaya koymaktadır.

Kuban (2013), "Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri" kitabında Türkiye de 1960'lı yılların ikinci yarısında kentlerin tarihsel karakterini korumak amacıyla başlatılan koruma çabalarının İstanbul, İzmir, Gaziantep, Safranbolu, Kastamonu ve İzmit kentsel yerleşmelerinde kentsel koruma planlarının değerlendirilmesini yapmıştır. Türkiye'deki koruma anlayışının gelişimini örnekler üzerinden değerlendirmiş ve korunması istenilen tarihin ne olduğu ve günün koşulları içerisinde yaşama olanağını tartışmıştır.

8 Kasım 31. Dünya Şehircilik Günü; Planlama Meslek Alanı, Geçmişten Geleceğe sempozyumun da yayınlanan "koruma- planlama ilişkisi(ziliği), Gelibolu'da tarihi ve kültürel mirasın korunmasına yönelik (karşı) müdahaleler" makalesinde Meşur (2007) vd. tarihsel süreçte koruma kavramının gelişimini değerlendirmişlerdir. Koruma - planlama ilişkisi(ziliği) konusunda ise son 20 yıl içerisinde koruma amaçlı imar planlar, gerek yasal ve teknik içeriği, gerekse planları üretecek müellif ve gruplar açısından geliştirilmeye çalışılırken, koruma kavramının uygulama imar planları ile nasıl bütünleşeceği konusunu tartışmışlardır.

Deprem Afet Yönetimi ve Sakınım Planlaması için Türkiye'de yapılan en önemli çalışmalardan biri olan İstanbul Deprem Master Plan raporu da önemli bir örnektir. İstanbul Sismik Risk Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi- İSMEP (2009)'in hazırlamış olduğu "Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Şehir Planlama ve Yapılaşma, Toplum Temsilcileri İçin Eğitim Rehberi" ve dizisi afet riskleri, risk faktörleri, sakınım planlaması sürecine katılım ve sürecin akışını anlatmaktadır.

Araştırma Sürecinde İncelenen Tez Çalışmaları kapsamında Üzer (2002) "Deprem Tehlikesi Altındaki Kentsel Yerleşmelerde Deprem Riskinin değerlendirilmesi; Cihangir Örneği", Yüksek Lisans Tezi ve Üzer (2010), "Kentsel Kültür Mirasına Yönelik Risk Azaltımı İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi, İstanbul Büyükkada Örneği", Doktora Tezi Çalışması Sürecinde, konunun ve yöntemin belirlenmesinde yön gösterici olmuştur.

3. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

3.1. Kentsel Koruma

Koruma kavramı, kent bilim terimleri sözlüğünde "kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değerleri yüksek yapıtlarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması" olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998). Ayrıca Hasol (2002)'a göre "tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmesi için gerekli önlemlerin alınmasıdır" şeklinde de tanımlanmaktadır(Turan, 2009).

Koruma kavramı, 2863 sayılı *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun* tanımına göre "Koruma ve korunma, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir." şeklinde açıklanmıştır.

Koruma; mevcut bir şeyin var olmayı devam ettirmesi ve geleceğe taşınmak üzere o şeye sahip çıkılması anlamını taşımaktadır. Pek çok alanda korumadan söz etmek mümkün olmakla birlikte, tarihi kentsel çevrenin korunması konusunda farklı görüşlerin olduğu görülmektedir.

Kuban'a göre (2000), "bir kültür sorunu olarak koruma uygarlık bilinci, insan ve insan yapısına saygı, özgün estetik duyarlık, ulusal kimlik, çevre verilerinde çoğulculuk, toplumsal psikolojinin sağlamlığı gibi sorunları içeren çağdaş bir olgu ve konudur".

Koruma, toplumun geçmişteki sosyo-ekonomik koşullarının, kültürel değerlerinin halen devam eden fiziksel yapıdaki izlerinin günümüzün değişen sosyo-ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve değişen günümüz toplumuyla birlikte mekânsal gelişmelerin

bütünleştirilerek yaşamasını sağlamak” olarak tanımlanmaktadır (Gülersoy, 2003).

Kentsel bir kavram olarak koruma; “kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapılarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşaklarında yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması” (Keleş, 1998) biçiminde tanımlanmaktadır. Turan’a (2009) göre ise “koruma kavramının bir varlığı muhafaza etmeye, zararlı eylemleri önlemeye ve sürekliliği sağlamaya yönelik bir eylem” olarak tanımlanmaktadır.

Alansal ölçekte kentsel koruma kavramına göz atıldığında; kentin tarihi gelişimi içinde, toplumsal gelişme sürecine de katkıda bulunan maddi değerinin yanında manevi değeri de bulunan yapı, yapının çevresi ve yapı gruplarının kimliğini kaybetmeden bir bütünlük içerisinde her türlü tehlikeden uzak tutulması ve muhafaza edilmesi tanımı karşımıza çıkmaktadır. Tarihi çevre “tarihi kentlerin uygarlıkların tüm niteliklerini içinde yoğun olarak barındıran somut ve soyut belgeler; diğer yandan günümüz modern kentlerinde maruz kaldığımız aksamaların yer almadığı, kentsel planlama çalışmalarında halen yararlanabileceğimiz mekânsal düzenlemelerdir” (Ergen, 2006).

Gülersoy’un (2003) anlatımıyla koruma:

- İnsanlığın yararlanması için doğal ve yapay kaynakların güvence altına alınması,
- Geçmişin hatırlanması için tarihsel belgelerin güvence altına alınması,
- İçinde bulunulan çevrenin istenmeyen değişimlere karşı güvence altına alınması,
- Sanat eserlerinin güvence altına alınması,
- Sosyal yaşam şeklinin değişiminin önlenmesi,
- Kültürel kavramların, geleneklerin, düşüncelerin sürdürülmesi” olarak tanımlanmaktadır.

Sosyo-ekonomik gelişmeler, çevresel değerleri koruma ve demokratik örgütlenme ile birlikte bütüncül bir koruma yaklaşımı düşünülmelidir. Bütünleşik kentsel korumayı "çağdaş koruma yaklaşımı" olarak tanımlayan Çeçener (1981), sokağı, bahçe duvarı, kaldırımı, ağacı, eski dükkanı, çeşmesi, camisi ile gelenekleri, görenekleri, yani insanı ile koruma yapılması halinde, tam bir korumadan söz edilebileceğini savunmaktadır (Özen, 2005).

Gelişmiş batı ülkelerinde koruma kavramı ilk zamanlarında tek anıt, daha sonra askeri ve idari önemi olan yapıları korumaya yönelik gelişmiş ve günümüzde tarih ve kültür varlıklarının ötesinde, kentsel bütünün gelişmesini etkileyen bir çevre koruma olgusuna dönüşmüştür. Yani günümüzde korumanın amacı; toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik ve kültür değerlerini yansıtan fiziki oluşumun, günümüz sosyal ve ekonomik şartları altında yok olmasına engel olmak ve tarihi sit alanının gelişen kentle fonksiyonel bütünleşmesini sağlamak, tarihi kenti bir müze kenti halinde bırakmayıp, modern yaşamla birlikteliğini sağlamaktır (Sargın, 2005).

Korumanın temel amacı fiziksel ve kültürel mirasın sonraki nesillere aktarılacak kültürel değerlerin kaybedilmemesidir. Fiziksel çevrenin korunan öğeleri, günümüzün hızla değişen dünyasında kişilerin ve toplumların kimliklerine yabancılaşmaya karşı önemlidirler (Akt; Kıvrak, 2010; Fitch, 1982, Biçer, 1999).

Koruma alanlarının olduğu gibi bırakılması ve koruma amaçlarına hizmet etmeyen durumlardan sıyrılması için Tekeli (1987)'nin, "Egemen Koruma" anlayışı, yani yaşam çevresini geçmişte dondurmaya çalışan bir düşünce yerine, geçmişteki öğelerin bir bölümünü koruyarak yeni değişmelerin eklemlenmesiyle çevreyi zenginleştirici ve geliştirici bir düşüncenin benimsenmesi gerekmektedir.

Tarihsel çevre ve onun yaşayan bir ortam olarak korunabilmesi, kültürel sosyal ve ekonomik boyutlarıyla bir bütündür. Tekeli (1987)'ye göre korumanın en önemli amacı yeni kentsel işlevler kazandırma yolu ile

tarihsel çevreyi canlı olarak yaşatabilmek olmalıdır. Yasaklama ve saklamaya yönelik pasif koruma anlayışı değil, ekonomik ve toplumsal çözümler getirilerek aktif ve çok yönlü bir yaklaşım benimsenmelidir.

Bildiş (2006) ise korumada üç temel amacın olduğundan bahsetmektedir. Bunlar;

- Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi,
- Kültürel sürekliliğin sağlanması,
- Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanmasıdır.

Günümüze ulaşabilmiş tarihi kent parçalarının korunması, yaşatılması, geliştirilmesi ve önemli tedbirlerin alınması için büyük çabalara girişmek zorunluluk kazanmıştır. Bahsedilen koruma kavramı tanımlamaları ve korumanın amaçlarına bakıldığında tarihi kültürel değerlerin, kentsel alanlar bağlamında sosyal, kültürel, ekonomik ve mekânsal organizasyonun sağlıklı yapılaşması için büyük ölçüde önemli olduğu görülmektedir.

3.2. Kentsel Korumanın Dünya’da Gelişimi

Koruma kavramının dünyada önem kazanması 19. Yüzyıldan sonra gerçekleşmiştir. Avrupa’da 19. yüzyıla gelene kadar örgütlü bir koruma gerçekleştirilmemişken; Fransız ihtilalinin kentlerde yarattığı yıkımlar kentlerin korunması düşüncesinin gelişerek yayılmasına neden olmuştur. Bu konuda ilk ciddi yaklaşım, Fransa’da yayınlanan -tarihi yapıların korunması gerekliliğini belirtmesi açısından Avrupa’nın en eski koruma yasası sayılabilecek- 1818 tarihli kararnamedir. 1800lü yılların sonlarında; üslupsal bütünleme akımının etkisinde gelişen restorasyon düşüncesine karşı çıkan Boito’nun, Beltrami’nin ve Giovanni’nin ortaya koyduğu restorasyon düşünceleri günümüzün restorasyon ölçütlerini belirlemiştir (Kuban, 2000).

19. yüzyılın ikinci yarısında, sanayi devriminin etkisi ile doğal ve tarihi çevrenin yok olma tehlikesi, tarihi kentlere ilgiyi artırmıştır. Ancak koruma anlayışının Avrupa’da bugünkü anlamda kentsel nitelik

kazanması, II. Dünya Savası sonrasına rastlamaktadır. Savaş sonrasında, toptan yok edilen, büyük ölçüde tahrip olan kentler koruma anlayışına yeni boyutlar kazandırılmasında etkili olmuştur. Savaş sonrasında tarihi kentler ya da kent parçalarının, tarihi, estetik, sosyal ve kültürel değerleri ile birlikte tümüyle korunması ilkesi güçlenmiştir. 1980'lerden sonra ise, bütünleşik yani tüm girdilerin gözetildiği koruma düşüncesinin gelişimi ile alan yönetiminin oluşmasına zemin hazırlanmıştır (Güler ve Ekinci, 2010).

1931 yılında Atina'da yapılan Uluslararası Konferans da, temel restorasyon ilkeleri Atina Kartası adı altında belirlenmiştir. Bu konferansta ilk defa; korumanın tek yapı ölçeğinden çok, kent ölçeğinde öneri ve çözüm getirmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Erder,1975).

Atina Konferansı'nda alınan Carta del Restauro kararlarına göre (Güler ve Ekinci, 2010);

- Restorasyon çalışmalarında gerek aktif uygulamalarda bulunmak, gerekse danışmanlık sağlamak üzere uluslararası kurumlar kurulacaktır.
- Tarihi kentlerin korunması ile ilgili sorunların çözümü için ulusal ve uluslararası alanda düzenleyici kararlar alınmalıdır.
- Restorasyonu yapılan varlıklarda tarihi ve kültürel kayıplara sebep olabilecek hataların önüne geçilmesi için restorasyon projeleri ayrıntılı olarak analiz edilmelidir.
- Restorasyon uygulamalarında modern yöntem ve aletler kullanılmalıdır.
- Acil restorasyona ihtiyacı olmayan, kazılmış arkeolojik alanlar açık bırakılmamalı ve korunmaları için tekrar toprak ile örtülmelidirler.
- Kentlerdeki tarihi merkezleri çevreleyen alanların planlanmasına dikkat edilmelidir.
- Tarihi alanların kullanımı çok sıkı uygulanan kurallar ile sağlanmalıdır.

Bu konferansta üzerinde önemle durulan asıl konu, tarihi yapıtlara olan saygının oluşturulmasıdır. Bütün devletlere bu konuda yükümlülükler düşmektedir. Mal sahibine ait bir tarihi yapı için, koruyucu önlemlerin devlet tarafından alınması öngörülmektedir. Bütün bunların yanında,

anıtların korunması için uluslararası işbirliğine ve anıtlara duyulacak saygının kazanılmasında eğitimin önemine değinilmiş, çalışmaların Uluslararası Müzeler Örgütü'nde derlenmesi ve ayrıca tarihi yapıtların korunmalarında, her devletin tescilleme işlemine geçmesi gereğini vurgulamıştır (Erder, 1975).

II. Dünya Savaşından sonra doğal, tarihi ve kentsel çevreyi birlikte düşünülmesine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Bu doğrultuda 1930'larda Avrupa'da yapı gruplarının, sitelerin korunması yönünde kanunlar çıkartılmış, koruma işlerini yönetmekle sorumlu komisyonlar kurulmuştur. II. Dünya Savaşından sonra kentlerde meydana gelen yıkımların etkisiyle, tarihi çevre koruma anlayışında kapsam genişletilmiştir. Kendi başlarına anıt olmayan ancak bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan yerleşimlerin kendine özgü karakterini oluşturan tüm öğelerin bir arada korunması gereği önemini korumuştur (Akçura,1973).

Korumanın sosyal ve ekonomik boyutu 1970'li yıllara kadar tüm ülkelerde kültürel boyutundan sonra düşünülmekte iken, dünyadaki ekonomik değişimler kent planlaması ile birlikte koruma kavramında da etkili olmaya başlamıştır. Özellikle koruma alanlarının sit kavramları ile tanımlanmalarıyla birlikte kentlerde uygulama açısından özelleştirilmiş mekânlar ortaya çıkmıştır. Bu beraberinde Avrupa kentlerinin tarihsel gelişim süreci içerisinde var olan değerlerinin bu alanlarda tekrar canlandırılması için mekânsal geri dönüşüm projeleri uygulanmaya başlanmıştır. 1970 ve 1980 yılları arasında ki dönem koruma anlayışı uluslararası kararlarla yönlendirilen ancak gerek ulusal ve gerekse yerel ölçeğe ait yerleşme ve planlama sorunlarını çözmeye yönelik koruma anlayışı olarak varlığını sürdürmüştür (Ulu, 1997).

Tarihi yapıların korunmalarında ve onarılmalarında belli uluslararası ilkeleri oluşturmak amacıyla 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nde ise, bugüne dek sık sık tartışılmakla birlikte, korumanın esasını oluşturan "Venedik Tüzüğü" ortaya çıkmıştır. Buna göre; tek yapı ölçeğinde ele

alınan kültürel miras, artık tarihi bir olayın tanıklığını yapan kırsal, kentsel boyutta da değerlendirilmelidir. Tüzükteki başlıca ilkeler ise; korumada bilimsel tekniklerin uygulanması (geleneksel teknikler yeterli değilse, modern tekniklerin kullanılması), devamlılığın olması, anıtın çevresiyle birlikte korunmasıdır. Anıtların tekrar kullanımında toplum yararı için işlevsel değişiklik yapılabilir, fakat bu tarihi yapının gerek planında gerekse de bezemelerinde tahribata yol açmayacak şekilde olmalıdır. Tarihi yapının, farklı dönemlerine ait müdahaleler söz konusu ise, onların da koruma kapsamı içinde ele alınmaları gerekir. Ayrıca anıtın eksik olan kısımları, yapıt için yanılğı oluşturmayacak şekilde orijinalinden farklı bir malzeme ile tamamlanabilir. Bütün tarihi yerlerle ilgili çalışmalarda yapılan işlerin fotoğraflanması ve çizilmesi, aynı zamanda raporlar halinde sunulması gerekmektedir (Erder, 1975).

1964 yılında Venedik'te yapılan Tarihi Anıtların ve Yerleşimlerin Korunması Toplantısında; korumanın bir örgüt ve dayanışma işi olduğu, amacın anıt ve çevresinin sağlıklı korunması, bakımının sağlanması, kullanılması ve halkla bütünleştirilmesi olduğu üzerinde durulmuştur (Erder, 1975). 1975 yılı Avrupa'da Mimari Miras Yılı olarak ilan edilmiş ve koruma ile ilgili yoğun faaliyetler gerçekleştirilmiş ve Amsterdam Bildirgesi yayınlanmıştır. Büyük bir kamuoyu yaratan bu uluslararası kampanya, özellikle tarihi sitlerin korunması çalışmaları açısından önemli bir çıkış noktası olmuştur (Kuban, 2000).

Günümüzde UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu); ICOMOS (Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi) ve Avrupa Konseyi gibi birçok uluslararası kuruluş, geleneksel malzemenin korunması, koruma ilkeleri, tarihi yapı ve çevrelerin çağdaş yaşam içindeki yerleri, kültürel kimliğin tanımına katkıları gibi konularda toplantılar yapmakta ve günün koşullarına uygun kararların alınmasına yardımcı olmaktadır (Ahunbay, 2011).

Ölçülemeyen (intangible) ve ölçülebilen (tangible) kültürel mirasın sürdürülebilir bir şekilde korunması ve yaşatılması ile ilgili özellikle batıda 19. Yüzyıldan itibaren sosyal, siyasal, yasal ve kurumsal açıdan çabaların

ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin, ülkemizde "bugünkü Kültür Varlıklarını Koruma Kurullarına benzer ilk bilimsel ve özerk koruma örgütlenmesi 19.yy'ın ilk çeyreğinde Aydınlanma devriminin geliştiği yer de yani Fransa'da ortaya çıkmıştır (Keleş, 2003).

1980'li yıllara yaklaşırken, planlamanın ve plancının anlamı değişmeye başlamıştır. Planlamada tek aktörlü yapıdan çok aktörlü yapıya geçiş, durağan planlardan esnek planlara geçiş, sosyo-ekonomik olguların göz ardı edilmemesi önem kazanarak planlamaya dahil edilmesi bu süreçlerde başlamıştır. 1980 döneminin genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, korumaya dair ilk hareketlerin özellikle 19. yy. sonlarında görülmesi ve 1930'lu yıllarda kamuoyu bilincinin artmasıyla konuya yaklaşımların arttığı görülmektedir (Tosun, 2008).

Burra Tüzüğü, 1964 Venedik Tüzüğü ve 1978'de Moskova'da yapılan ICOMOS toplantısının sonunda yayınlanan bildirgenin kararlarını esas alan bir ulusal belge niteliğinde Avustralya'da yayınlanmıştır. 1981, 1988 ve 1999'da geliştirilen Burra Tüzüğü, 5 koruma sürecini;

- Önem Anlaşılma Süreci: Bu süreçte sırası ile: Alanın tanımlanması, fiziksel, yazılı, sözlü bilgilerin bir araya getirilmesi, önemin değerlendirilmesi, önem bildirgesi (Statement of Significance) hazırlanmasından oluşmaktadır.
- Politikaların Geliştirilme Süreci: Önemin ortaya çıkardığı önceliklerin belirlenmesi, alanın geleceğini etkileyecek kullanıcı ve yönetici ihtiyaçlarının, kaynakların, dış faktörlerin ve fiziksel koşulların saptanması, politika seçeneklerinin tanımlanması, değerlendirilmesi ve önem üzerine olası etkilerinin araştırılması, politika bildirgesinin hazırlanması.
- Yönetim Süreci: Stratejilerin geliştirilmesi, stratejilerin yönetim planı doğrultusunda uygulanması, değişikliklerin kaydedilmesi, uygulamaların izlenmesi ve yeniden değerlendirilme olmak üzere 3 temel adımda tanımlanmaktadır (TMMOB Mimarlar Odası, 2008).

1990 sonrası Orta Avrupa ülkelerinde koruma politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayan Batı Avrupa ülkeleri, bu ülkelerde

sistemli organizasyonlara girmişler ve uygulamada "Koruma Konusunda Uzman" nitelikli çalışma grupları oluşturmuşlardır. Bu kapsamda çalışan bu gruplar (uluslararası bir şirket olabilmekle birlikte bağımsız kişilerde olmaktadır) kentin bütününe ele alarak yerel ölçekte öncelikle;

- Çalışma alanlarının tespiti,
- Amaç ve hedeflerin belirlenmesi,
- Organizasyon ve finans modelinin oluşturulması (çoğunlukla dış kredi),
- Tespit ve tescil,
- Bütçenin oluşturulması,
- Ekonomik geri dönüşüm projesinin oluşturulması,
- Alan uygulaması etaplarının belirlenmesi,
- Alana uygulamanın yapılması,
- Alanın korunmasına yönelik uygulama sonrası ekonomik ve sosyolojik araştırmaların yapılması; olarak projeler gerçekleştirilmektedir (Ulu, 1997).

1996 yılında Strasbourg'da toplanan "Avrupa Konseyi Kültür Komitesi", tarihi anıtların korunması konusunda bakanlar toplantısında sunulacak bir karar geliştirmiştir. Karara göre, Batı Avrupa'da tarihi anıtların, turizme ve kültüre dönük olarak uzmanlar denetiminde resmi kuruluşların onayı ile işlevlendirilmesi ve kendilerinin bakımını finanse etmeleri sağlanacaktır (Sezgin, 2005).

Dünya Mirası Komitesi'nin Budapeşte'de gerçekleştirilen 30. yıl kutlamaları kapsamında, Dünya Mirası ile ilgili olarak Budapeşte Deklarasyonu 28 Haziran 2002 tarihinde yayınlanmıştır. Budapeşte Deklarasyonu'nun ana maddeleri (Ayrancı, 2007):

- 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Konvansiyonu'na henüz katılmamış ülkeleri davet etmek,
- Koruma/geliştirme/sürdürülebilirlik çerçevesinde sosyal ve ekonomik kalkınmayı ve halkların yaşam kalitesini arttırmayı sağlamak,
- Dünya Mirasına zarar verenlerin dünyaya ve insan ruhuna zarar verdiklerini anlatmak,

- Toplulukların her düzeyde, Dünya Mirasının korunması ve yönetimi ile ilgili aktif katılımlarını sağlamak,
- Dünya Mirası Listesi'ni geliştirmek,
- Toplum bilincini yükseltmek ve iletişimle Dünya Miras'ına destek sağlamak olarak belirlenmiştir.

Günümüzün çağdaş koruma anlayışını yansıtan belge ise ICOMOS tüzüğüdür (www.international.icomos.org). 2003 tarihli ICOMOS Tüzüğü Genel İlkelerine göre (Güler ve Ekinci, 2010):

- Mimari mirasın koruma, güçlendirme ve restorasyon çalışmaları, farklı disiplinleri içeren bir yaklaşım gerektirir.
- Her tarihi binanın değeri yalnızca belli elemanların görünüşünde değil, yapıldığı zamana ve yere özgü yapı teknolojisinin özgün ürünü olarak tüm bileşenlerinin bütünündedir. Bu nedenle, yalnızca cephenin korunarak yapı için ortadan kaldırılması, koruma ölçütlerine uygun değildir.
- Potansiyel kullanım, tüm koruma ve güvenlik şartlarını dikkate almalıdır.
- Karmaşık tarihleri ile miras yapılarının korunması, tıp biliminde olduğu gibi bir çalışma ve analiz düzeni gerektirir. Mevcut durumun araştırmasında, hasar ve bozulmanın tanımlanmasında, çözüm ölçütlerinin seçiminde ve müdahale sonuçlarının uygunluğunun kontrolünde sırasıyla tetkik, teşhis, tedavi ve kontrol terimleri göreceli olarak karşılık bulmaktadır. Mimari miras üzerinde minimum müdahale ve uygun maliyet sağlamak için bu adımların tekrar edilmesi şeklinde sürekli bir çalışma uygun olur.
- Mimari mirasa yapacağı yarar ya da zarar araştırılmadan hiçbir işlem yapılmamalıdır.
- Acil güvenlik ölçütlerinin gerekmesi durumunda yapılacak müdahalede dokuyu değiştirilemez yöntemlerle biçimlendirmekten kaçınılmalıdır.

3.3. Kentsel Koruma'nın Türkiye'de Gelişimi

Türkiye'de cumhuriyet öncesi dönemde ilk koruma hareketleri başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin batılılaşması ile paralellik gösteren koruma anlayışının ülkemizdeki yansımaları, öncelikle yasalardaki

değişikliklerle kendisini göstermiştir. Osmanlı devleti koruma ve planlamada batıyı kendine örnek olarak bu hedeflerle yola çıksa da, hiçbir zaman batının planlama ve koruma anlayışı düzeyine ulaşamamıştır (Akt; Tosun, 2008, Erden, 2003).

Anadolu'nun kültür mirasının bilinçli ve kurumsal olarak korunmasına ilişkin çalışmalar, Osmanlı imparatorluğunda Tanzimat sonrası dönem de başlatılmıştır. 1869 yılında çıkarılan, 1974, 1884 ve 1906 yıllarında düzeltilen Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma olgusu yasallaşmıştır (Sargın, 2005) 1951 tarihli Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun Kuruluş Kanunu, 1973 tarihli 1710 Sayılı, 1983 tarihli 2863 Sayılı ve 1987 tarihli 3386 Sayılı Kanunlar koruma yaklaşımlarını tanımlamaya çalışmıştır. Buna göre, taşınmaz kültürel ve doğal varlıklar devlet malı niteliğindedir (Koruma Komisyonu, 1995).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında da koruma eğiliminin temelini müzecilik anlayışı oluşturmuştur. Bu dönem müzelerde birçok eserin korunduğu fakat işlevsiz kalan mimari yapıların ihmal edildiği ve harap olduğu bir dönem olmuştur. 1931 yılında bakanlar kurulu kararı ile Eski Yapıları Koruma Komisyon ve Muhafaza Heyeti adlı bir komisyon kurulmuştur. Ancak 1950'li yıllara kadar bu çalışmaları destekleyecek uygulayacak yasal kurumlar, kamuoyu, mali olanaklar bulunmadığından, istenilen başarı elde edilememiştir (Akçura, 1972).

Kentsel korumaya karşı ilk gerçek yaklaşım 23 Temmuz 1932'de onaylanan H. Jansen'in hazırladığı Ankara İmar Planında görülmüş; imar planı raporunda kalenin ulusal yaşamın simgesi sayılarak korunması ve etraftan kolaylıkla algılanabilmesinin gereği savunulurken; 1937 yılında kale ve çevresi ilk kez protokol alanı olarak koruma kapsamına alınmıştır. İçişleri Bakanlığına bağlı "Belediyeler İmar Heyeti" ile Bayındırlık Bakanlığına bağlı "Şehircilik Fen Heyeti", bu dönemin uygulayıcı ve denetleyicisi olan kurumlar olmuşlardır (Kejnalı, Akın ve Yılmaz, 2007).

1950'li yıllardan sonra ise artan kentleşme, büyük bir hız kazanan yapılaşma sonucu, eski eserler yıkıma uğramış ve ağır bir tahripa karşı

karşıya kalmıştır. Bu dönemde, sorunu görüp çözme çabaları da yeterli olmamıştır. 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı “Eski Eserler Yasası” ile korunacak değerler konusunda yeni tanımlamalar, kısıtlamalar getirilmiş, daha geniş alanları koruma altına almayı amaçlayan “sit” koruma yaklaşımı yasallaştırılmış, korunacak değerlerin tümünün değerlendirilerek korunması esası getirilmiştir. Bu yasa ile karakteristik kentsel dokunun oluşturduğu “kentsel sit” tanımına yer verilmiştir (Sargın, 2015).

Venedik Tüzüğü’nün uluslararası kabul gören bir belge niteliği kazanmasının ardından, tarihi anıtların ve yerleşmelerin korunması ve yenilenmesinde eşgüdümü sağlayacak uluslararası bir örgüt kurulmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1965 yılında “Uluslararası Anıtlar ve Sit Alanları Konseyi (ICOMOS)” resmen kurulmuştur. ICOMOS’un faaliyete geçmesini takiben koruma alanında ortak bir dil oluşturmak ve uluslararası platformda kültürel değerlerin korunmasına yönelik farkındalık yaratmak amacıyla korumanın tanımının ve kapsamının tartışıldığı bir seri toplantı gerçekleştirilmiştir (Kamacı, 2014). Gülersoy (2013) tarafından da belirtildiği gibi bu toplantıların sonucunda korumanın kapsamı anıt ölçeğinden çevre ölçeğine doğru değişen, aktif koruma yaklaşımı otoritelerce kabul görmüş ve koruma-planlama ilişkisi açık ve kapsamlı bir şekilde tanımlanmıştır.

Bu dönemde aktif koruma anlayışı kapsamında başta Roma, Bologna ve Paris olmak üzere pek çok Avrupa kentinde, özellikle tarihi kent merkezlerini konu alan, sayısız koruma çalışması gerçekleştirilmiştir. Koruma/kullanma/planlama dengesi üzerine kurulu olan bu projelerin arka planında korumanın gerekliliğine ve sürdürülebilirliğine inanan ve sahip çıkan yerel halkın ve yerel yönetimlerin olduğu görülmektedir (Kamacı, 2014).

1960’lı yılların ikinci yarısından itibaren İller Bankası ve Büyük Şehirlerin Nazım İmar Büroları önderliğinde ülkemiz kentlerinin tarihsel dokusunu korumak için bilinçli çabalar başlatılmıştır. Bu dönemde hazırlanan

koruma planlarının özellikle kentlerin tarihlerine geniş yer verdikleri araştırma raporları ve kentin tarihsel çekirdeğine ilişkin geliştirdikleri koruma metodolojisinin uluslararası standartlarına uygun ve kapsamlı plan kararları dikkat çekmektedir. 1972 tarihli İzmir Koruma Plan Raporu'nda belirtildiği gibi, koruma hem bir Nazım İmar Planı hem de bir kentsel tasarım sorunudur. Dolayısıyla, koruma bölgeleri belirlenmeli ardından üst ölçek plan kararlarıyla uyumlu şekilde etaplar dahilinde koruma uygulamaları gerçekleştirilmelidir (Kuban, 2001).

1971 yılında gerçekleştirilen Split Konferansı'nın sonuç metni olan "Tarihi Yerleşmeler Hakkında Split Bildirgesi" gerek koruma-kapsamlı planlama ilişkisine gerekse yerel/merkezi yönetimlerin koruma çalışmalarındaki yeri ve önemine dair aldığı kararlar nedeniyle önem taşımaktadır. Bildirgede koruma projelerinin bölgesel ve yerel gelişme planlarının bir parçası olacak şekilde gerçekleştirilmesi önerilmekte; üst ölçekte kapsamlı bir koruma politikasının olması ve koruma projelerinin bu politikalar uyarınca yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluğunda gerçekleştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Split Bildirgesinde halkın koruma konusunda bilinçlendirilmesinin ve korumaya halk katılımının önemi üzerinde özellikle durulmuş; Avrupa Birliği bünyesinde hükümetler arası anıtlar ve sitler komitesi kurulmasının ve koruma çalışmaları için fon oluşturulmasının ve tarihi kentleri tanıtmaya yönelik olarak, yerel ve ulusal düzeyde kampanyaların düzenlenmesinin gerekliliğine ilişkin görüş ve öneriler sunulmuştur (Kamacı, 2014).

Türkiye'nin 1967 yılında Venedik Tüzüğü'ne taraf olmasının ardından ilgili bakanlıklar ve kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla Türkiye-Avrupa Konseyi Milli Komitesi 1973 yılında resmen kurulmuştur. 1974 yılında da ülkemizdeki taşınmaz kültür varlıklarının uluslararası düzeyde tanıtılmasını sağlama ve kültür kanalıyla uluslararası ilişkilerin gelişmesine yardımcı olma amacıyla Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak "Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi (ICOMOS-Türkiye)" faaliyete geçmiştir (Kamacı, 2014).

Kalkınma planları dönemindeki yapılan üst ölçekli/ kalkınma planlama çalışmalarında korunması gereken kültür varlıklarının 1973-1977 yılları arasını kapsayan üçüncü beş yıllık kalkınma planında mimari değer, tarihi, kültürel kalıntı ve eser kavramları yer almakta, tarihi anıtlar, sanat eserleri ve harabeler korunması gerekli kültür varlığı olarak belirtilmektedir. 6 Mayıs 1973 yılında Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren Eski Eserler Kanunu'nda "kültür varlığı" kavramı henüz kullanılmamakta, korunacak bütün kültür varlıkları yerine "Eski Eser" kavramı kullanılmaktadır. Kanunun getirdiği yeni sınıflamayla taşınmaz eski eserler (Şahin, 2004);

- Anıt,
- Külliye
- Sit olarak üç gruba ayrılmıştır.

Sitler ise (Şahin, 2004);

- Tarihi sit,
- Arkeolojik sit,
- Doğal sit olarak belirtilmiştir.

1979-1983 yılları arasını kapsayan 4. Beş Yıllık Kalkınma Planında koruma konusu çok geniş kapsamlı değerlendirilmiştir. Doğal ve kültürel değerlerin ele alınmasında salt koruma yerine, "*Koruma, Değerlendirme ve Geliştirme*" ile bütünleşmiş koruma anlayışı ön plana çıkmıştır. Bu eserlerin toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini de kapsayacak şekilde fonksiyon kazanmaları ilkelerine ağırlık verilmiştir (Sargın, 2015).

1985-1989 yılları arasında uygulanan beşinci beş yıllık kalkınma planında; ülke oluşan koruma kamuoyunun da etkisiyle kültürel miras ve kültürel varlık kavramlarına il defa yer verilmiştir (Akt; Şahin, 2004; DPT, 1985)

Günümüzde 1983 tarihli 2863 Sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ve 1987 tarihli 3386 Sayılı "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu

Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki Kanun" ile Türkiye'de koruma faaliyetlerinin yasal temelini oluşturmaktadır (Aydın, 2011).

3386 sayılı yasa da tanımlar üzerine çok büyük değişiklikler yapılmamıştır. Bu bağlamda sit alanları ile ilgili tanımlamada "tarih öncesi ve tarihi dönemlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yerüstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşını ve taşınmaz kültür varlıklarıdır" biçiminde tanımlanmış korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarına ise kültür ve turizm bakanlığınca korunmalarına gerek görülen taşınmazlar ilave edilmiştir. Sit alanlarının sahip oldukları özelliklere göre ilgili kanun ve yönetmeliklerde (Şahin, 2004);

- Tarihi sit,
- Arkeolojik sit,
- Kentsel sit
- Doğal sitler olarak dört gruba ayrılmıştır.

Daha önceki plan ve yasalarda kentsel sit alanlarından bahsedilmemişken 1987 yılında 3386 sayılı yasa ile sit alanları içerisinde yer almıştır.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 3386 Sayılı '2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Bazı Değişiklikler ve Ekler içeren Kanun'un uygulamadaki ihtiyaçları karşılayamaması nedeniyle yeni bir taslak hazırlama çalışmaları başlatılmıştır (Madran, 2001).

Türkiye'de koruma kavramının tek anıt korumasından başlayarak kentsel alan korumasına ulaşması uzun bir sürece yayılırken, günümüzde uluslararası koruma modellerine uygun bir norma ulaşması 14.07.2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasa ile bugüne kadar sözü edilmemiş yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası gibi yeni tanımlamalar oluşturulmuş, koruma planlaması içinde eylem alanlarının ve önceliklerinin belirlenmesi olanaklı hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu kanun koruma çalışmalarında, "Katılımcı Alan Yönetimi Modeli" ile yeni kaynak imkânı sağlaması, örgütlenme modelleri üretmesi, planlama etapları ile

uygulamada görev alacak sorumlulukların belirlenmesi ve kullanıcı katılımı sağlanarak sürdürülebilir bir yönetim modeli elde etmeye çalışması açısından bugüne kadar çıkarılan koruma yasalarından ayrılmakta ve uluslararası normlara uygun bir korumayı sağlayıcı nitelikte görülmektedir (Kejnalı, Akın ve Yılmaz, 2007).

Günümüze kadar geçen süreçte, gerek imar kanunu ile ilgili yönetmeliklerle, gerekse oluşturulan koruma kuralları ile koruma konusu gündemdeki yerini korumakta, ancak dün olduğu gibi bugünde sosyal, kültürel bilincin yeterli olmaması ve ekonomik imkânların yetersizliği gibi olumsuz etkenler sonucu istenilen sonuca ulaşamamaktadır.

3.4. Kentsel Koruma Alanlarının Genel Özellikleri

Korunması gereken yapılar/ alanlar ilk koruma kavramı ortaya çıktığında daha çok dini yapılar, mezar anıtları, ya da işlevsel binalar olarak korunmaya değer bulunmaktadır. Zaman içerisinde anıtsallıktan uzak işlevsel amacı olan gündelik yaşama ait yapılar da tarih açısından önem kazandıkları için koruma kapsamına alınmışlardır. Koruma alanları Arkeolojik alanlar, doğal alanlar ve kültürel önem taşıyan alanlar olarak farklı değerlendirilmektedirler. Kentsel alanlarda ise sit alanları ve korunması ortaya çıkmaktadır.

Sit Alanları; Sit kavramı ise Eski Eserler kanunundaki tanımın da geçen korunacak değerler arasında yer almaktadır. Buna göre sit, “korunmaya değer bulunan doğal, insan ürünü ya da doğa ve insan ortak ürünü olan taşınmaz kültür varlıklarının yer aldığı alan” olarak tanımlanmaktadır (Kamacı ve Ömercioğlu, 2016).

Sit; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alandır (Ekinci, 2009).

Sit alanlarının tanımlanmasında ICOMOS (1990) " Uluslararası Arkeolojik Mirasın Yönetimi" toplantısı sonucunda yapılan sözleşmede arkeolojik mirasın insanoğlunun varlığına dair tüm izleri kapsayan ve yaşadığı zaman dilimi içerisinde yapmış olduğu tüm faaliyetlerini ortaya koyan her türlü mekânı, terkedilmiş yapıları ve bunlarla ilgili tüm taşınabilir kültürel malzemeleri kapsadığı belirtilmekte;

- Kentin parsellerden ve yol ağından oluşan dokusu,
- Yapılar, yeşil alanlar ve boş alanlar arasındaki ilişki,
- Yapıların strüktür, stil, ölçek, kütle, konstrüksiyon, malzeme, renk ve süsleme ile şekil kazanan iç ve dış görünüşleri,
- Kent ve kentsel bölge ile doğal veya yapay çevresi arasındaki ilişki,
- Kent veya kentsel bölgenin zaman içinde aldığı değişik işlevlerin bu tanım içerisinde yer almaktadır (Şahin, 2004).

Tarihi Sit; Önemli bir tarihi olayla ilgili olan, ya da önemli tarihi olayların geçtiği sit alanlarıdır. Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı Gelibolu Yarımadası, Çin Seddi vb. alanlar tarihi site örnek olarak verilebilir (Ekinci, 2009).

Tarihi sit alanının Avrupa ölçeğinde bir tanımı daha bulunmaktadır. Buna göre; Eski kasaba ve yerleşmelerin içinde bulunan alanlar, tarihi kasaba ve yerleşmelerin kendileri ya da bir bölümleri, o yerleşmenin kentsel ya da kırsal yaşamını yansıtıyorsa, kentsel, tarihsel, mimari, artistik, etnolojik vb. özelliklerinden dolayı bir değer taşıyorsa, tarihi sit olarak tanımlanır (Madran ve Özgönül, 2011).

Arkeolojik Sit; İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yeraltında, yerüstünde ve sualtındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her tür kültür varlığının yer aldığı alanlar ve yerleşmelerdir (KTVKYK'nın 658 sayılı ilke kararı) (Ekinci, 2009).

Kentsel sit; 1960 sayılı yönetmeliğin 3. maddesinde; mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri,

yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlar olarak tanımlanmıştır (Ekinci, 2009).

KTVKYK'nın 419 sayılı ve 1996 tarihli ilke kararında kavram daha geniş çerçevede; kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılanmasına, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlar olarak tanımlanmaktadır. Örnek olarak; Antalya Kaleiçi kentsel sit alanı, Avanos kentsel sit alanı gösterilebilir. Uluslararası alanda kabul görmüş kentsel sit tanımına yakın olan daha kapsamlı bu tanım KTVKYK'nın 2006 tarih ve 720 sayılı ilke kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır. 720 sayılı ilke kararında ise kentsel sit yukarıda verilen 19660 sayılı yönetmeliğin 3. maddesindeki kentsel sit tanımındaki şekli ile aynen kabul edilmektedir.

Ahunbay,a göre (2011) kentsel sit; kentlerin uyumlu düzenini, mimari bütünlüğünü, donatılarını koruyabilmiş sokakları, mahalleleri ve alanlarıdır.

Şahin'e (2004) göre Kentsel sitler; mimarileri, birliktelikleri ve homojenlikleri ile tarihsel, arkeolojik veya sanatsal değer taşıyan yapıların bir arada bulunmalarından oluşan bütünler olarak tanımlanmakta,

- Tarihsel nitelikteki yerleşimlerin merkezleri,
- Çevresi surlarla çevrili kentsel bütünler,
- Anıtsal nitelikteki bütünler, çeşitli anıtları içeren düzenlemeler, dini yapılar ve bunlara ait açık alanlardan oluşan bütünler,
- Kıyısında tarihsel konutların ve/ veya anıtsal yapıların yer aldığı akarsular, kent kanalları,
- Homojenlik özellikleri nedeniyle bir bütün oluşturan yapılar, ayrı mimari dönemin ürünü olan yapılar, işlevsel nitelikleri nedeniyle benzerlik gösteren yapılar,
- Eski bir kentin ya da kasabanın silueti,

- Düzenli parklar, yeşil alanlar kentsel sit alanları olarak belirtilmektedir.

Kentsel Arkeolojik Sit; KTVKYK'nın 702 nolu ilke kararında; arkeolojik sit alanları ile birlikte 2863 sayılı kanun kapsamına giren korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanlar kentsel arkeolojik sit alanları olarak tanımlanmaktadır.

Kent içindeki ölçek ve nitelikleri farklı arkeolojik kalıntı ya da bunların bir araya gelerek oluşturdukları alanların korunmasının amacı, bir taraftan kentin geçmişini ortaya çıkartırken, diğer taraftan da bu geçmişin izlerini kent ile onu rahatsız etmeden, aksine onu zenginleştirerek bütünleşmesini sağlamak, gereken hallerde onlara çağdaş yaşam içerisinde yeni bir rol tanımlamak olarak açıklanabilir (Madran ve Özgönül, 2011).

Karmaşık Sitler; kentsel sitlerin doğal çevreleri ile birlikte ele alındığı durumlarda söz konusu olmakta; yerleşimlerin bulunduğu adalar, doğal çevreleri ile birlikte ele alınan tarihsel kent ve kasabalar bu tür sitlere örnek olabilmektedir (Şahin, 2004).

Koruma Alanı; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alanlardır.

KTVKYK, 664 sayılı ilke kararında sit alanları dışında, üzerinde korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı bulunan parseller ile ilgili bir başka tür "koruma alanı" düzenlemesi getirmektedir. Buna göre; koruma alanı belirlenmemiş sit alanı dışındaki tescilli parsellerde, bu parselin komşu olan ya da aralarından yol geçse dahi, bu parselin cephe veren parseller, o tescilli parsellerin koruma alanıdır. Bu nedenle de bu alanlarda koruma kurulundan izin alınmadan uygulama yapılamaz.

Koruma alanları özellikleri ve taşıdıkları değerlere göre korunması önemli alanlardır. Türkiye'deki hızlı nüfus artışı ve kentleşme, kırdan kente göç olgusu, kentlerin plansız büyümesi, arsa spekülasyonu kentin korunması gerekli konut dokusu üzerinde büyük oranda olumsuz etkiler yapmaktadır. Kent merkezlerinde yer alan tarihsel kent merkezleri ve geleneksel kent dokuları, kentin hızlı büyümesi, yoğunluk artışı ve çok katlı olarak yıkılıp yapılaşmalardan etkilemekte, geleneksel kent dokuları tüm çabalara ve yasal sınırlamalara rağmen yer yer yok olmaktadır (Tunçer, 2004).

Bildiş (2006) ve Ahunbay (2011)'a göre Kentsel sit alanlarının ve korunması gereken anıtsal- sivil mimarlık örneklerinin hasar görerek gelecek nesillere aktarılmasında ortaya çıkan aksaklıkları Yapının konumu, bulunduğu zeminin özellikleri ya da ilk tasarımdaki hatalardan, hatalı yapı malzemesi ve teknik, kötü işçilik kullanılmasından kaynaklanan aksaklıklar olarak tanımlanmaktadır. Bunlar;

- Yapının konumundan kaynaklanan hasarlar: Yapının bulunduğu yer (yamaç veya dere yatağı) onun iklime bağlı etkilerden daha yoğun olarak zarar görmesine neden olabilir.
- Zemin özellikleri: Yapının üzerine oturduğu zeminin mukavemetinin düşük olması ya da homojen olmaması zamanla yapıda bazı hareketlerin oluşmasına, gözle görülebilen bozulmalara neden olabilir.
- Strüktür tasarımındaki hatalar: Binaların taşıyıcı sistemlerinde ilk tasarımdan gelen boyutlandırma hataları varsa ciddi hasarlar ortaya çıkabilir.
- Hatalı malzeme kullanımı: Geleneksel mimarlığımız tas, kerpiç, tuğla, ağaç gibi doğal kökenli malzemelerle oluşturulmuştur. Kullanılan malzemelerin iyi nitelikte olmaması, yapıların bozulmasını hızlandırmaktadır.
- Kötü işçilik ve detay kullanımı: Yapıyı oluşturan bileşenlerin uygun bir bağlayıcı malzeme ve teknikle birleştirilmeleri dayanımları açısından önemlidir. Yapılan hatalar yapının ömrünü azaltmakta, bozulmalara neden olmaktadır.

Diğer bir yandan ise koruma alanları doğal afetler ve insan kaynaklı hasarlar nedeniyle de bozulmalara uğramaktadır. Doğal yıpranma daha çok iklim koşullarının etkileri ve yapıyı oluşturan malzemenin ömrü nedeni ile yaşanmasından kaynaklanmaktadır. Bu sürecin kimyasal bileşenler, malzemeler ve diğer koruma teknikleri yoluyla yavaşlatılması mümkün olabilmektedir. Bu şekilde tarihi öğelerin kültürel anlamının yararının yanı sıra, iktisadi açıdan işlevsel ömürleri de uzatılmış olmaktadır (Okuy, 1992). Bunlara deprem, kasırga, su baskını gibi doğal afetleri de eklemek mümkün olabilir.

Ayrıca tarihi yapıların bulunduğu bölgelerin iklimsel yapısı yapıların ömrünü uzatan yada tam tersine azaltan bir faktördür. İnsan kaynaklı etmenleri; savaşlar, yangınlar, çarpık kentleşme... vb. gibi etmenler doğal etmenlerden daha fazla tarihi dokuları tahrip etmekte ve işlevsiz bırakmaktadır. Özellikle tarihi dokular kentin eski yerleşim yerlerinde bulunduğundan yüksek emlak değerlerine sahip olması bu alanlarda büyük ekonomik baskıları da beraberinde getirmektedir. Son yıllarda tarihi dokuların korunmasını bu durum daha fazla etkilemektedir (Hatami, 2013).

İnsanların verdiği zararlar: Yangınlar, savaş, yoğun trafik, spekülasyon kentleşme, bayındırlık etkinlikleri gibi hasar kaynakları.

Tarih boyunca oluşan kentlerin eski dokuları, yeni teknolojinin gelişmesi, dokuyu bozmaya başlamıştır ve artık bu dokular kendi içinde yaşayan insanların yaşama imkânlarını bile sağlayamaz hale gelmişlerdir. Hızlı nüfus artışı, kırdan kente göç olgusu, kentlerin plansız büyümesi, arsa spekülasyonu kentin korunması gerekli konut dokusu üzerinde büyük ölçüde olumsuz etkiler yapmaktadır. Kent merkezlerinde yer alan tarihsel kent merkezleri ve geleneksel kent dokuları, kentin hızlı büyümesi, yoğunluk artışı ve çok katlı olarak yıkılıp yapılaşmalardan etkilemekte, geleneksel kent dokuları tüm çabalara ve yasal sınırlamalara rağmen yer yer yok olmaktadır (Hatami, 2013).

3.5. Kentsel Alanlarda Afetler ve Türleri

Genel bir tanımla "afet (halk dilinde kıran)", insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini bozarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, doğal, teknolojik veya insan yapısı kökenli olaylardır (Sarp, 1999; Eren, 2002; Öztürk, 2003). Meydana geliş hızlarına göre afetler; ani gelişen ve yavaş gelişen afetler olarak iki ana gruba ayrılabilir. Ani gelişen afetlerin meydana gelebilecekleri tahmin edilebilmiş olsa bile, kesin olarak hangi gün ve saatte meydana gelebilecekleri bilinmemekte ve olayların kayıpları aniden meydana gelmektedir. Bu tür afetlere, depremler, volkan patlamaları, çığ ve kaya düşmeleri, fırtına, tayfun, su baskını gibi olaylar örnek olarak gösterilebilir. Yavaş gelişen afetlerde ise, afet bir anda ortaya çıkmamakta, zaman içerisinde yavaş yavaş kayıplar meydana getirdiği için, koruyucu ve önleyici tedbirleri almak daha kolay olmaktadır. Bu tür afetlere, çevre kirlenmesi, kuraklık, erozyon, orman tahribatı, çöp faciaları, deniz suyu yükselmesi gibi olaylar örnek olarak verilebilir.

Afet olaylarını, tanımda da belirtildiği üzere kökenlerine göre de şöyle sınıflandırmaktadır (Uzunçubuk, 2009);

- Jeolojik ve jeotektonik kökenli; deprem, volkanlar, heyelanlar, kaya düşmeleri, zemin oturma, çökme ve sıvılaşmaları gibi,
- Meteorolojik kökenli; fırtına, tayfun, kasırga, çığ, dolu, kasırga, tipi, yıldırım, doğal radyasyon kuraklık, su baskınları, yer altı suyu yükselmeleri gibi,
- Teknolojik ve insan yapısı kökenli; nükleer veya kimyasal kazalar, orman yangınları, salgın hastalıklar, savaşlar, sera etkisi, yangınlar, baraj kazaları, doğalgaz kazaları, çevre kirlenmeleri gibi.

Doğal afetler ve insan faaliyetleri arasında karmaşık bir ilişki söz konusudur. İnsan faaliyetleri, çevresel tehlikelerin yoğunluğunu veya etkilerini azaltabilmektedir. Örneğin; Medellin'de (Colombia) oluşan heyelanların sayısı, şehir planlamasında risk yönetimi stratejilerini içeren, yeni bir belediye koruma sisteminin oluşturulmasından sonra 1993 yılında 533 iken, 1994 yılında 222'ye, 1995 yılında ise 191'e düşmüştür

(Gonzales, 1996). Karayip Denizi'ndeki deneyimler, birçok Karayip ülkesinde uyarı sistemlerinin kurulmasının, kasırgaların neden olduğu hayat kayıplarını azalttığını göstermiştir (Oas, 1990). Diğer taraftan, insan faaliyetleri, doğal afetlerin daha sık meydana gelmesinde veya afet kayıplarının büyük boyutlara ulaşmasında etkili olabilmektedir. Örneğin; Caracas'ta (Venezuela) yaklaşık 600 bin insanın yaşadığı, yüksek heyelan riski taşıyan yamaçlardaki problemlerin büyük bölümü, 1960'lı yıllara kadar depremle ilişkilendirilmiştir. 1970'li yıllardan sonra ise, heyelanlar, düşük gelir grubundaki Barrios yerleşmelerinin bulunduğu yamaçları etkileyen yağışlarla daha fazla ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Barrios yerleşmelerinin gelişmesi, yağışların heyelanı oluşturma olasılığını arttırmıştır (Hardoy, Mitlin ve Satterthwaite, 1992). Bir diğer örnek İskenderiye'dir. Nil Nehri'nde gerçekleştirilen sediment ve taşkın kontrolü gibi pek çok insan kaynaklı uygulama, İskenderiye şehrinde taşkın riskini arttırmıştır (Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011).

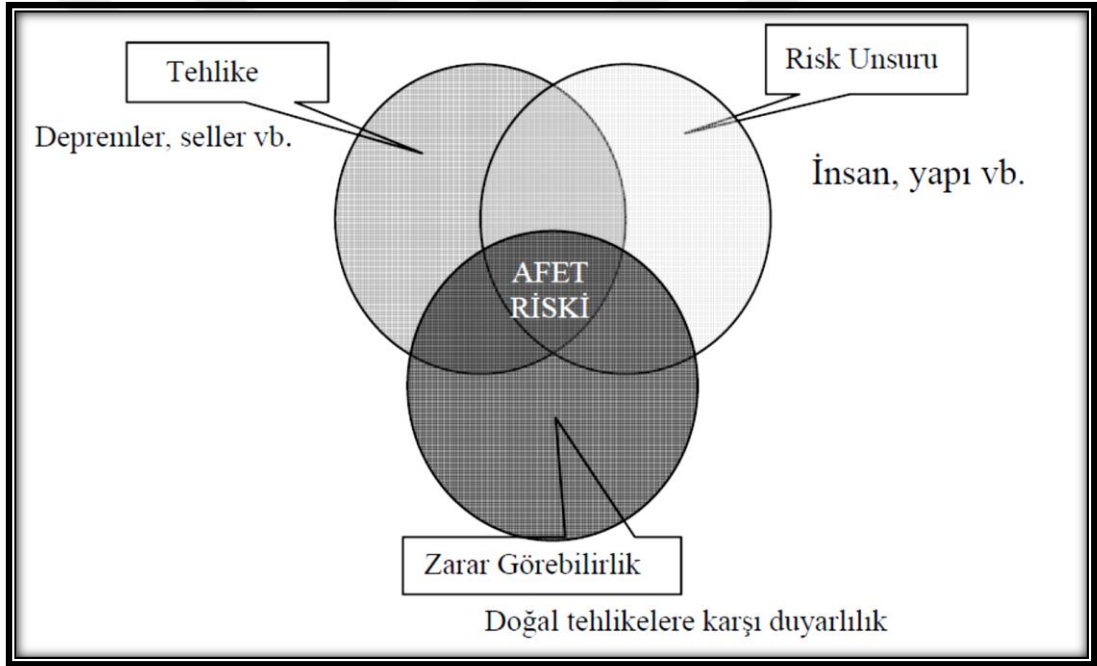
Doğal, teknolojik veya insan yapısı kökenli bir olayın afet sonucunu doğurabilmesi için, insan toplulukları ve yerleşmeleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi ve insan faaliyetlerini bozarak veya kesintiye uğratarak bir yerleşme birimini etkilemesi gerekmektedir. Diğer bir söylemle afet, bir olayın kendisi değil, sonucudur. Olayın kendisi ise tehlike olarak tanımlanır (Uzunçabuk, 2009).

Tehlike, daha belirgin bir şekilde şöyle açıklanabilir. İnsan yaşamında mutlak emniyet veya tehlikeden uzakta yaşamak diye bir olgudan bahsetmek olası değildir. İnsanlar günlük yaşamlarında kendi faaliyetlerinden kaynaklanan trafik, ev kazaları, yangınlar, hastalıklar, spor faaliyetleri vb. gibi birçok tehlike ile birlikte yaşamaktadırlar. Avcılık, dağcılık, kayak, çeşitli spor faaliyetleri ise insanların bilerek ve isteyerek yani gönüllü olarak karşılaştıkları tehlikeler arasındadır.

Depremler, su baskınları, heyelanlar, çığ vb. gibi doğadan kaynaklanan veya nükleer kazalar, sanayi kazaları, çevre kirlenmeleri gibi teknolojik olan tehlikeler de insan topluluklarının her gün karşı karşıya olmalarına karşın, oluş sıklıkları açısından belki de en nadir olarak karşılaştıkları

tehlikeler arasında yer almaktadır. Genel bir tanımla tehlike; doğal veya insan eliyle oluşturulmuş çevrede, insanların hayatlarını, sosyal ve ekonomik faaliyetlerini, mal ve hizmetlerini önemli ölçüde etkileyebilecek en olumsuz ve nadir olaylar olarak ifade edilmektedir (Uzunçubuk, 2009).

Bir olayın, afet riski sonucunu oluşturması için, sadece meydana gelmesi yeterli değildir (Şekil 3.1). Bunun yanında bu olayın insanlar üzerinde büyük ölçüde sosyal, fiziksel ve ekonomik kayıplar veya zararlar oluşturması gerekmektedir. Bu zararlar insanların yaşamını sürdürdüğü yerlere, içinde yaşadıkları yapıların güvenliğine, insanların bireysel ve toplumsal olarak olaylara karşı geliştirdikleri deneyim, bilgi ve hazırlık düzeylerine bağlı olarak büyük ölçüde değişebilmektedir (Ergünay, 2002).

Şekil 3.1 Afet Riski Oluşma Süreci (Özkul ve Karaman, 2007)

Doğal afetlerin ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasında gerekli önlemler önceden alınmadığı takdirde olumsuz etkileri gözlenmektedir. Afet risklerinin azaltılması için uluslararası politika ve eylem dokümanlarının hazırlandığı bilinmektedir. T.C. Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı(2014 - 2018) Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporunda belirtildiği üzere 1987 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunda kabul edilen (BM 42/169, 1987 sayılı karar ile) uluslararası

camia da 1990 ve sonraki on yılda gerçekleştirilecek hedefleri belirleyen 1990-2000 yılının Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası On yılı olarak ilan edilmesi, Yokohama Stratejisi ve Daha Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı (1994), Binyıl Bildirgesi (2000), Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi hazırlanması (2000), Afet Risklerinin Azaltılması Konferansı ve Hyogo Bildirgesi (2005) ve Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015) hazırlanması, Ulusların ve Toplulukların Afetlere Karşı Dirençlerinin Artırılması ile Risk Azaltma Küresel Platformu (2007) yapılması çalışmalarında doğal afetlerin zararlarının azaltılması konusunda önemli girişimler olmuştur. Bunların yanı sıra, 1992 yılında düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio Zirvesi'nde) sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir ekonomik gelişme hedeflerine, afetlerin sebep olduğu kayıpların azaltılmasına yönelik yeterli önlem ve tedbirler alınmadıkça ulaşılamayacağı ifade edilmiş; ayrıca, afet zararları ve çevresel bozulma arasındaki ilişkinin önemi vurgulanmıştır.

Hyogo Bildirgesi ile Ulusların ve Toplulukların Afetlere Karşı Dirençlerinin Artırılması Çerçeve Eylem Planı (2005-2015) doğrultusunda, 2008 yılında yayımlanan ilk değerlendirme raporuna göre birçok ülkede, afetlere hazırlık, müdahale, erken uyarı ve afet bilgi sistemlerinin kurulması konularında kurumsal ve yasal düzenlemeler yapıldığı; böylece, kasırga, sel gibi olaylarda ölüm oranlarında az miktarda bile olsa düşüş yaşandığı, ancak, teknik altyapı ve insan kaynaklarının geliştirilmesi ile finansal sıkıntıların aşılması gerektiği belirtilmiştir. Diğer yandan, bu Eylem Planında yer alan ülkelerin hükümetlerince risk azaltmaya dair uygulamaların kalkınma planları ve projelerine dâhil edilmesine yönelik siyasi sözler verilmiş olmasına rağmen, risk azaltma konularında çalışmaların istenen düzeye gelmediği anlatılmıştır. Şu anda uluslar arası alanda afetlerin kalkınma ile olan ilişkilerinde Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Hyogo Çerçeve Eylem planı yürürlükte dir. 2000 yılında 189 ülkenin Birleşmiş Milletler ile bir araya gelerek kabul ettikleri Binyıl Kalkınma Hedefleri 2000–2015 yıllarını kapsar.

Binyıl kalkınma hedeflerine ulaşma yolunda belirlenen sekiz temel amaç için doğal ve teknolojik afetlerin sonuçları önemli bir tehdit unsurudur. Bu

nedenle afet risklerini azaltmayı başaran ülkelerin bu hedefleri gerçekleştirme şansı daha fazladır. Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015) Birleşmiş Milletler öncülüğünde 2005 yılında Japonya'nın Kobe şehrinde düzenlenen Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansında hazırlanmış ve Birleşmiş Milletlere üye 168 ülke tarafından benimsenerek kabul edilmiştir.

Dünyada afet risklerini en aza indirmeye yönelik bir yol haritası niteliği taşıyan bu plan 3 stratejik hedef, 5 öncelikli eylem ile bunların alt eylemlerinden oluşmaktadır.

Hyogo Çerçeve Eylem Planında beklenen çıktılar ülkelerin ve toplulukların can ve sosyal, ekonomik ve çevresel değerlerindeki afet kayıplarının azaltılmasıdır (Boduroğlu, 2016). Bu stratejik hedefler:

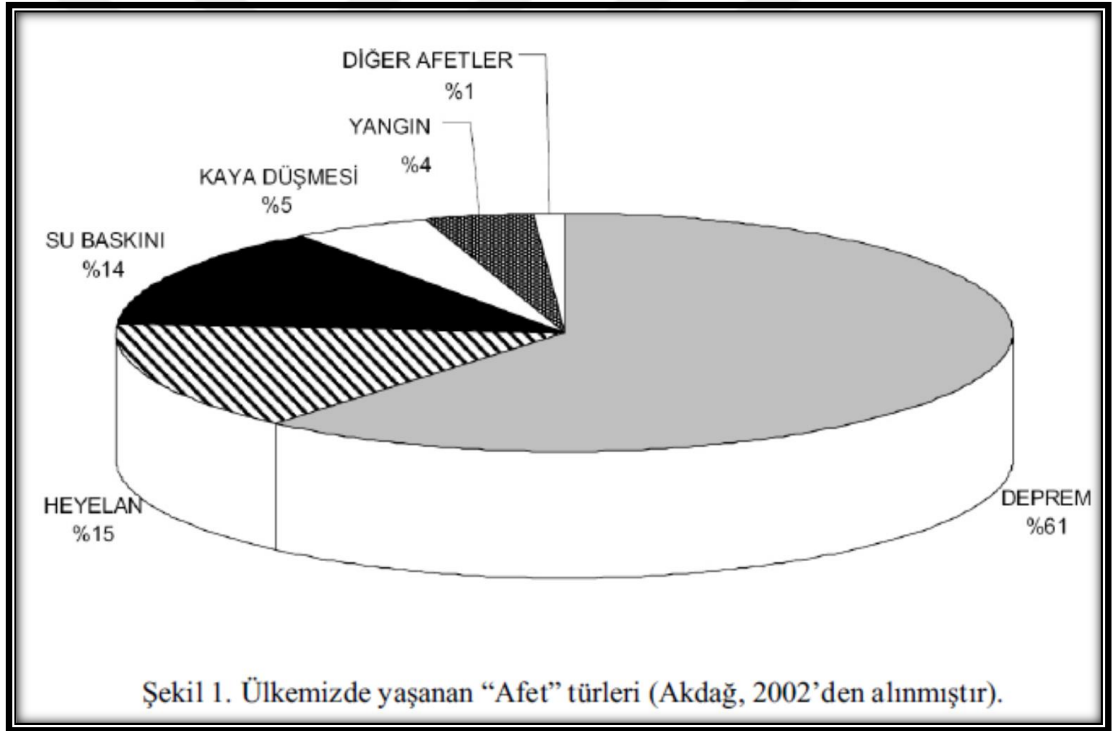
- Afetlere karşı bilincin ve duyarlılığın oluşturulması için kurumların, mekanizmaların ve kapasitelerin geliştirilmesi ile birlikte mevcutların güçlendirilmesi,
- Afet risklerinin azaltılmasının sürdürülebilir kalkınma plan ve politikalarına bütünleştirilmesi,
- Afet risklerinin azaltılması yaklaşımlarının acil duruma hazırlık, müdahale ve iyileştirme programlarına sistematik olarak katılımı, olarak belirlenmiştir.

Öncelikli eylemler ise:

- Afet risklerinin azaltılmasının kuvvetli bir kurumsal yapıda ulusal ve yerel öncelik olarak belirlenmesinin sağlanması,
- Afet risklerinin tanımlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi,
- Bilginin, yeniliğin ve eğitimin her seviyede afetlere karşı güvenli ve duyarlı bir toplum oluşturmada kullanımı, temel risk faktörlerinin azaltılması,
- Afetlere karşı her seviyede etkin bir müdahale için afetlere karşı hazırlığın güçlendirilmesi, olarak tanımlanmıştır.

Boduroğlu'na (2016) Göre Türkiye'de yapılan afet risk azaltımıyla ilgili çalışmalar bu strateji ve eylemlere dayandırılmalı ve bu ulusal bir öncelik haline getirilmelidir.

Jeolojik, topografik ve coğrafik bakımdan çok önemli bir konumda bulunan ülkemizde doğal afetlerin çok sık yaşandığı bir gerçektir. Bu afetler ve onun bıraktığı etkiler, toplum ve insan yaşamındaki dönüm noktaları olarak kabul edilebilir. Türkiye'nin geçmişte yaşadığı afet olayları toplam olarak incelendiğinde (Şekil 3.2), bunun %61'inin depremler, %15'inin heyelanlar, %14'ünün seller, %5'inin kaya düşmesi, kalan %1'inin de diğer afetlerden (çığ, fırtına, yağmur gibi) kaynaklandığı görülmektedir (Uluğ, 2007).

Şekil 3.2 Türkiye'de Yaşanan Afet Türleri Dağılımı (Akdağ, 2002; Akt; Uluğ, 2007)

26 Aralık 1939 büyük Erzincan Depremi ile başlayıp, ortalama olarak 7 ay gibi kısa aralıklarla meydana gelen *Niksar-Erbaa*, *Adapazarı-Hendek*, *Tosya-Ladik* ve *olu- Gerede* depremlerinde 43.319 kişinin ölmesi, 75.000 civarında kişinin aralanması ve yaklaşık 200.000 binanın yıkılması veya kullanılamaz hale gelmesi üzerine o günün Cumhuriyet Hükümeti,

deprem olayının doğurduğu sonuçların yalnızca yıkılanın yerine yeni ev yaparak çözülemeyeceği ve ülkemizde mutlaka deprem zararlarının azaltılması konusunda bazı çalışmalar yapılması gerektiği kararına varmış ve 18 Temmuz 1944 tarihinde 4623 sayılı "*Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun*"u çıkarmıştır (Uluğ, 2007).

Afete ilişkin ulusal mevzuatımız ve yaşanan afetler sonrası yapılan uygulamalar incelendiğinde; Örneğin Erzincan Depremi sonrasında hızlı ve etkin bir çalışma olmasına rağmen afet sonrasında ortaya çıkan tüm sorunlara yönelik yeni kararlar yeterli olmamıştır (Çuhadaroglu vd., 1992). Modern afet yönetim modelinin ülkemiz için hala oluşturulamadığı sonucuna varılmaktadır. Afet planlamasından, hazırlık çalışmalarına, acil yardımdan yeniden inşaya kadar bütün safhalarda çok büyük eksiklikler bulunmaktadır. Başta depremler olmak üzere yaşanan afetlerin tümünde "afet sonrası" odaklı afet yönetim anlayışını görmekteyiz. Oysa afet sonrası oluşan bilançonun büyüklüğünün temel nedeni, afet yönetim anlayışındaki afet öncesi hazırlığın ihmal edilmiştir.

3.5.1. Kentsel alanlarda sel afeti

Suların bulunduğu yerde yükselerek veya başka bir yerden gelip genellikle kuru olan yüzeyleri kaplamasına denir. Sel Afeti, sel sularının fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olup, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak, olumsuz bir şekilde etkileyen ve yerel imkânlar ile baş edilemeyen durumlardır.

3.5.2. Kentsel alanlarda heyelan afeti

Kaya, toprak veya diğer doğa kalıntılarının yer çekimi etkisiyle yamaç aşağıya kaymasıyla oluşur. Bu kaymalara, depremler, yangınlarla bitki örtüsünün tahribatı, insanların yer yüzeyinde yaptığı değişiklikler, volkan patlamaları, aşırı yağışlar ve deniz dalgaları neden olabilir. Yamaçlarda oluşan çatlaklar, eğilen ağaçlar, direkler ve duvarlar, kaya ve toprağın aşağı doğru yavaşça kayması bir heyelana dair uyarı işaretleridir.

3.5.3. Kentsel alanlarda ı afeti

Eğimli arazi üzerinde birikmiş kar örtüsü yer çekimi etkisiyle kaydığında oluşur. ıı oluşturan şartlardan hareket ederek ı tehlikesi belirlemek olanaklıdır. ıın oluşumu, arazi, hava ve kar örtüsünün durumu ile ilişkilidir. ı, genellikle bitki örtüsü olmayan, dağlık ve eğimli arazilerde görülür. Bu nedenle, ülkemizin doğu ve güneydoğu bölgelerindeki dağlık kesim, ı oluşumuna uygundur.

Türkiye, coğrafik olarak sarp dağlık alanlara sahiptir. Dağlık koşulların neden olduğu eğim, kar ve şiddetli yağışlar ı, heyelan ve kaya düşmesi gibi birçok tehlikeli doğal afetin oluşmasına neden olmakta. Bu nedenlerden dolayı ı afet genellikle, ülkemizin doğu, güney doğu ve kuzey doğu Anadolu Bölgelerini etkilemekte olup, bu alan ülkemiz topraklarının yaklaşık % 35'inin ı afetine maruz kaldığını ifade etmektedir.

3.5.4. Kentsel alanlarda kuraklık afeti

İklimin su kaynaklarını, tarımı ve tüm canlıları etkilemesinin bir yoludur. Aynı zamanda kuraklık, en kapsamlı sosyo-ekonomik zararlara neden olan, yavaş gelişen en sinsi ve en tehlikeli doğal afettir. Kuraklık, yer çekimi gibi bir doğa kanunudur. Nasıl ki suyun çoğu (sel) ölümcül ise suyun azı da (kuraklık) ölümcüldür. Deprem gibi kuraklık da, çeşitli büyüklüklerde oluşabilen bir doğal afettir. Kuraklık, ikincil etkileri, daha tanımlanabilir olan birincil etkilerine göre daha büyük olan tek doğal afet olabilir. Olayın kendisi bittikten sonra bile etkileri hissedilmeye devam eder çünkü ikincil etkiler ekonomiler, ekosistemler ve insanların geçimiyle ilişkili olarak katlanarak artar.

3.5.5. Kentsel alanlarda deprem afeti

Deprem sıklıkları ve yol açtıkları hasarlar göz önüne alındığında, ülkemizde meydana gelen doğal afetler listesinin başında gelir. Kaydedilmiş belli başlı depremlerin meydana gelmesindeki en önemli etken dünyadaki aktif faylardan biri olan Kuzey Anadolu Fay Hattı'dır (KAF). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Bingöl-Karlıova'dan başlayan KAF,

Marmara Bölgesi'ne kadar uzanır ki, bu aktif fayda yıkıcı 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Düzce Depremleri yaşanmıştır.

Depremler Richter Büyüklük ölçeği ile değerlendirilir ve büyüklük değerlerinin değişimine göre yıkıcı etkisi artmaktadır (Çizelge 3.1). Depremlerin oluşumundan sonraki etkileri (Ataseven, 2015);

- Bölgenin Jeolojik yapısına,
- Deprem dalgalarının geçtiği zemin ve kaya tabakalarının özelliklerine,
- Depremde oluşan enerjinin büyüklüğüne,
- Deprem merkezinin derinliğine,
- Üst merkeze olan uzaklığa,
- Yapıların davranışına gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir.

İnsan yerleşmelerinin depremlere karşı savunmasız kalması, bir ölçüde mevcut yapıların fiziksel özellikleri ve yapıların tehlikeye maruz kalmaları ile ilgili olarak altyapı sistemi ile bağlantılıdır. Fiziksel bakımdan savunmasızlık, belirli bir afetin yol açacağı olası hasar boyutu için bir ölçüttür. Yapılar ve altyapı sistemleri, farklı tehlikelere karşı farklı düzeyde dayanıklılığa sahiptir. Şu bilinen bir gerçektir ki, "Depremler insanları öldürmez, çöken binalar öldürür". Küresel ölçekte, depremlerde ölen insanların % 80'inden fazlası, çöken binalarla ilişkilendirilmektedir.

Çizelge 3.1 Richter Büyüklük Ölçeği (Ataseven, 2015)

Büyüklük	Depremın Yol Açtığı Etki	1 yıldaki sayısı
2,5 - Daha az	Hissedilmez, Sismografla kaydedilebilir.	900000
2,5 - 5,4	Çoğu kez fark edilir ama çok küçük hasar	30000
5,5 – 6,0	Binalarda ve diğer yapılarda hafif hasar	500
6,1 – 6,9	Nüfusun büyük olduğu bölgelerde büyük hasar	100
7,0 – 7,9	Çok şiddetli deprem, ciddi hasar	20
8,0 – Daha büyük	Çok şiddetli deprem. Bir yerleşim yeri bütünüyle yok olur.	5 – 10 yılda bir kez

Bundan dolayı, konut yapı uygunluğu ve kalitesi, deprem afetlerinin azaltılmasında hayati önem taşımaktadır. Pek çok lokasyonda tehlikeye dirençli yapıların inşa edilmesine yönelik teknolojiler ve düşük maliyetli konutlar geliştirilmekte ve denenmektedir (Akt; Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011; Zhou vd., 2008:1302; Martelli ve Forni, 2008:1285).

İnsan yerleşmelerinin depreme karşı savunmasız kılan zayıf noktaların azaltılması, sürdürülebilir kalkınmanın temel hedefleri ile entegre edilerek ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, geniş açılımlı kalkınma faaliyetlerinin "koruma kültürü" ile hayata geçirilmesini sağlayacaktır. Yerleşmelerin potansiyel deprem risklerinin ve zayıf noktalarının değerlendirilmesi, deprem riskinin azaltılmasını hedefleyen kalkınma biçimlerinin tanımlanmasına temel oluşturması bağlamında büyük önem taşımaktadır (Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011).

Afet etkilerinin değerlendirmesi; kalkınma yatırımlarının depremlerden ne kadar ve nasıl etkilendiğinin analiz edilmesi, bir diğer önemli uygulamadır. Afet Etki Değerlendirmesi, Çevresel Etki Değerlendirmesine benzer bir yöntem kullanılarak uygulanmalıdır(Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011).

Kritik durumda olan altyapı elemanları için özel önlemler alınması; petrol ve doğal gaz boru hatları, baraj, gölet, regülatör gibi su yapıları, içme ve kullanma suyu tesisleri, enerji dağıtım tesisleri gibi ulusal, bölgesel ve yerel altyapı tesislerinin depremden korunması için gerekli çalışmaları yürütecek kurumlar ile bunlara ilişkin yasal düzenlemeler yapılması ve uygulanması konusundaki stratejiler belirlenmelidir (Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011).

Arazi kullanım planlaması; uygun arazi kullanımı pratikleri tanımlanmalı ve risk taşıyan araziler güçlendirilmeli; şehirsal fonksiyonlar ve yürütülen faaliyetler, şehrin dokusuna zarar vermeyecek yerlerde planlanarak geliştirilmelidir. Yapı Kalitesi güçlendirilerek, tüm yapı stoğu için yeterli bir güvenlik düzeyi elde edilmelidir (Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011).

İnşaatçılık kurallarının oluşturulması ve uygulanması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra, özellikle mühendislik kodlarına uygun olmayan kritik yapılarda, teşvikler, fiyatlandırma düzenlemeleri ve profesyonel eğitim gibi ek stratejilerin uygulanması gerekebilir (Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011).

Depremi neden olabileceği etkiler üç ana başlık altında toplanmaktadır: ekonomik zararlar, fiziksel zararlar, sosyal zararlar. Ekonomik zararlar, ekonomik yaşam biçimi ve ilişkilerin nasıl düzenlendiği, yürütüldüğü, üretim ve geçim sağlamayla ilgili imkân ve kapasitelerin olası deprem felaketinden etkilenmelerini kapsamaktadır. Fiziksel zararlar; insan eliyle oluşturulmuş yapılar, altyapılar, çevre, tarım, sanayi, üretim vb. gibi unsurlar ile toplumların fiziksel kapasiteleriyle ilgili olası afet etkilerini içermektedir. Sosyal zararlar; toplum nüfusu, nüfus yoğunluğu, yaş ve cinsiyet oranları, eğitim ve kültür düzeyleri gibi olası deprem etkilerini içermektedir. Deprem öncesinde depreme hazırlık için gerçekleştirilecek risk yönetimi çalışmaları bu üç etkiyi azaltmaya yönelik olacaktır (Özkul ve Karaman, 2007).

Deprem tehlikesi, depremle bağlantılı olarak sosyo-ekonomik hayatı olumsuz etkileyebilecek tüm oluşumlardır. Bu tanım, faylanma, yer sarsıntıları, heyelan, sıvılaşma, tsunami, deprem kaynaklı su baskınları ve benzeri diğer depremle ilgili oluşumları içermektedir.

Deprem riski, olası bir deprem tehlikesi nedeniyle oluşabilecek bina hasarı, ölü ve yaralı sayısı ve ekonomik kayıpların bütünüdür.

Deprem riskini etkileyen faktörler; deprem tehlikesi, arazi kullanımı, demografik yapı ve ekonomik yapı olarak 4 başlık altında değerlendirilebilir. Deprem tehlikesi, başta depremin büyüklüğü olmak üzere, deprem dalgalarının farklı zeminlerdeki yayılım hızları ve yarattıkları ivme değerleriyle ölçülebilmektedir. Ayrıca, depremin tetiklediği zemin sıvılaşması, heyelan ve tsunami gibi diğer tehditler de deprem tehlikesi kapsamında incelenmektedir. Arazi kullanım şekilleri ve yapısı, etkilenmesi beklenen bölgede yaşayan nüfusun demografik durumu ve yine bu bölgenin ekonomik gücü, deprem riskinin

değerlendirilmesinde hasar görebilirlik modülünü oluşturmaktadır. Arazi kullanımını oluşturan değişkenler sadece farklı kullanım dokularını değil, bu dokuları oluşturan öğelerin deprem karşısındaki davranış biçimlerini de içermektedir (Kundak ve Türkoğlu, 2007).

Bina yoğunluğu, yapı tarzı, kat yükseklikleri ve altyapı sisteminin farklı noktalarındaki farklı özellikleri, yapılaşmış çevrenin deprem riski açısından değerlendirilmesinde temel başlıkları oluşturmaktadır. Genel arazi kullanım dokusu öz önüne alındığında barınma, kamusal hizmetler, ticaret, sanayi ve altyapı sistemleri şeklinde bir grupta yapılabilir.

3.6. Risk Belirleme, Afet Yönetimi ve Politikaları

Afet Yönetimi; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla bir afet olayında yapılması gereken çalışmaların yönlendirilmesi, koordine edilmesi ve uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla kaynaklarının bu ortak amaç doğrultusunda yönetilmesini gerektiren çok geniş kapsamlı bir kavramdır (Tankurt, 1996)

Afet yönetimi; afet öncesi, sırası ve sonrası eylemleri kapsayan sistematik bir süreçtir. Bu süreçte, 1990'ların başına kadar, afet sonrası kaynak seferberliği odaklı yara sarma politikalarıyla şekillenen geleneksel yaklaşımlar hakimdir. Geleneksel afet yönetimi yaklaşımları, afet sonrasında meydana gelen kayıpları telafi etme ve dolayısıyla iyileştirmeye yönelik politikalara odaklanır. 1990-2000 yıllarının Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Doğal Afet Azaltma On yılı ilan edilmesi ve bundan sonra düzenlenen uluslararası toplantılar, geleneksel yaklaşımlardaki eksikliklerin göz önüne serilerek afet yönetimine yeni bir bakış açısı getirilmesine önayak olmuştur. 1990'lı yılların başında temeli atılan çağdaş afet yönetimi yaklaşımının hedefi, afet meydana gelmeden önlem almak ve böylelikle afetin yol açtığı kayıplarla mücadele etmek yerine afet riskini azaltmaktır. Risk azaltmanın temel hedef haline gelmesi, afet sonrası aktarılabilecek kaynakların afet öncesinde seferber edilip, olası kayıpların azaltılması için yatırım yapılmasını gerektirir. Çağdaş yaklaşımlar, afet öncesi alınacak tedbirlerin afet sonrasında

meydana gelmemiş afetler olarak yankı bulacağını savunduğu gibi, afet sonrasında yapılan düzenlemelerin ileride karşılaşılabilecek afetler için alınmış önlemler olacağını varsayar. Bu durumda risk azaltma ve iyileştirme süreçlerinin birbirini beslediğinden ve aralarında girdi-çıkı ilişkisinin olduğu bir bütünsellikten bahsedilebilir. O halde, iyileştirme sürecinde alınan kararlar, afete maruz kalmış kentlerin hem yeniden yapılanmasını hem de olası tehlikelere karşı kırılganlıklarını etkileyecektir (Orhan, 2011).

Afet politikalarının tarihsel gelişimine baktığımızda 2000'li yıllara kadar afet politikalarının sadece afet sonrası yardım ve arama kurtarma çalışmalarına yönelik olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat zamanla ve afetlerin toplumlar üzerindeki yıkıcı etkileri arttıkça, değişen dünya düzenine ve hızla yükselmekte olan Risk Azaltma-Sakınım çalışmalarına duyarsız kalmak imkânsız hale gelmiş, risk azaltmaya yönelik çalışmalar artmaya, toplumun bu konudaki farkındalığı giderek yükselmeye başlamıştır. 2005 yılında Kobe'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Risk Azaltımı Konferansı sonrasında ise "Kentsel risk" kavramının gündeme gelmesi ile birlikte afet sonrası çalışmaların yetersiz olduğu, yardım ve yara sarma çalışmalarının ekonomik olmadığı ve bunun önüne ancak afet politikalarında değişikliklere gidilerek geçilebileceği anlaşılmıştır (Sönmez, 2011).

Kentsel kırılganlıklar, tarihsel süreçlerle oluşmuş sosyal, fiziksel, ekonomik sistemlerin potansiyel olarak zarar görme birikimleri olarak tanımlanabilir. Kentsel kırılganlıklar toplumun yapısı (sınıf, cinsiyet, yaş, dil, ırk, etnik köken, okuryazarlık, sivil toplum, haklar, politik kültür) ve tarihsel ve yapısal faktörlerle (ekonomik model, gelir dağılımı, demografik yapı, çevresel değerler, teknolojik gelişmişlik düzeyi) ilişkilendirilebilir (Bolin ve Stanford, 1998; Smith ve Petley, 2009; Orhan, 2011). Kentsel kırılganlıkları artırıcı etkenler, kentsel nüfus artışı, sanayi yoğunluğu, enformal yerleşimler, plansız kentleşme, yetersiz kurumsal kapasiteler, bilgi ve kaynak eksikliği ve sınırlı hazırlık düzeyi olarak sıralanabilir. Afetlerle birlikte, bu faktörler kentlerin maruz kalacakları etkiyi derinleştirerek, doğal tehlikeleri birer kalkınma problemine dönüştürürler.

Kentlerin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak için kentsel kırılganlıkların azaltılması, sosyal, ekonomik, fiziksel sistemlerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, kentsel dirençliliğin kazandırılması risk azaltma politikalarına ve kentsel kırılganlıkların giderilmesi için atılan adımlara bağlıdır (Orhan, 2011).

Bir doğal afet olan depremlerin ulusal kalkınmaya yansıyan etkileri uzun vadelidir. Afetler, toplumların ekonomik kaynaklarını tüketebilmekte ve gelişme çabalarına büyük zararlar verebilmektedir. Afet yöneticileri, soyutlama ilkesini benimsemiştir; insan gruplarının savunmasızlığını artırabilecek veya riskleri şiddetlendirebilecek planlama aktivitelerine dahil olmadan, toplumun doğal afetlerden kaynaklanan sorunlarına çözüm bulmaya çaba harcamaktadırlar. Kalkınma planlamacıları ise, afet risklerini planlarının bir parçası olarak düşünmemektedir. Ekonomik kaynaklar temel ihtiyaçları karşılamak için yetersiz kaldığında, risk azaltma öncelikler listesinde oldukça alt sıralarda kalabilmektedir. Şehrsel sistemlerin sürdürülebilir ve etkin gelişiminin, deprem riskleri göz önüne alınmadan gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir. Şehir bina stoğunun, altyapı sistemlerinin, kültürel miras değerlerinin korunması önemlidir. Bununla birlikte, bir şehrin gelecekteki gelişim sürecinin, şehri ve yakın çevresini yok etmesine izin verilmemelidir. Bu noktada önem taşıyan koruyucu kentsel planlama, zayıf noktaların analizi ve risk analizi uygulamalarını içermektedir. İlk analizin amacı, şehrsel sistemleri depremlere karşı savunmasız kılan zayıf noktalar hakkında bilgi elde etmektir. İkinci analizin amacı, yakın gelecekte meydana gelebilecek depremlerin ekonomik, sosyal ve beşeri etkilerinin ölçülmesidir (Akt; Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011; Boule vd., 1997). Bu analizler sonucu elde edilen bilgiler, şehir planlaması alanında karar verme mekanizmalarına temel oluşturmaktadır. Bu tür pro-aktif planlama uygulamaları, büyük oranda gelişim ve değişimin yeni koşullara uyumu zorunlu kıldığı şehrsel alanlarda özellikle önemlidir.

Türkiye'nin çeşitli afetler nedeniyle birçok can ve mal kaybına uğraması, uzun süreli deneyimlerin edinilmesine ve merkezi bir afet yönetim sisteminin oluşturulmasına neden olmuş, 1959 yılında da 7269 sayılı

“Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun; zaman içerisinde değişikliklere uğramışsa da halen Türkiye’deki afetlere müdahale, afet planlaması ve yönetimi konularında kapsamlı bir yaklaşımın yasal temelini oluşturmaktadır. 7269 sayılı Kanun’un esas amacı devletin idari yapısının afet yönetiminde zamanında ve etkin bir şekilde davranmasını sağlamak ve böylelikle can ve mal kayıplarının azaltılması ve iyileştirme çalışmalarını etkin bir şekilde yürütmesidir (Tercan, 2011).

Türkiye’de tarihi devirlerden bu yana, yönetimlerin afet olayları ile ilgileri, olay sonrasında olaya müdahale aşamasında gerekli insani yardımları yapmak şeklinde gelişmiştir. Uzun yıllar, afetlerden etkilenen insanların, beslenme, giyim, tıbbi ilk yardım ve geçici barınma ihtiyaçları Türk Kızılay derneği tarafından karşılanmış ve hükümetler bu konuda Kızılay’a maddi destek sağlamışlardır.

Türkiye’de afet yönetim sistemi ve uygulama ulusal stratejiler, zaman içerisinde, önemli politika değişikliklerinin yapıldığı, dört ana bölümde incelenebilir (Çizelge 3.2). 1944 yılı öncesi, yalnızca olay sonrası müdahale dönemi olarak adlandırılabilir. Bu dönemde zarar azaltma, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme aşamalarında, sistematik ve etkili politikalar bulunmaktadır.

Çizelge 3.2 Türkiye'de Afet Yönetimi ve Afetlerle Mücadele Yaklaşımı ve Politikalarının Gelişimi (Özmen ve Özden, 2013)

Dönem	Afet Politikası
1944 Öncesi (1509 İstanbul Depremi İle Başlayan süreç)	<u>Ağırlıklı Afete Müdahale Faaliyetleri ve Yeniden Yapımı da İçeren İyileştirme Politika ve Stratejileri</u> ; İyileştirici devlet anlayışının baskın rolü, afetleri ilahi güce ve kadere bağlama eğilimi, parçacıl planlama ve afet sonrası yaklaşımları
1944- 1958 (yer sarsıntılarında önce ve sonra alınacak tedbirler hakkında kanun'un yürürlüğe girmesi ile başlayan süreç)	<u>Ağırlıklı Afet Sonrası politikaları (müdahale ve iyileştirme odaklı yaklaşımlar) ve çok sınırlı afet öncesi çalışmalar</u> ; geleneksel afet yönetim modelinin kurgulanması ve yerleşmesi, afetleri ilahi güce ve kadere bağlama eğilimi, iyileştirici devlet rolü anlayışının baskın rolü
1958-1999 (İmar ve İskan bakanlığının kuruluşu ile başlayan süreç)	<u>Ağırlıklı Afet Sonrası Müdahaleleri (Müdahale ve İyileştirme Odaklı Yaklaşımlar) ve Gelişmekte olan ancak yetersiz ve bütünleşmemiş afet Çalışmaları</u> ; Geleneksel afet yönetim modeli uygulaması, Afetleri doğal olaylara bağlama anlayışına doğru evrilme, iyileştirici devlet anlayışının baskın rolünün devam etmesi ve koruyucu devlet anlayışının başlaması
1999-Günümüz (Yıkıcı 1999 Doğu Marmara Depremleri ile Başlayan Süreç)	Afet Sonrası Politikalarında Dönüşüm (Daha etkin ve sürdürülebilir müdahale, iyileştirme ve yeniden yapım yaklaşımı) ve afet öncesi politikalarında dönüşüm (sakınım ve hazırlıklı olma yaklaşımlarının önem kazanması) ve <u>afet öncesi- sonrası strateji politikalarının birleştirilmesi çabaları</u>

1944-1958 dönemi kısmen zarar azaltıcı önlemler dönemidir. Art arda meydana gelen büyük depremler sonrasında, Türkiye bu dönemde, zarar azaltma ve hazırlıklı olma amacıyla yeni bazı yasal düzenlemeler yapma ve stratejiler geliştirme ihtiyacı duymuştur. İlk olarak 22 Temmuz 1944 tarihinde 4623 sayılı “yer sarsıntılarından evvel ve sonra alınacak tedbirler hakkında” kanun çıkarılmıştır. Bu kanun, Türkiye’de afet yönetim sisteminin temelini oluşturmaktadır. Yine bu dönemde, 1956 yılında 6785 sayılı “imar kanunu” ile 1958 yılında, 7126 sayılı “Sivil Müdafaa” kanunlarının çıkarılması, afet yönetim sisteminin gelişmesinde başlıca yasal düzenlemelerdir.

1959-1999 dönemi, afetler ve yapılaşmalardan sorumlu bakanlık dönemidir. 4623 sayılı yasa, yalnızca depremlerden önce ve sonra alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaları kapsamaktadır. Bu yasada su baskınları, heyelanlar, kaya düşmeleri, çığlar ve yangınlar gibi doğal afetler ile depremler sonrasında yapılması gereken yeniden inşa faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Bu nedenlerle, 1959 yılında tüm doğal afetleri kapsayan ve afetler sonrasında yapılacak daimi iskan faaliyetlerinin esaslarını belirleyen ve halen yürürlükte olan 7269 sayılı “umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirler ve yapılacak yardımlara dair kanun” çıkarılmıştır (JİCA, 2004).

Deprem, sel, fırtına gibi doğal afetlerin kötü etkilerini azaltmak için bir çok önlem alınabilir. Güvenlik standartları, politika ve planlama kararları gibi alınacak önlemlerle, teknolojik zararları veya insan eliyle oluşan diğer riskler azaltılabilir. Ancak tüm afet olaylarında sadece zarar azaltma çalışmaları yoktur. Genelde afetlerle ilgili çalışmalar beş aşamada yapılır. Bunları Afet ve Risk Yönetimi adı altında toplayabiliriz (Akt; Uzunçibuk, 2009; Uzunçibuk 2006);

Risk Yönetimi

- Zarar azaltma,
- Önceden hazırlık,

Afet Yönetimi

- Kurtarma ve ilk yardım,
- İyileştirme,
- Yeniden inşa.

Birbirleriyle ilişki içinde bulunan çalışmaların, birbirini takip etmesi ve veya birbirlerini etkilemesi nedeniyle bir süreç içinde sürdürülebilir ve devamlılığı esas olmalıdır (Sarp, 1999).

Afet ve Risk Yönetimini, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, yukarıdaki beş ana aşamada yapılması gereken çalışmaların yönlendirilmesi, eşgüdümü ve uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla kaynaklarının bu amaç doğrultusunda yönetilmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Afet ve risk yönetimi, afetlerin riskleriyle birlikte aşağıda belirtilen hususları kapsamaktadır (Uzunçibuk, 2009).

- Olması muhtemel potansiyel zarar verici olayların olumsuz etkilerini, ekonomik yönünü gözeterek, azaltıcı önlemlerin planlanması ve bunların yürütülmesi,
- Afet tehdidine karşı uyarı-hazırlık düzenlemelerinin yapılması ve hem alarm veya uyarı dönemlerinde, hem de afet etkisinin kötü sonuçlarında, etkin acil durum tepkilerinin düzenlenmesi,
- Göçüklerde, sel baskınlarında, kıtlıkta, yavaş seyirli afetlerde, bölge ve bölge halkının durumunun tespit edilerek takip edilmesi, çözüm ve tedbirlerin zamanında uygulanması,
- Afetlerden hemen sonra hayat kurtarma için acil yardım çabalarının planlanması ve uygulanması,
- İyileşmeyi hızlandıracak rehabilitasyon önlemlerine hız kazandırılması ve afet sonrası devam eden sürekli gelişmenin teşvik edilmesi.

Doğal ya da insan kökenli afetlerin etkisi toplumları ve ekonomileri tahrip etmekte, kalkınma faaliyetlerine darbe indirmekte ve sermaye kaynaklarının azalmasına ya da tükenmesine yol açmaktadır. Tüm bunların sonucunda da büyük insan kitleleri, etkisi uzun yıllar süren

acılarla karşı karşıya gelmektedir. Bu nedenle afetlerin olumsuz etkileri, doğal ve insan kaynaklarıyla birlikte tüm çevrenin gelişim planlamalarının bir parçası gibi düşünülmelidir (Sarp, 1999).

Uluslararası afet politikasının önceki yaklaşım ve yöntemi, acil durum yönetimi ve yara sarma etkinlikleri ile ilgiliydi. Bu bağlamda, arama kurtarma işlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri, öncelikli yardımların yerine getirilmesi, uluslararası yardımların hızla doğru tarafların eline geçmesinin sağlanması, hasar tespitleri, hak sahiplerinin belirlenmesi, hasarların zemin/havza özellikleri ve yapılaşma nitelikleriyle olan ilişkilerinin ortaya konulması, yeniden güvenli biçimlerde yer seçimi ve yapım etkinlikleri yer alır. Bu alanda gelişmiş ulusal ve uluslararası bilgi ve deneyim vardır. Söz konusu etkinliklerin kusursuz yerine getirilmesi için her zaman hazırlıklı olmak gerekir. Yeni politikanın başlıca dayanağı ise, afet sonrasında karşılaşılan kayıpların azaltılmasıdır.

Bütünleşik yaklaşımlar modern afet yönetiminde meydana gelen önemli değişimlerden biridir. Bu değişim eski ve yeni yaklaşımlardaki fark vurgulanarak Çizelge 3.3’de gösterilmiştir (Düzgün ve Yücemen, 2007).

Çizelge 3.3 Afet Yönetiminde Eski ve Yeni Yaklaşımlar (Düzgün ve Yücemen, 2007)

Eski Yaklaşımların Temel Nitelikleri	Yeni Yaklaşımların Temel Nitelikleri
• Tehlike’nin belirlenmesi • Afete Müdahale • Riskli Alanlar İçin Uzmanlarca Hazırlanmış Planlar • Tek Disiplinlilik • Bölgesel Bakış • Belirtiler	• Hasargörebilirliğin belirlenmesi • Afet Öncesi Hazırlık • Afet Bölgelerinde Yaşayanların Katılımıyla Yapılan Planlar • Çok Disiplinlilik • Geniş Perspektifli bir Bakış • Nedenler

Yeni politikanın odak noktası 'risk' kavramıdır. Risk, kaybedilme olasılığı bulunan bir değeri temsil etmektedir. Kaybedilmesi olası bir değer yoksa, yalnızca bir tehlikeden söz edebiliriz. Dolayısıyla risk soyut bir kavramdır ve toplumsal ortamda geleceğe ilişkin bir kestirim kapasitesi gerektirmektedir. Doğal tehlikelerin yarattığı riskleri farklı düzeylerde tanımlamak olanaklıdır(Balamir, 2007).

Risk yönetimi kapsamında yapılacak faaliyetler çeşitlidir. Bunlardan ilki mevcut kent planı içinde tehlike taşıyan yerlerin belirlenmesi ve kentin tehlike haritasının oluşturulmasıdır. Yerleşim yerinin risk özelliklerinin belirlenmesi risk analizi olarak adlandırılır.

Risk analizi kapsamında yapılan başlıca çalışmalar şunlardır; kent içinde yaşayan nüfusun günün farklı zamanlarındaki dağılımı, altyapı ve üstyapıya ilişkin bilgilerin derlenmesi, mevcut bina stokları, enerji santralleri gibi deprem sırasında öncelikli olarak hasar görebilecek olan unsurlara ilişkin risk durumlarının belirlenmesi, mevcut kent planlarının tüm riskler göz önünde tutularak gözden geçirilmesi; yerleşimin zemin koşullarının araştırılması, yolların genişlik-darlık durumu, yapı yoğunluğu, tehlikeli madde üretim ve depolama alanlarının belirlenmesi, yeşil ve açık alanlarının miktarının ve dağılımının tespit edilmesi (Balamir, 2002).

Yerleşim yerlerinin yapısal özelliklerinden, düzensiz kentsel gelişmeden ve kentte yaşayanlara bağlı olarak ortaya çıkan bu risklerin ortadan kaldırılması için yapılan faaliyetlerin tümü ise risk azaltımı veya genel olarak azaltım olarak ifade edilmektedir. Azaltım, afet olayının yol açacağı olası zararları azaltmak amacıyla afet olayının meydana gelmesinden önce alınan tüm önlemleri kapsayan geniş bir terimdir. Riskleri ortaya çıkaran faktörlerin çeşitli olması nedeniyle risk azaltımı faaliyetleri de ekonomik, sosyal ve teknik yönleriyle çok yönlüdür.

Risk azaltımının teknik boyutu fiziksel planlama, nüfus yoğunluğunun azaltılması gibi çözümleri kapsarken sosyal boyutu toplumun afetler ve bunlardan korunma konusunda bilinçlendirilmesi, güvenlik kültürünün yaygınlaştırılması, sosyal yapının bütün olarak afetlere hazır hale

getirilmesi amacıyla sivil toplum örgütleri gibi çeşitli aktörlerin bu sürece katılmasını ve risk azaltımının kalkınma planları içine dahil edilmesini ifade eder. Doğal afetler kentler üzerinde farklı sonuçlar meydana getirdiklerinden ve kente dair unsurları (yapı, altyapı, haberleşme, ulaşım vb.) farklı şekillerde etkilediklerinden, olması muhtemel afetin türüne göre yapılacak risk azaltımı çalışmaları da farklılaşmaktadır. Örneğin, deprem tehdidi altındaki bir bölgede yerleşim kararları verilirken, bölgenin sismik duyarlılığı, toprağın jeolojik yapısı, arazinin eğim durumu, yer altı su seviyesi gibi unsurlar dikkate alınır, tampon bölgeler oluşturularak olası depremin etkilerinin azaltılmaya çalışılır (Balamir, 2002). Yangın tehlikesi karşısında konut alanlarının bloklar halinde tasarlanması, ana yolların uygun genişlikte inşa edilmesi, önemli kamu tesislerinin bir arada bulunmaması, silah ve kimyasal madde tesislerinin kent dışında yapılması şeklinde azaltım stratejileri geliştirilebilir.

Risk azaltımı kapsamında ele alınan başlıca konular; tehlikeli alanların tespit edilmesi, haritalanması, bu bölgelere kamu hizmetlerinin götürülmesini sınırlandırılması, yerleşimi sınırlandıracak önlemler alınması; sınırlandırılan bu bölgelerin farklı amaçlarla değerlendirilmesi (rekreasyon vb.) (Godschalk ve diğerleri, 2000); fiziksel planlama (okul, hastane, altyapı tesislerinin çok seçenekli olarak planlanması, risk altında olan öğelerin yoğunluğunun azaltılması ve nüfus yoğunluğunun küçük kümeler halinde dağıtılması); güçlü bir ekonomik sistemin kurulması; toplumda güvenlik kültürünün yerleştirilmesi; daha iyi mühendislik ve inşaat tekniklerinin uygulanması; afetler karşısında etkin bir yönetim sisteminin oluşturulmasıdır (Üzer, 2010). Bu konular çerçevesinde risk azaltımı faaliyetinin hedefleri, tehlikenin doğası, hasar görülebilirlik ve mevcut kapasite konusunda yöneticilerin ve halkın bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi; hasar görülebilirlik durumunun analiz edilmesi ve buna yol açan faktörlerin belirlenmesidir.

4. KENTSEL SAKINIM PLANLAMASI VE KENTSEL KORUMA İLİŞKİSİ

4.1. Kentsel Koruma Alanlarında Planlama

1950 yılından günümüze kadar, hızlı bir kentleşme sürecine giren ülkemizde, kırsal alanlardan kentlere olan göç, yerleşim sorununu beraberinde getirmiş, yerleşme alanları olarak bir yandan yeni alanlar seçilirken, bir yandan da merkezi tarihi doku içindeki alanlar cazip hale gelmiştir. Böylece; zengin tarihsel çevreye sahip olan kentlerimiz, bu değerlerin bir kısmını yitirmiştir, bir kısmını ise yitirme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Geçmişin tümünün kaybedilmesi korkusu ise "koruma" fikrinin doğmasına neden olmuştur. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasının en önemli aracı ise planlamadır (Özden ve Görgülü, 2006).

Koruma ve planlama kavramlarının ilişkisi, özellikle tarihi kentlerin, bölgelerin planlamasında önem kazanır. Bunun yanında doğal, arkeolojik, tarihi vb. sit alanları için yapılan Koruma Amaçlı İmar Planları, "uzun vadeli gelişim planı" türü planlar ve çevre düzenleme planlarında da bu ilişki mevcuttur. Bu tür planlar, korunacak alanlarda yer alan eserlerin, tarihi dokunun ve doğal özelliklerin gelecek nesillere aktarılması açısından önemli araçlardır (Zülfikar, 2012).

Doğal ve tarihsel-kültürel değerler bakımından oldukça varlıklı olan ülkemizde; yerleşmelerin hemen tamamında korumaya konu olabilecek birden çok alan söz konusu olabilmektedir. Orman varlığı, tarım alanları, içme ve kullanma suyu kaynağı, sulak alanlar, flora ve fauna varlığı, kıyılar ile geçmişten günümüze gelebilen tarihsel-kültürel mirasın pek çoğunu aynı yerleşmede bulmak mümkündür. Planlama sürecinde bu değerlerin tümünün korunması kuşkusuz, önemli olmaktadır. Bu gerçek tüm planlama sürecinde koruma ilkesinin öne çıkartılmasını gerektirmektedir (Kiper, 2005).

Planlama sistemlerinin mimari ve arkeolojik mirasın restorasyonu ve yönetiminin kontrolünde önemli rol oynarlar. Tarihi yapılarla ilgili uzun vadeli koruma ve iyileştirme stratejileri için sürdürülebilir stratejileri

içeren tarihi çevrelerin yenilenmesine yardımcı politikaları barındırmalıdır. Bu noktada, Amsterdam bildirgesinde de denildiği gibi merkezi, bölgesel ve yerel yönetimlere önemli rol düşmektedir (Turan, 2009). Çizelge 4.1’de verilen koruma türleri, müdahale biçimlerine ve yaklaşımlarına göre korunacak bölgenin, alanın veya yapının gelecek nesillere aktarılabilmesi için önemlidir.

Çizelge 4.1 Lichfield'e Göre Koruma Türleri (Turan, 2009)

Faaliyetler	Açıklamalar
Bozulmanın Önlenmesi (Prevention of deterioration)	Sağlam bakım programı ve çevre kirliliğinin kontrol edilmesi gibi dolaylı koruma
Koruma (Preservation)	Kentsel mirası mevcut yerinde tutma ve daha fazla çürümeden koruma
Sağlamlaştırma (Consolidation)	Sürekli dayanıklılık ve yapısal bütünlüğü sağlamak üzere fiili dokuya destekleyici malzemeler ekleme ve uygulama
Restorasyon(Restoration)	Doku veya kullanım veya her ikisine de uygun olarak orijinal kavramı yeniden canlandırma
Rehabilitasyon (Rehabilitation)	Binayı sürdürülebilir hale getirerek çağdaş kullanıma uyarlamak
Yeniden Üretim (Reproduction)	Mevcut bir insan eserini bazı kayıp ve çürüyen parçalarını değiştirmek için kopyalamak, veya aşırı şartlar altındaki nesneleri daha uygun ortamlara taşımak
Yeniden Yapmak (Reconstruction)	Eskiye taklit ederek yeni yapmak

14.7.2004 tarih ve 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda; Koruma Amaçlı İmar Planı;

"Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini

içeren alan araştırmasına dayalı olarak; halihazır haritalar üzerine, koruma (planlama) alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlardır” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımdan altı çizilmiş olan bölümlerin çıkartılması halinde, tanımlama, tüm planlama çalışmalarında kullanılabilir bir içerik taşımaktadır. Buradan hareketle; kent planlama sürecinde; kent bütünü planlarından bağımlı/bağımsız ayrı bir “koruma amaçlı imar planı” sürecine gereksinim olup olmadığı tartışılmaya değer bir konudur (Kiper, 2005).

Batı’da kent planlama, sosyal, ekonomik ve fiziksel sorunlar karşısında, farklı yaklaşımlar geliştirmiş ve kentlerin gelişimi tek bir planlama yaklaşımına bağlanmamıştır. Özellikle değişen ekonomik yapılara paralel olarak, daha iyi yaşam koşulları yaratmak için stratejiler yaratma yoluna gidilmiş, yapılan planlar kendi araçlarını da geliştiren planlar olmuştur. Dünyada bugün geliştirilen planlama kuramları ve uygulamalar, kentsel planlama, kentsel koruma ve kentsel tasarım yaklaşımlarının artık iç içe geçtiğini ve birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmadıklarını göstermektedir (Erbey, 2004).

Mimari mirasa karşı duyulan ilgi, tek yapı ölçeğinde "anıt"dan zamanla, onu çevreleyen mekanın tarihsel ve estetik değerinin ortaya konması ile genişledi. Bu sınırlarıyla anıt ve çevresi; bir kent merkezindeki yapılanmanın karakterini minimum ölçekte ifade etmekteydi. Bu aşamadan adım adım, kültür varlığı, tarihsel merkez ve sit kavramları ortaya çıktı.

Türkiye’de taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” ile tanımlanan “Koruma Amaçlı İmar Planları” öncelikli işlev üstlenmektedir. Yasal ve kurumsal gelişim açısından Avrupa ülkelerine paralel bir gelişim gösteren ülkemiz; planlama açısından istenen düzeye ulaşamamıştır. Bunda en önemli etkenler koruma düşüncesinin toplumda yaygınlaşmaması sonucu ne kullanıcıda ne de uygulamayı yapan birimlerdeki aktörlerde ortak inanç ve bakışın sağlanamamış olması, koruma politikalarının koruma ile ilgili birimlerde benimsenmemesi ve hatta net bir koruma politikasının bile olmaması, finansman sorunlarının bir türlü aşılamaması, korumanın bir kamu yararı olduğu bilincinin gelişmemesi olarak sayılabilir (Özden ve Görgülü, 2006).

Kentsel koruma planlaması sürecinde, koruma amaçlı imar planı olarak kentsel sit alanlarıyla birlikte, arkeolojik sit alanları, doğal sit alanları da planlanmaktadır. Kentsel koruma planlamasında ölçütlerin belirlenmesi, korumaya olan üst yaklaşımın oluşturulmasında önem taşımaktadır. Eğer koruma planlamasının ölçütleri tam olarak belirlenebilirse koruma planının bir alan için duyduğu ihtiyaçlar da belirlenmiş olur. Koruma planları özellikle uygulanabildiği ve sorunları çözebildiği ölçüde başarı kazanmaktadır (Alsaç, 1992).

Planlamaya koruma açısından bakıldığında ise kentlerin özellikle 1950 sonrası yaşadığı hızlı ve plansız kentleşme hareketleri sonucu ortaya çıkan rantların kısa vadede elde edilme çabası kültür ve tabiat varlıklarının hızlı tahribine neden olduğu ve 1980 sonrası yaşanmaya başlanan planlama olgusuna ilişkin kavram ve tanımlardaki karmaşanın “özel amaçlı planlar” kavramının ortaya çıkışı ile birlikte plan yapımından uygulanmasına kadar her boyutta yetki ve sorumluluklara da yansıdığı görülmektedir. Kültürel ve doğal değerlerin korunmasının 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ile tanımlanan ve “öncelikli görev” olarak nitelenen Koruma Amaçlı İmar Planları ile sağlanması hedeflenmiştir. Stratejik planlama yaklaşımı içerisinde “Koruma Amaçlı İmar Planları” bir “eylem planı” olarak değerlendirilebilir(Özden ve Görgülü, 2006).

Bugün kültür ve tabiat varlıklarının korunmasının, bir başka deyişle tarihi, kültürel ve doğal çevrelerin korunmasının tek aracı "Koruma Amaçlı İmar Planları"dır. Bu yaklaşımla yapılan imar planları yasanın belirlediği sit alanları ile sınırlı kalmış, alanın kent bütünü içindeki yeri, tanımı, gelecekteki rolü ve ilişkileri bir yana bırakarak kentsel sit alanının tek başına planlanması haline dönüşmüştür. Oysa korumada kuramsal yaklaşım tarihsel dokunun kentin yaşamına doğru ve dengeli katılım ile gelişmesini sağlamayı gerektirir ki imar planı ölçeği bu durumu tam olarak karşılayamaz ve kent bütününe ilişkin planlama kararlarının her ölçekte (ülke, bölge, havza, kent) sit alanı ile bütünleştirilerek korunması gereklidir. Salt planların hazırlanması ve onaylanması da bu süreçte yeterli değildir, yapılan planların uygulanması gereklidir. Gerek genel planlama anlayışı olarak gerekse korunacak alanlar özelinde koruma amaçlı imar planlarının üretilmesinde aşağıdaki ilkeler benimsenmelidir (Özden ve Görgülü, 2006):

- Nazım plan, uygulama imar planları yapımı öncesi her türlü kurumsal ve bireysel talep ve görüşler alınarak değerlendirilmelidir.
- Planların yapılması ve onanması ve farklı ölçeklerle olan ilişkilerinin tanımlanmasında hiyerarşi esas olmalı ancak, farklı ölçeklerdeki planlara çeşitli kurum, sivil toplum örgütleri ve kişilerin girdi vermesi desteklenmelidir.
- Her ölçekte planlamaya veri sağlayan kurumların birbiri ile eşgüdümünü sağlayacak veri tabanının oluşturulması zorunludur.
- Sivil toplum kuruluşları ve bilimsel kurumların görüşlerinin alınacağı ortak çalışma düzlemlerinin oluşturulması gerekmektedir.
- Koruma alanları özelinde koruma kurulları, temel ilkelerin belirlendiği, stratejilerin üretildiği, standartların oluşturulduğu birimler olarak düzenlenmeli, bu doğrultuda gerek üniversiteler ve meslek odaları ile gerekse sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapılarak toplumu koruma konusunda bilinçlendirmeye yönelik çalışmaların da yürütüldüğü bir misyon yüklenmelidir.

4.2. Sit Alanları ve Koruma Planlaması

Sit alanları için, kent planından ayrı bir süreçle hazırlanacak koruma amaçlı planları da bu yaklaşımı çağrıştırırken, mevzi planlama ya da parçacı-sektörel planlama sürecinin yaratacağı riskleri de taşıyacaktır. Koruma amaçlı imar planları ile kent bütünü planlarının eşzamanlı olarak hazırlanmaması ve eşgüdüm sağlanamaması durumunda, diğer plan kademeleri ile karşılıklı ilişkilerin kurulmasında sorunlar yaşanırken, koruma planlarının hazırlanması süreci de ötelenmektedir. Buna karşın; koruma-gelişme dengesi içinde kurgulanmış, üst ölçekli planlar (bölge, alt-bölge/çevre düzeni planları) ile ilişkileri kurulmuş, toplumsal-ekonomik-mekansal vb. tüm boyutları ile değerlendirilmiş ve gerekli meslek alanları ile ilgili uzmanların katılımı ile hazırlanacak, kent bütününe yönelik planlama çalışması ile o kentin sahip olduğu doğal ve tarihsel-kültürel mirasa yönelik koruma önlem ve kararları da getirilecektir (Kiper, 2005).

Yücel ve Gülersoy (2006)'un sit alanları korunması için bir sistem önerisi için yapmış oldukları çalışma kapsamında öneri genel değerlendirmeler, benzer konuda daha önce yapılan çalışmalar (Zeren, 1981; 1991) ve yapmış oldukları anketlerden elde edilen sonuçlar ışığında kentsel planlama ve koruma konusunda yaşanan sorunlar şu şekildedir (Yücel ve Gülersoy, 2006):

- Türkiye’de bölgesel ve metropoliten ölçekte planlama çalışmaları yeterli düzeyde yapılamamaktadır. Çevre düzeni planlarının varlığı oldukça azdır. Nazım imar planlarının hazırlanma oranları çok düşüktür. Uygulamalar genelde üst düzey kararlara dayanmayan uygulama imar planları ile yürütölmektedir. Fiziksel planlar içerisinde korumaya ilişkin kararlar yeterli düzeyde yer almamaktadırlar. Bu konuda sadece bazı uygulama imar planlarında düzenleme vardır.
- Sit alanının sınırlarının saptanması, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının belirlenmesi ve koruma amaçlı plan hazırlanması süreçleri oldukça uzun süre almaktadır.

- Belediyeler yöreleri ile ilgili koruma kararlarında yeterince etkin olamamaktadırlar. Özellikle sit alanı sınırlarının belirlenmesinde ağırlık daha çok koruma kurullarındadır.
- Kurulla yaşanan anlaşmazlıklarda koruma planlarındaki yapılaşma ve fiziksel düzenlemelere yönelik kararlar ön plandadır.
- Kurullara gönderilen dosyaların sonuçlanma süresinin uzaması kurulların görev yükü açısından yoğunluk yaratmaktadır. Bunun yanı sıra, karar ve onay aşamalarında yetki ve sorumluluk yükünün kurullarda oluşu belediyeleri atıl bir konuma düşürmektedir.
- Sit alanlarında kentsel rant değerleri yerleşmenin diğer bölgelerine oranla daha düşük durumdadır. Sit alanlarında plan uygulaması oldukça düşük düzeydedir. Plan uygulama dönemi içerisinde gerçekleştirilen yatırım sayısı oldukça azdır. Sit alanlarının korunması için gerekli maddi kaynak sağlanamamaktadır.
- Koruma planlamasına, askı sürecinde ve plana itiraz başvuruları dışında toplumsal katılım sağlanamamaktadır. Sivil toplum/meslek kuruluşları ve özel sektörle bu konuda işbirliği beklenen düzeyde değildir.

4.3. Yasal Yönetmelik Süreçlerinde Koruma Alanları

Doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunmasında yerel yönetimlerin rolü ve sorumluluğu gerçekten çok büyüktür. Ancak, bu değerleri korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak kaynak olduğu sürece mümkündür. Bu bağlamda Türkiye’de tarihi çevre koruma alanında oluşturulan yasa ve yönetmelikler Çizelge 4.2 de verilmiştir.

Çizelge 4.2 2003'ten İtibaren Tarihi Çevre Koruma Alanında Oluşturulan Yasa ve Yönetmelikler

Sayı/ kabul tarihi	RG yay.sayı/tarihi	Yasa adı (ve açıklaması)
4848/ 16.04.2003	25093/ 29.04.2003	Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hk. Kanun
4957/ 24.07.2003	25186/ 01.08.2003	Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması hk. Kanun
5035/ 25.12.2003	25334/ 02.01.2004	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (md. 14 ve md. 16: kültür varlıkları ile ilgili harcamaların gelirden düşülmesi, gidere eklenmesi)
5197/ 24.06.2004	25475/ 04.03.2005	İl Özel İdaresi Kanunu
5216/ 10.07.2004	25531/ 23.07.2004	Büyükşehir Belediyesi Kanunu
5217/ 14.07.2004	25531/ 23.07.2004	Özel Gelir ve Özel Ödeneklerin Düzenlenmesi ile Bazı Kanun ve KHKlerde Değişiklik Yapılması hk. Kanun (md. 8 ve 17: Kültür Bakanlığı bütçesinde ödenek)
5225/ 14.07.2004	25529/ 21.07.2004	Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu
5226/ 14.07.2004	25535/ 27.07.2004	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanun ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması hk. Kanun
5228/ 16.07.2004	25539/ 31.07.2004	Bazı Kanunlarda ve 178 sayılı KHKde Değişiklik Yapılması hk. Kanun (vergi indirimleri)
5366/ 16.06.2005	25866/ 05.07.2005	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması hk. Kanun (kentsel dönüşüm)
5393/ 03.07.2005	25874/ 13.07.2005	Belediye Kanunu
-	R.G. yayın tarihi	Yönetmelik adı (ve açıklaması)
-	25698/ 12.01.2005	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek

Çizelge 4.3 2003'ten İtibaren Tarihi Çevre Koruma Alanında Oluşturulan Yasa ve Yönetmelikler (Devamı)

		Kuruluna Yapılacak İtirazlara dair Yönetmelik
-	25785/ 13.04.2005	Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına ait Katkı Payına dair Yönetmelik
-	25842/ 11.06.2005	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine dair Yönetmelik
-	25842/ 11.06.2005	Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına dair Yönetmelik (KUDEBler)
-	25649/ 18.06.2005	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki KÜltür Varlıklarının Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projeleri, Sokak Sağıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulamaları ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına ilişkin Mal ve Hizmet Alımlarına dair Yönetmelik (ihaleler)
-	25876/ 15.07.2005	Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına dair Yönetmelik
-	26023/ 14.12.2005	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması hk. Kanunun Uygulama Yönetmeliği

4.3.1. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Ülkemizde kapsamlı koruma yasası olarak 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Yasası'ndan söz edilebilir. Bu yasada kentsel korumanın bir planlama olgusu olduğu belirtilmekte, planlamanın yapım, değerlendirme ve onama süreçleri belirlenmektedir. Buna göre ilgili koruma kurullarının uygun görüşünün alınması koşulu ile koruma amaçlı imar planlarının da yerel yönetimlerce onaması öngörülmüştür. Adı geçen yasa, 14.7.2004 tarihinde, 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile değiştirilmiştir (Gökgür, 2005).

Yasanın 1. maddesinde; kültür varlıkları, koruma amaçlı imar planı, çevre düzenleme projesi ve yönetim alanının tanımları yapılmış, "Koruma Bölge Kurulu'nun bundan sonra "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu" ifade edeceği belirtilmiştir. Ancak, Yasada tanımı getirilen koruma amaçlı imar planının diğer planlarla nasıl bütünleştirileceği konusu netleştirilmemiştir.

Yeni yasanın 8. maddesi ile koruma amaçlı imar planının iki yıl içinde yapılmaması halinde geçici dönem yapılaşma koşullarının tamamı ortadan kaldırılmaktadır. Madde ile kentte koruma amaçlı imar planları tamamlanincaya kadar hiçbir yapı yapılamayacağı öngörülmüştür. Bu öngörü ile, koruma amaçlı planlarının hazırlanması bir bakıma zorlanmıştır.

KTVKK ve sit alanları yürürlükteyken, çıkarılan 16.6.2005 tarihli ve 5366 sayılı yasa yenileme uygulamalarının önü açılmış, tanımsız "yenileme alanları" ifadesiyle sit alanları içerisinde yeni yetki alanları oluşturma yolu ile proje örneklerine zemin oluşmuştur. Bu kanunun amacı "tabii afet risklerine karşı önlemler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması"dır. Bu kanun, belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsar (Kocalar, 2012).

4.3.2. Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun

5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin b bendi ile *"Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihte, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı ve ulusal nitelik taşımayan kütüphane, Devlet güzel sanatlar galerisi ve müzeler ile halk kütüphaneleri ve kültür merkezleri bina, araç, gereç, taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları, bütçe ödenekleri ve kadroları ile birlikte olmak üzere personeli belediye sınırları içinde belediyelere, belediye sınırları dışında il özel idarelerine, taşra teşkilatının görev ve yetkileri ile bina,*

araç, gereç, taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları, bütçe ödenekleri ve kadroları ile birlikte olmak üzere personeli il özel idarelerine devredilmiştir.” denilmektedir. Devredilecek taşınmazların bakım, onarım ve korunması işlerinin yerel yönetimler tarafından yapılması öngörülmektedir.

4.3.3. Büyükşehir Belediyesi Kanunu

10.7.2004 tarihinde kabul edilen, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluklarını açıklayan 7. maddesinde doğal, kültürel ve tarihi değerlerle ilgili görevleri şunlardır;

“i) Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.

o) Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek” tir.

4.3.4. Belediye Kanunu

7.12.2004 tarihinde kabul edilen 5272 sayılı Belediye Kanunu ile belediye kurulması ölçütleri değiştirilmiştir. Nüfusu 2000’den 5000 kişiye ve uzaklıklarda 500 metreden 5000 metreye çıkartılmıştır.

Belediyenin görev ve sorumluluklarını açıklayan 14. maddeye göre belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

“a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık;...; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut;

kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet... hizmetlerini yapar veya yaptırır.

b) ...kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir, bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir." denilmiştir.

Kentsel dönüşüm ve gelişim alanını açıklayan 73. maddeye göre;
"Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve il belediyeleri ile nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyeler; kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir...Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az ellibin metrekare olması şarttır. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırmasında anlaşma yolu esastır..." denilmektedir.

Bu düzenleme, koruma projelerinin yanı sıra deprem gibi doğal afetlerin olumsuz etkilerini gidermeye yararlı olacak çözümleri önermekle beraber, batı ülkelerinde *kent yenilemesi* adını alan bir işlevin gerçekleştirilmesine de olanak tanımaktadır. Bu işlevler, kentsel dönüşüm ve gelişim projesi çerçevesi içerisinde yapılabilecektir. Bu amaçla yapılacak kamulaştırmalarda Kamulaştırma Yasası'nın öngördüğü satın alma yoluyla kamulaştırma esas alınacaktır. Ancak, mülk sahiplerinin mülklerini makul bir bedel karşılığında satmamakta direnmeleri durumunda Kamulaştırma Yasası'nın öngördüğü zorlayıcı yöntemlere başvurulması da kaçınılmaz olmaktadır.

4.3.5. İl Özel İdareleri Kanunu

Yasanın 6. maddesi, il özel idaresinin görev ve sorumluluklarını açıklamaktadır. Bu maddeye göre il özel idaresi;

- "a) ...ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskan, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi ... ilişkin hizmetleri il sınırları içinde,
- b) ...çevre, kültür, turizm; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma... ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında yapmakla"
- görevli ve yetkilidir.

Yasada il özel idaresinin görev alanı geniş ölçüde arttırılmış ve bakanlıkların kaldırılan tüm taşra teşkilatlarının görevleri bu yerel birime aktarılmıştır. Bu görevlerin içinde "kültür ve turizm hizmetleri ile orman ve çevre hizmetleri" de yer almaktadır.

4.4. Kentsel Alanlarda Sakınım Planlaması

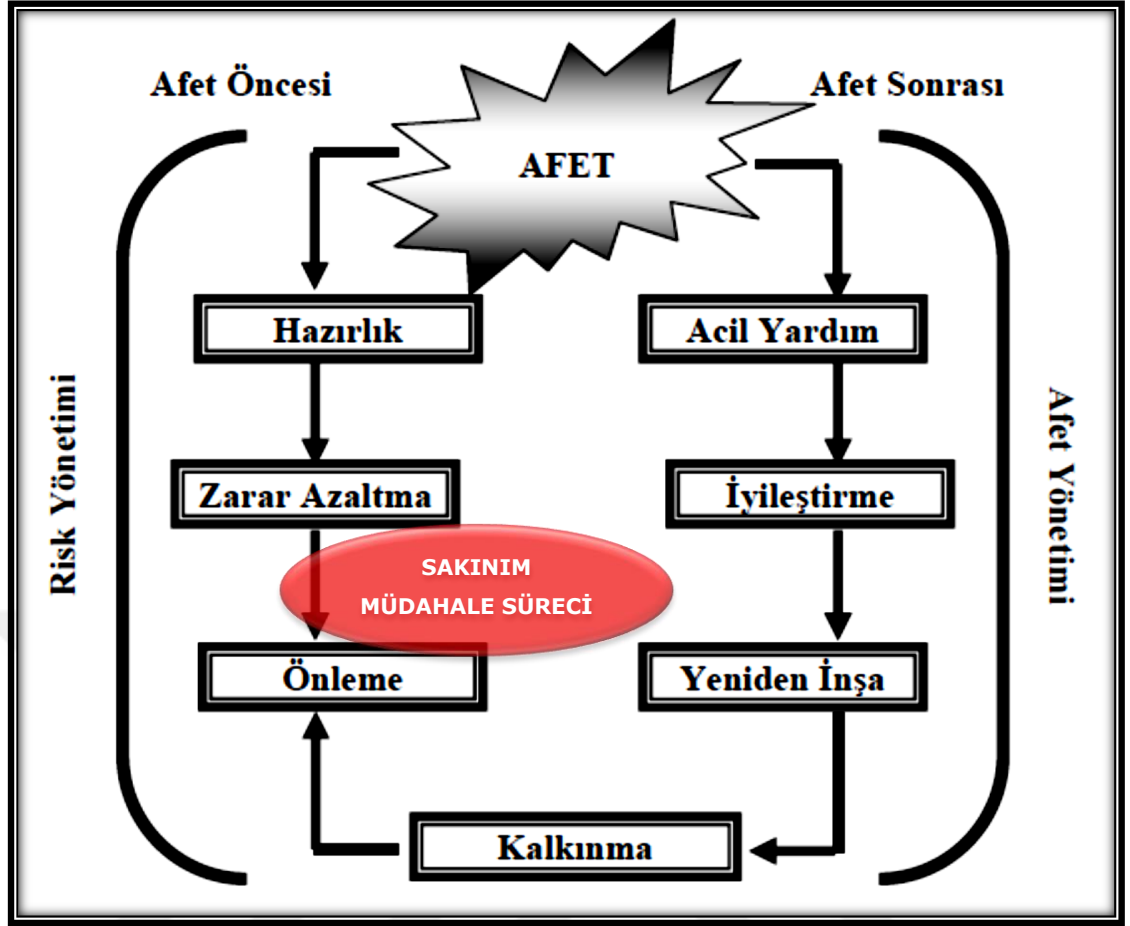
Doğal afetlerin yol açtığı ekonomik kayıplar, yerleşim yerleri ile tarihi, doğal ve tarımsal değer taşıyan alanlarda afetler olduğu zaman daha fazla olmaktadır. Afetlerin sebep olduğu maddi ve manevi kayıpların boyutları, afet türü ve şiddetine bağlı olduğu gibi meydana geldiği fiziki çevrenin dayanıklılık düzeyine de bağlıdır. İşte bu noktada yerleşim yerlerindeki fiziki çevrenin oluşmasında temel belirleyici olan ya da olması beklenen fiziki planlamanın, diğer bir ifade ile kentsel ve bölgesel planlamanın kritik bir önem taşıdığı görülmektedir. Afet faktörünü bünyesine entegre etmiş bir kentsel ve bölgesel planlamanın hedefleri aşağıda açıklanmıştır. Bunlar;

- Potansiyel afet tehlikesinin önlenmesi ya da azaltılması,
- Afet etkilerinin azaltılması,
- Ana afete bağlı olarak oluşan yangın, patlama, toprak kayması gibi ikincil afetlerin önlenmesi,
- Afet sonrası hızlı ve etkin kurtarma, iyileştirme çalışmalarının kolaylaştırılması,
- Afet sonrası yeniden yerleşme ve yapılanma faaliyetlerinin kolaylaştırılmasıdır.

Bu hedefleri benimseyen bir kentsel ve bölgesel planlama çalışmasının uygulanabilmesi, hem planların jeodezi, sismoloji, jeoloji, jeofizik deprem mühendisliği gibi afetlerle ilgili mühendislik birimlerince üretilen verilerin planlama amaçları yönünde yorumlanabilmelerine ve hem de bu bölgelerin ulusal ölçekten yerel ölçeğe uzanan planlama çalışmalarında kullanılabilmesine doğrudan bağlıdır (Akt; Uzunçubuk, 2009; Cezayirli, 1994).

Geleneksel Afet Yönetim Modeli (GAYM) terminolojik olarak açıklandığında afet olaylarının can ve mal kaybına neden olmaması ya da bu kaybın azaltılması için afet öncesi ve sonrası alınacak önlemleri hem ayrı ayrı hem de bütünleştiren bir sistem olarak ifade edilmektedir (Şekil 4.1) (Akt; Özmen ve Özden, 2013; Disaster Terminology, 2005). Bu anlamda genel olarak geleneksel yaklaşım afetle mücadele de dört safha belirlemektedir: sakınım (mitigation), hazırlıklı olma (preparedness), müdahale (response) ve iyileştirme (recovery) (Akt; Özmen ve Özden, 2013; Yan, 1999; Gülkan ve diğerleri, 2003; Balamir, 2004; Stager, 2009; Yücel, 2009; Döyen, 2012).

Sakınım ve hazırlık safhaları afet öncesi yapılacak çalışmaları ifade etmekte olup bu çalışmalara "pro-aktif" (proactive) yaklaşımlar adı da verilmektedir. Müdahale ve iyileştirme safhaları ise afet sonrası çalışmaları göstermekte olup bu çalışmalara "reaktif" (reactive) yaklaşımlar da denilmektedir (Özmen ve Özden, 2013).

Şekil 4.1 Afet Öncesi ve Sonrasında Sakinim (Özkul ve Karaman, 2007)

- YARA SARMA PLANI: Afet sonrasında 'zararları gidermek' için (*Reconstruction Planning*)
- ACİL DURUM (7269) PLANI: 'acil duruma hazırlıklı olmak' için (*Emergency Preparedness Planning; Contingency Planning*)
- SAKINIM PLANI: afet öncesinde 'riskleri azaltmak' için (***Mitigation Planning***)
- DİRENÇLİ GELİŞİM PLANI: 'toplumsal direnci artırmak', gelişme dinamikleri yönlendirme ve sürdürülebilir toplumsal yapılanma için (*Resilience Planning*)

Şekil 4.2 Afetler Alanında Planlama Türleri (Balamir, 2007)

Kentsel değişimin boyutu, toplumların örgütlenmesi ve talep edilen hizmetler üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu değişim, yalnızca yoğun nüfuslu kentsel aglomerasyonlarda değil, aynı zamanda küçük ve orta büyüklükteki kentler de etkisini hissettirmektedir. Değişimin hızı, kent kullanıcılarına en temel düzeyde hizmet sunulmasında dahi büyük çabalar harcanmasını gerektirmektedir. Kentlerdeki çevresel bozulma, yetersiz toprak ve su kaynakları üzerinde baskı oluşturan ciddi bir sorun haline dönüşmektedir. Makul maliyette arazi yetersizliğinden dolayı, taşkın ovaları ve yamaç dengesi bakımından güvenli olmayan sahalar, düşük yapı kalitesine sahip, yasal olmayan konutlardan meydana gelen yerleşmelere açılmaktadır (Sönen, Bilgi ve Türksever, 2011). Kentlerde meydana gelen gelişimler ve bunun sonucunda ortaya çıkan değişimlerin Afet riski altında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Balamir (2007)'e göre afet öncesi ve sonrasında yapılacak olan eylemler oldukça önemlidir (Şekil 4.2). 1994 yılında yapılan Yokohama Konferansında sakınım planlamasının strateji ve eylemsel etkinlikler belirlenmiştir (Şekil 4.3).

YOKOHAMA KONFERANSI (1994)
Strateji
• <u>Risklerin</u> doğru belirlenmesi birinci önceliktir; • Afet sonrasında yardım gereksinimlerini azaltabilmenin yolu, doğru hazırlık ve <u>risk azaltma (sakınım)</u> çalışmalarıdır; • Risk azaltma (sakınım) ve hazırlık çalışmaları kalkınma politikasının ayrılmaz bir bütünüdür; • Sakınım çalışmaları, <u>katılım</u> sağlandığı sürece başarılı olacaktır; • Afetlere hedef olmaktan kurtulmanın yolu, eğitim-öğretim ve kapasite geliştirmeden geçer; • Çevre koruma, sakınım politikası açısından bir zorunluluk olduğu gibi, her ülke kendi insan, doğal ve teknolojik kaynaklarından sorumludur.
Eyleme Geçmede Özellikle Gözetilmesi Gerekenler:
▪ Risklerin giderilmesi için <u>yeni yöntemler</u> araştırmalıdır; ▪ <u>Düşük gelir grupları</u> kollanmalıdır; ▪ Nüfus ve altyapının yoğunluk gösterdiği <u>büyük yerleşim alanları</u> özellikle tehditler altındadır;

Şekil 4.3 1994 Yokohama Konferansı Afet Zararlarına Yönelik Stratejileri (Balamir, 2007)

Sakınım yani afet risklerinin azaltımı ve planlı olarak kentsel gelişmelerin sağlanması için öncelikle doğru risklerin belirlenmesi önemlidir. Doğal afet zararlarının yanında ikincil afetlerin ve mekânsal özelliklerle oluşabilecek zararların belirlenmesi gerekmektedir. Bu süreçte belirlenen riskler için doğru stratejilerin belirlenmesi ve afet sonrasında en az zarar ile yardım gereksinimlerinin azaltılması sağlanmalıdır. Belirlenen stratejilerin doğru

ve sürdürülebilir olması için katılımın sağlanması gerekir. Planlama ve müdahale sürecinin doğru ilerleyebilmesi için katılımın bilinçli yapılması önemlidir. Bu yüzden eğitim- öğretim sakınım sürecinde önemli bir taştır.

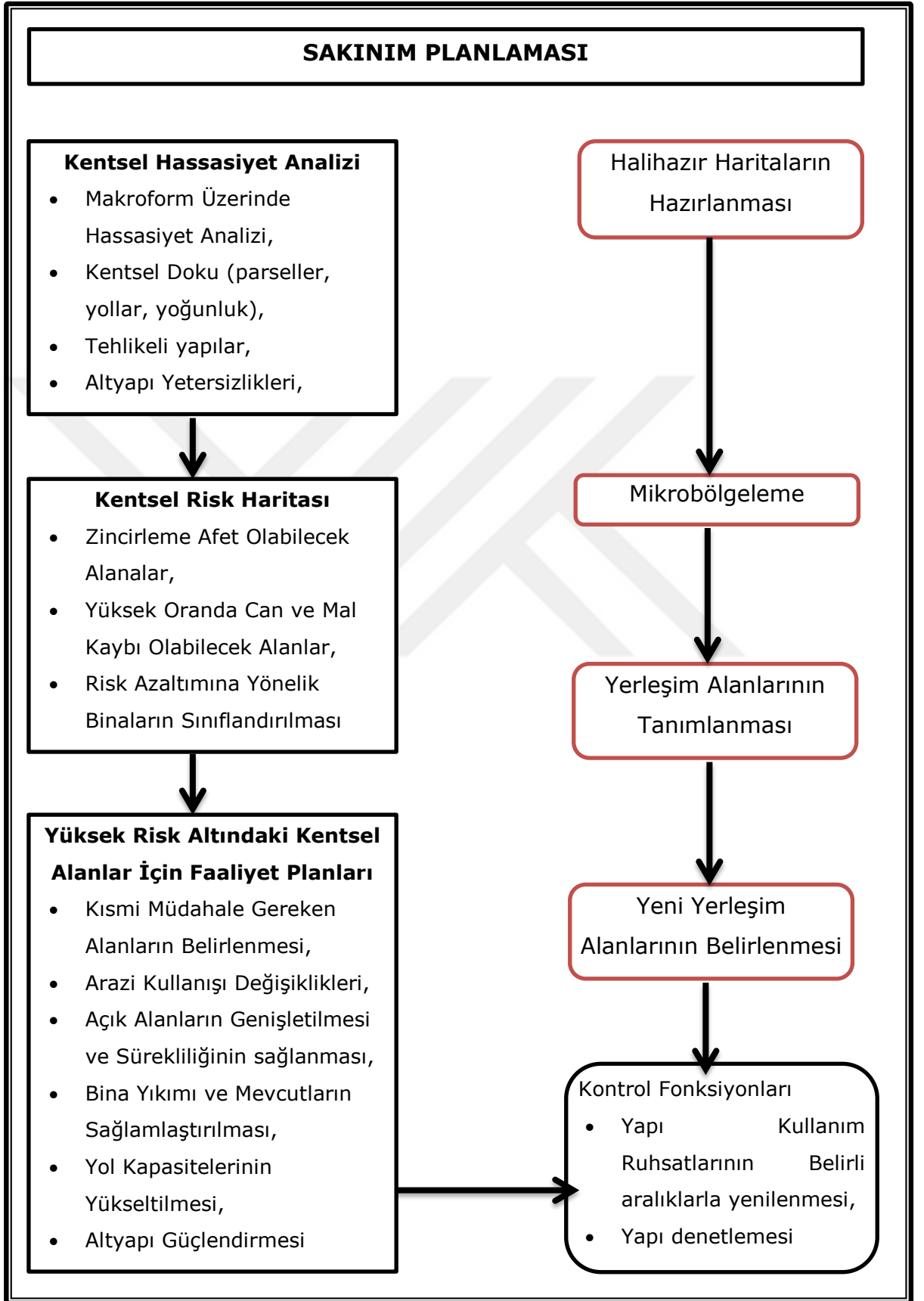
Doğal tehlikelerin yarattığı riskleri farklı düzeylerde tanımlamak olanaklıdır. Tekil yapı düzeyinde yıkılma ve hasar görme riskleri tanımlanabilirken, birden fazla yapının oluşturduğu ortamda yapıların birbirlerini etkilemeleri, kaçış olanakları, yakın çevre güvenliği gibi konuların yarattığı değer kaybı olasılıklarını göz önünde tutmak ve farklı risklerden söz etmek gerekir. Bunun gibi, farklı kentsel çevrelerdeki riskler, kent bütününe ilişkin riskler ayrı değerler ve olasılıklara dayanılarak tanımlanabilir (Balamir, 2007).

Sakınım Planlamasının evrelerine baktığımızda ilk olarak 1/5000, 1/1000 ölçekli yeterli detayları içeren halihazır haritaların hazırlanmasıdır. İkinci olarak hukuki olarak tanımlanması gerekmektedir. Risk azaltımına yönelik birtakım kısıtlamaları kullanarak yerleşim bölgeleri için mikrobölgeleme haritalarını hazırlanması gerekmektedir (Çizelge 4.4).

Mikrobölgeleme haritalarında deprem verisini temel alan gelişimin kısıtlanacağı yerler ve bu yerlerdeki yapı malzemeleri, yapım tekniği ve üstündeki yapının kullanım şekli belirtilmelidir. Yapıların mesafeleri ve kullanımları ile ilgili standartlar fayların konumuna bağlı olarak belirlenmelidir. Yolların altyapı ağlarının, arazi bölünüşlerinin hatta yapı formunun bile birtakım sınırlamalarla bir standarda oturtulmalıdır. Kullanım şekilleri ile ilişkili olarak yapı ve nüfus yoğunluklarına ilişkin kısıtlamalar, risk azaltımında önemli kontrol sağlamaktadır.

Üçüncü aşamada ise kentsel hassasiyet analizi yani kent makroformunun yoğunlaşma durumu, kent dokusu, ulaşım hiyerarşisi, farklı mülkiyetlerdeki arazi kullanım biçimleri, tehlikeli yapıların ve kullanım alanlarının dağılımı, Altyapıdaki zayıflıklar, yapıların deprem sırasındaki performansı gibi durumlar sakınım planlaması içinde dikkatle ele alınmalıdır. Deprem Afeti ve yanındaki ikincil afetlerin oluşabilme durumlarına karşın her durum değerlendirilmelidir.

Çizelge 4.4 Yüksek Risk Altındaki Yerleşmelerde Arazi Kullanış Planlaması, Sakınım Planlaması (Akt; Üzer, 2002; Balamir, 2002)

Son aşama olarak Faaliyet planının hazırlanmasıdır. Faaliyet planı, yoğunlukların düşürülmesi, çok katlı yapılarda kat azaltımına gidilmesi, mevcut yapıdaki kullanımının değiştirilmesi veya sınırlandırılması, bazı binaların güvenli olmamaları sebebi ile tamamen yıkılması, altyapının güçlendirilmesi gibi kararlar içeriin yaptırımcı bir plan şeklinde tanımlanmıştır (Üzer, 2002).

Türkiye’de de afet zararlarını azaltmadaki yeni politikaların önemi kavrandıkça, “zarar azaltma” gibi kimi terimlerin de yerlerini daha doğru olan ‘risk azaltma’ ya da ‘sakınım’ terimlerine bırakması beklenmelidir. Risk kavramının hangi bağlamda kullanıldığına bağlı olarak, farklı sınıflamalarının yapıldığı görülür (Balamir, 2007). Örneğin:

- Tehlike Türlerine göre (su baskını, deprem, heyelan, sivilaşma, tsunami, vb)
- Tehlikeye Maruz Değerlere göre: (insanlar/sabit yatırımlar/diğer değerler)
- Tehlike Etkisine göre: (fiziki zarar, yangın, önlenen hizmetler, vb)
- İlgili Mesleklere göre: (yerbilimsel değerlendirmeler, mühendislik hesapları, acil durum yetkilileri, vb)
- Tehlikeye Maruz Yerlere göre: (faylar, akarsu yatakları, dik yamaçlar, kıyılar, vb)
- Düzeylerine göre: (ulusal, bölgesel, kentsel, yerel, vb)

Risk belirleme çalışmaları farklı düzeylerde yürütülebilir. Bunların arasında en karmaşık risk belirleme çalışması kent düzeyinde olanıdır. Kent ortamında çok yönlü risklerin belirlenmesi, kentin fiziki, ekonomik ve sosyal özelliklerinin sistemsal birlikteliği gözetilerek kent bilimsel yöntemlerle çözümlenmesini gerektirir (Balamir, 2007).

Risklerin azaltılması amacıyla uygulama yöntemleri geliştirme çabaları ise, içerik ve araçlarıyla zengin bir özel planlama türü belirlemektedir. Bu yeni planlama alanının farklılığına dikkat çekmek, fiziki-ekonomik-sosyal bütünlüğün getirdiği karar ortamının kavranmasını sağlamak üzere biz bu etkinliği ‘Sakınım Planlaması’ terimi ile tanımlamaktayız. Burada planlamanın amacı, kaynakları ve can-mal varlığını tehlikelerden

sakınmaktır. Sakınım planlaması bir imar ya da arazi planlamasından ibaret değildir. Bu nedenle çok yerde yapıldığı gibi, mevzuatımızın geliştirilmesi gerekir. Bu konuda ABD sakınım planlaması yasası (2000) bir öncü girişimle alana yeni katkılar getirmiştir (Balamir, 2007).

Balamir (2007)'e göre Kentsel risk yönetimi, yıkılma ve hasar görme olasılığına sahip yapıların belirlenerek bunların 'tamir takviyesi' ya da 'güçlendirilmesi' ile yetinilecek bir alan değildir. Toplumsal bağlamda risk azaltma (sakınım) uygulamaları, fiziki düzenlemeler yanında finansman koşullarının tasarlanmasını, sosyal sorunların çözülmesini gerektirir. Bu kapsam kendine özgü bir planlama alanı belirler. Günümüzde kentsel risk azaltma hedefli araştırma ve girişimler gözden geçirilecek olursa, birkaç yaklaşım biçimi tanımlanabilmektedir (Akt; Balamir, 2007; Brown, 1983, Burby, 1999):

- Afet sonrasında yürütülen çalışmalar, yerleşim yerlerinin korunması ya da taşınması kararlarının doğal verilere göre alınması, boşaltma, yıkım ya da güçlendirme seçeneklerinin irdelenmesi, yerel topluluk gereksinimlerinin karşılanması gibi işlerin bir genel planlama çerçevesinde ele alınmakta, fiziki, sosyal ve finansal konular birlikte düzenlenmektedir. Bu tür çalışmalara ilişkin çok sayıda örnek bulunmaktadır.
- Mevcut imar planlamasının bölgeleme araçları ile yetinen bir başka yaklaşım, yerel jeolojik özelliklere göre tanımlanan bölgelere uygun yapılanma ve kullanım tahsisleri yapar. Geçmiş dönem afet verilerine dayanılarak yüksek tehlike bölgeleri iskan dışı tutulur. Bu bölgelerde ancak depolama ve hayvan barınaklarına izin verilir. Fay hatlarına komşu bantlar yapılaşmaya kapatılır, bu bölgeden uzaklaşıldıkça yapılaşma ve kullanım yasakları kademeli olarak kaldırılır. Yapılaşma ve kullanım disiplinine sahip ülkelerde etkin olabilecek bu yaklaşımın gelişmekte olan ülkelerde etkisiz kalacağı açıktır.

Yukarıda sınıflandırılarak kısaca açıklanan tehlikelerin oluşturacağı risklerin artmasına sebep olan bazı faktörlerin de bilinmesi gerekmektedir. Bunlar kısaca şu şekilde sıralanabilir;

- Topoğrafik koşullar
- Jeolojik koşullar
- Tehlikenin yeri, büyüklüğü, oluş zamanı, süresi
- Dolgu alanlar
- Gelişmişlik düzeyi
- Nüfus yoğunluğu
- Sanayileşme
- Çarpık yapılaşma
- Dere yataklarının daraltılması ve imara açılmasıdır.

Kentlerde Risk Analizi: Afetin büyüklüğü genel olarak, bir olayın meydana getirdiği can kayıpları, yaralanmalar, yapısal hasarlar ve neden olduğu sosyo-ekonomik kayıplar CBS teknolojisi kullanılarak kolayca ölçülebilmektedir. Afetler sonucu oluşacak kayıpları en aza indirebilmek afet öncesi ve sonrası alınacak tedbirler ve planlamalar ile mümkün olabilmektedir. Bu planların başarısı yasal, yönetsel, ekonomik, teknik ve sosyal yönden uygulanabilir politikaların önerilmesine bağlıdır.

Bir yerleşme ünitesinin afet riskinin değerlendirmesini üç grupta toplamakta yarar vardır (Ünlü, 2005). Bunlar;

- Fiziksel çevre bileşenleri,
- Sosyokültürel çevre bileşenleri,
- Yönetimsel ve hukuksal bileşenlerdir.

Afetin büyüklüğüne etki eden ana faktörleri ise aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Olayın yerleşme alanlarına olan uzaklığı,
- Olayın fiziksel büyüklüğü,
- Olayın yerleşme alanlarına olan uzaklığı,
- Fakirlik ve az gelişmişlik,
- Hızlı nüfus artışı,
- Tehlikeli bölgelerdeki hızlı ve denetimsiz sanayileşme,
- Ormanların ve çevrenin tahribi veya yanlış kullanımı,
- Bilgisizlik ve eğitim eksikliği.

Fiziksel çevre bileşenlerinden “ulaşım ve erişebilirlik” ölçütü yerleşmenin risk analizinin bileşenlerinden birisidir. Yerleşmenin afetlere karşı risk değerlendirmesinde mevcut yolların kapasitesi, akım yönü ve kalibrasyonu afetlere karşı “acil ulaşım planlarını” gerekli kılmaktadır. Mevcut ulaşım ve erişebilirlik durumunun değerlendirilmesi, yerleşmenin tahliye güzergâhlarını ve alternatif tahliye olanaklarının belirlenmesi gerekir.

Risk değerlendirmenin önemli bir yanını ise, yerleşmedeki binaların fiziksel durumu, kentin alt yapısı ve binaların niceliksel ve niteliksel özellikleri oluşturur. Kamu yönetimlerinin veri bankasında olması gereken ve kamu yöneticisinin her zaman altlığında bulunması gereken bu veriler aşağıdaki gibidir:

- Kentsel alt yapı durumu (su, kanalizasyon, drenaj, doğal gaz, haberleşme, elektrik, yangın suyu, vb.)
- Binaların imar durumu (kat yükseklikleri, işlevler, yol genişlikleri),
- Bina yoğunlukları (kişi/hektar)
- Yerleşmedeki kritik binalar,
- Bina işlevlerinin mekânsal dağılımı
- Binaların tarihsel niteliği
- Binaların yaşı ve yıpranmışlığı
- Arazi ve bina mülkiyeti şeklindedir.

Yerleşmenin sosyokültürel özellikleri iki açıdan hesaba katılması gereken bir konudur. Bunlardan ilki, yerleşmenin sosyokültürel özellikleridir. Bina grupları ve arazi kullanımı, buna bağlı olarak sokak dokusu toplumun sosyokültürel belirleyicileridir. Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde, bölgesel yakınlığa rağmen farklı sosyokültürel olguların yansımaları olarak, farklı sokak örüntülerine ve bina gruplaşmalarına rastlayabilmekteyiz (Kadıoğlu, 2008).

Toplumsal katılım, tüm kesimlerin eşit temsil edilmesi ve bazı konuların gözden kaçma olasılığını azaltması bakımından önemlidir. Plandan etkilenecek ne kadar çok kesim sürece katılırsa, plana ve sürece olan desteğin de o oranda artması olasıdır (Akt; Balyemez ve Berköz, 2011;

FEMA, 2002). Saha araştırmaları ve anketler, olası risk azaltma eylemlerine yaklaşımın belirlenmesinde son derece etkili araçlardır. Aynı zamanda insanlarla yakın ilişki kurularak konuyla ilgilenmeleri teşvik edilmelerinde rol oynar (Akt; Balyemez ve Berköz, 2011;FEMA, 2003).

Toplum katılımı ve örgütlenmesi, yerel toplumların yapıları, gelenekleri, değerleri, insan ilişkilerinin kurumsallaşması gibi konularda bilgi toplamayı gerektirir. Bu yolla katılımı sağlanacak olan yerel topluluğun tanınması sağlanacaktır. Bu grup veri, yoğun bir alansal analiz gerektirmektedir (Türkoğlu, 2003).

4.5. Koruma Alanlarında Sakınım Planlaması

Tarihi kent merkezleri, yeterli bakım onarım koşulların olmadığı durumlarda deprem tehlikesi karşısında etkilenebilir yapıdadır. Güncel sosyal, ekonomik, fiziksel koşulların değişimi, kente yapılan planlama müdahaleleri vb. etkenler de tarihi kent merkezlerini etkileyen diğer unsurlardır. Kullanım sürecinde oluşan müdahale, yeterli olmayan bakım onarım koşulları, zayıf strüktürel yapı beraberinde deprem tehlikesi söz konusu olduğunda yıkıcı sonuç kaçınılmaz olmaktadır (Yücel, 2015).

Tarihi kent merkezlerini oluşturan sivil mimarlık örneklerinin afetten korunması, bu yapıların korunmasının yanında olası can kaybını önlemek açısından da bir zorunluluktur. Bu tip yapıların afete hazırlanması teknik, yasal ve ekonomik süreçlerin beraberinde gerçekleşmektedir. Yapıda alınacak önlemler dışında kent dokusunda da yoğunlukların düşürölmesi, sokak darlığından kaynaklayacak erişim problemlerine önlem alınması önemlidir.

Marmara depremi sonrası hazırlanan JICA Raporunda (2002) tarihi kentsel alanlar için ulusal koruma politikalarında dikkate alınması gereken bazı noktalar; deprem afetine karşı güvenli yapılı çevre düzenleme, özel sektörün hâlihazırda zayıf binaların iyileştirilmesinde teknik finansal ve vergisel olarak desteklenmesi, o alan içinde yaşayanlar için güvenli ulaşım ağı sağlamak ve sunmak olarak öngörülmektedir (Yücel, 2015).

Kültür mirası ile ilgili risk analizlerinin, yapısal risklerin yanında rant baskısından oluşacak tahribat riskini de içermesi gerektiği vurgulanan Deprem Master Planında (2003) özellikle tarihi kent merkezleri için uygun olmayan imalat depolama vb. kullanımın yoğunlaştığı alanlarda, kentsel rant baskısından kaynaklı bilinçli tahribatın yoğunlaşabileceği alanlarda ve kullanıma bağlı olası afet sonrası yağma olaylarının beklenebileceği alanlarda risklerin belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı raporunda da tarihi ve kültür mirasın depremden korunması kapsamında deprem güvenliklerinin belirlenmesi ve güçlendirilmesine yönelik teknik bilgi geliştirilmesi hedeflendiği yer almaktadır. Deprem öncesi risk azaltma kapsamında karşı gerek tek bina gerekse kent ölçeğinde hazırlıkların teknik, ekonomik ve hukuksal boyutlarıyla ele alınması gerektiği kuşkusuzdur (Yücel, 2015).

Washington tüzüğü (1987)'nde yöntem ve araçlar bölümünün 14. maddesinde; "Kültür varlıklarının geleceğini ve içinde yaşayan halkın sağlığını güvenceye almak için tarihi kentler doğal afetler, hava kirliliği ve titreşim gibi zararlı etkenlerden korunmalıdır. Bir tarihi kenti veya kentsel alanı etkileyen doğal afetin cinsi ne olursa olsun, önlemler ve onarım müdahaleleri söz konusu yerin özelliğine göre tasarlanmalıdır." şeklinde açıklanmaktadır.

Kentsel bir alanda koruma planının yapıp uygulanabilmesinde bazı temel unsurlar önem arz etmektedir. Bunlar sırasıyla:

- Korunması gerekli tarihi, kültürel ve doğal miras,
- Yerelde koruma bilincinin oluşturulması
- Hukuksal mevzuat ve idari yapılanma,
- Finansal fon ve destekler
- Korumaya yönelik teknik bilgilendirme ve rehber çalışmalar olarak nitelendirilebilir.

Tarihi kültürel ve doğal mirasın korunması konusunda en önemli başlıklardan biri koruma bilincinin tesis edilmesi, sosyal ve yerel desteğin oluşturulması ve işbirliği sağlanmasıdır. Bu yerel destek hem uygulayıcı olarak ilgili belediye, hem de mülkiyet ve sahiplilik açısından kültürel

miras sahibinin koruma bilincini kapsamaktadır. Ayrıca bu destekle beraber korumaya yönelik yapıcı ve gerçekçi bir hukuksal mevzuat ve idari yapılanma gereklidir. Bir koruma alanının korunmasında diğer önemli nokta finansal fon ve desteğin sağlanmasıdır. Eskime sürecine girmiş olan bir tarihi alanı yeniden canlandırmak, fiziksel ve sosyal açıdan iyileştirmek için ekonomik bir bütçe gerekmektedir. Finansal destekler tarihi çevrenin korunmasını, fiziksel kalitesini arttıracak gibi, tarihi çevrenin aynı zamanda kentin gelişimi içerisinde rantı yenik düşmesini de önleyecektir. Kentsel koruma planlamasında olmazsa olmaz başlıklardan biri de korumaya yönelik teknik bilgilenme ve rehber çalışmalarıdır. Bu başlıkla koruma alanına yapılacak müdahale biçimleri, korumaya yönelik stratejiler geliştirmek ve mekanın karakterini bozmayacak şekilde koruma kararları geliştirmek açısından önemlidir (Ergen, 2006).

Ülkemizde, tüm afetlere karşı alınacak önlemlerde, tarihi kültürel ve doğal varlıkların (deniz, göl, ırmak, yeraltı ve yerüstü suları ile orman, mera, toprak, ova, kıyılarla tüm sit alanları vb.) tarımsal arazilerin korunmalarında ve kentsel dönüşüm, kentsel gelişim ile kentsel yenilemelerde, taşınmazların mülkiyet ve yapılanma-imar hakları sınırlandırılmaktadır (Kocalar, 2011).

Kentsel yerleşmenin ve yapılaşmanın afetlere duyarlı olabilmesi çok geniş bir çerçevede ele alınabilir. Bunlar içinde özellikle Yer seçim kararları, Yerleşim Kararları, Yapılaşma Kararları başlıkları altında düzenlenecek kılavuzlar tüm yerleşmelere ve yapılaşmalara yön verici amir çerçeveler içermek durumundadır. Ancak bu yolla afet zararları baştan olabildiğince en aza indirilebilir (Özgen, 2007).

Tarihi kentsel alanlarda kentsel kültür mirası zaman içinde eskimenin, iklim değişikliklerinin veya asit yağmurlarının verdiği uzun dönemde oluşan hasarların yansıması, deprem, sel, toprak kayması, yangın, savaş ve yağmalama gibi doğal ve insan yapımı afetlerin getirdiği, eserlere zarar veren tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Buna paralel olarak doğal afetlerin özellikle iklim değişikliğine bağlı olarak sel, kasırga gibi afetlerin

oluş sıklığı ve şiddeti artış göstermektedir (Akt; Üzer, 2010; Houghton ve diğ., 2001:48).

Üzer (2010)'in anlatımıyla, 20. yüzyılda, tarihi kent merkezlerini önemli şekilde etkileyen afetler meydana gelmiştir; 1997 Assisi depremi paha biçilmez Giotto fresklerini (Taboroff, 2000); 1995 Kobe depremi ve onu izleyen yangın, ahşap sivil mimari mirası önemli ölçüde yok etmiştir. Üsküp'te 1962'deki sel ve 1963'teki deprem afetleri, Dresden ve Prag'daki sel kentsel kültür mirasına zarar vermiştir. Nisan 2009 Abruzzo-İtalya depremi, Rönesans'ın önemli eserlerini oluşturan anıtsal yapılara ve sivil mimarlık örneklerine ağır hasar vererek, kentsel kültür mirasının günümüzdeki hasar görebilirliğini göstermiştir.

Kentsel kültür mirasının karşı karşıya olduğu risklere bakıldığında, fiziksel, sosyal, ekonomik, politik ve teknik-organizasyonel olarak gruplanabilecek ancak bu kategoriler arasında da geçişlerin ve ortaklıkların bulunduğu çok katmanlı bir nedenler grubu olduğu görülmektedir. Örneğin, kullanıcısının farklı öncelikleri nedeniyle düzenli olarak bakımı yapılmamış kentsel kültür mirası yapısı, deprem nedeniyle yıkıldığında hem sosyo-kültürel hem de fiziksel çevre kaynaklı risklerden zarar görmektedir. Türkiye'de, kentsel kültür mirası pek çok farklı alanda risk altındadır.

Yakın dönemli örnekler arasında Hasankeyf'in Ilısu barajının yapım kararıyla sular altında kalacak olması, Tarlabası'ndaki tescilli yapıların yol genişletme çalışmaları ve kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yalnızca cephelerinin korunması ya da kundaklanan tarihi ahşap yapılar ve son olarak da deprem nedeniyle ağır hasar gören anıtsal ve sivil mimari örneği yapılar sayılabilir (Üzer, 2010).

ICOMOS'un ülkeler bazında yaptığı risk altındaki kültürel miras araştırmalarına göre miras öğelerine en fazla hasar yaratan risklerin(Akt; Üzer, 2010; Bumbaru ve diğ. 2000; Truscott ve diğ., 2005, ICOMOS Risk Altındaki Kültür Mirası Raporları, 2003–2004):

- Doğal ve insan yapısı afetler,

- Düzenli bakım eksikliği,
- Ekonomik ve sosyal değişimin etkileri,
- Yetersiz koruma standartları veya kontrolsüz uygulamalar,
- Turizm kaynaklı hasarlar
- İklim değişikliği, gibi nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir.

ICOMOS'un her yıl yayınladığı Risk Altındaki Kültür Mirası raporlarında, kentsel kültür mirası yapılarının içinde müdahale önceliğine göre öne çıkan gruplar (Akt; Üzer, 2010;Truscott ve diğ., 2005);

- Dini yapılar,
- Konut yapıları (saray, malikâne gibi küçük ölçekli yapı grupları),
- Kentsel alanlar,
- Yerel/kırsal mimari, sanayi yapıları,
- 20. yüzyıl yapıları,
- Kültürel peyzaj alanları,
- Arkeolojik alanlar,
- Tarihi ve kültürel değeri olan alanlar,
- Kültürel miras alanları içindeki anıtlar, objeler ve belgeler olarak tanımlanmıştır.

Fiziksel planlarla oluşturulacak mekânlar, afet olaylarına karşı yalnızca bir savunma olarak değil, aynı zamanda afetlerin yol açacağı zincirleme olayları önleyici nitelikte de olmalıdır. Afetin azaltılması konusunda fiziksel planlamaların sorumluluğu (İBB, 2003)

- Potansiyel riski azaltmak,
- Afete neden olan olayların sonuçlarını hafifletmek,
- Zincirleme afet olaylarının gelişimini önlemek,
- Afetlerin etkilerini sınırlamak,
- Kurtarma işlemlerini kolaylaştırmak,
- Acil yardım aşamasında genel yaşama düzenini örgütlemektir.

Planlanan bölgenin, kent parçasının ya da yapının deprem afetine maruz kalma derecesine göre, alanın genel özelliklerinin de göz önünde bulundurulmasıyla mekânsal planlama kararları alınmalıdır. Özgen (2007)'in anlatımıyla Çizelge 4.5 de yerseçim ve yapılaşma kararlarının

her ölçekte değerlendirilmesiyle afet zararlarından sakınım önemli oranda sağlanabilmektedir.

Çizelge 4.5 Deprem Afetine Karşı Mekânsal Yerleşim ve Yapılaşma Göstergeleri (Özgen, 2007)

	ALTKONU	GÖSTERGE
Yerleşim	<u>Arazinin deprem risk durumu</u>	• Aktif fay hatlarından uzak durmak, • Düşük dereceli deprem bölgelerinde yer seçmek, • Arazinin deprem geçmişini analiz etmek,
	<u>Arazinin doğal yapı özellikleri</u>	• Dolgu zeminlerden uzak durmak, • Gevşek dokulu zeminlerden uzak durmak, • Yamaç ve yamaç kenarlarına yerleşmemek, • Yeraltı suyu bulunan bölgelere yerleşmemek, • Akarsu yataklarına yerleşmemek,
	<u>Ulaşılabilirlik ve altyapı olanakları</u>	• Kent merkezine yakın araziler seçmek, • Mevcut sistemlere kolay bağlanabilen araziler seçmek,
Yerleşim	<u>Arazi Kullanım Kararları</u>	• Farklı fonksiyonları ayırmak, • Uyumlu fonksiyonları birleştirmek, • Rezerv alanlar ayırmak, • Yeşil alanlara önem vermek,
	<u>Yerleşim Modeli</u>	• Yoğun yapılaşmadan kaçınmak, • Aşırı yaygınlıktan kaçınmak, • Semtleri birbirinden koparmamak, • Yeşil tampon bölgeler oluşturmak, • Geniş açık alanlar oluşturmak, • Odak noktalar öngörmek, • Güçlü ulaşım ağı oluşturmak,

Çizelge 4.5 Deprem Afetine Karşı Mekânsal Yerleşim ve Yapılaşma Göstergeleri (Özgen, 2007) (Devamı)

	<u>Ulaşım ve Altyapı Sistemi</u>	• Her yerleşimin en az iki giriş çıkış yolu olması, • Ulaşım sisteminin ani tıkanmalara karşı rezerv alana sahip olması, • Ana arterlerin alternatif enerji kaynaklarıyla aydınlatılması, • Orta yeşil alanın gerektiğinde yaya ve taşıt trafiğini karşılayacak genişlikte olması, • Su ve gaz ana borularının yolların altından değil orta yeşil refüjlerden geçmesi, • Alternatif kaynaklar düşünülmesi,
Yapılaşma	<u>Yapı- Zemin Etkileşimi</u>	• Yumuşak zeminlerde az katlı ve rijit strüktürler tasarlamak, • Sağlam zeminlerde yüksek ve esnek veya rijit strüktür tasarlamak
Yapılaşma	<u>Yapı Formu</u>	• Düzgün, basit, kompakt, geometrik formlara yönelmek, • Düzensiz geometrik formların, planda ve düşeyde düzeltilmesi, • Bina yüksekliği ve ağırlık merkezinin yerinin uygunluğu, • Kısa kolon etkisinin engellenmesi, • Yumuşak kat etkisinin engellenmesi, • Merdiven evlerinin uygun yerleştirilmesi, - Uygun konsol oluşumu
	<u>Yapısal Öğeler/ Dolgu Duvarlar</u>	• Hafif cephe elemanlarının kullanılması, • Taşıyıcı sistem ve duvarların bağlantısının yapılması, • Taşıyıcı sistem ve duvar birleşme yerlerinde elastik dolgu malzemesi kullanılması

Rehabilitasyon ve yeniden yapım eylemlerini kolaylaştırmak, şeklinde özetlenebilir. Ülke ve bölge fiziksel planlamaları ile yukarıda belirlenen bazı hedeflere ulaşılırken bazı hedeflere de arazi kullanım ve uygulama

imar planları aracılığı ile ulaşılabileceği, geçmiş deneyimlere bağlı olarak ortaya çıkmış, deprem bölgelerinde hazırlanan planlarda dikkat edilmesi gerekli hususlar ortaya konmuştur (İBB, 2003).

İstanbul Deprem Master Planında (İDMP) belirtilen Arazi Kullanım Planlarında Deprem Faktörü Açısından Dikkat Edilmesi gereken, Kentsel koruma alanları için etkili olabilecek hususlara bakıldığında (İBB, 2003);

- Deprem bölgelerinde, arazi kullanım planlarının hazırlanmasında, zemin etütlerinin çok iyi incelenmesi, mikro bölgeleme harita verilerinin göz önünde bulundurulması gereklidir. Kentin gelişme yönü, seçilecek yoğunluklar, kentsel fonksiyonlar için yer seçimleri hasar görülebilirlik analizlerine dayalı fayda-maliyet analizleri doğrultusunda diğer faktörleri de dikkate alarak seçilmelidir. Arazi kullanım kararlarının başarısı, arazi fiyatları ve altyapı maliyetleri riskler ile birlikte alındığında sağlanacaktır. Yoğunluğun az tutulmasının yanı sıra, yapım teknolojisi, bina yükseklikleri ve alt yapı maliyetleri arasında gerekli denge sağlanabilmelidir.

Kentsel koruma alanının bulunduğu yer-zemin etütlerinde mikro bölgeleme yapılması ve elde olan veriler doğrultusunda kentin belirlenen gelişme yönünün belirlenmesinde tarihi öneme sahip alanların varlığı göz önünde bulundurulmalıdır(İBB, 2003).

- Mahalle brüt yoğunlukları (kişi/ha veya kişi/m²) afet anında kurtarılabilecek insan sayısı, yeşil alanlarının temini, trafik kapasitesi gibi konular açısından önem taşımakta, deneyimlerden elde edilen sonuçlar hektarda 200 kişiden fazla yoğunluğu olan bölgelerde, deprem afetlerinde kitlesel insan kaybının önemli ölçüde arttığını ve kurtarma işlemlerinin zorlaştığını belirtmektedirler. Aynı raporlar %30'u geçmeyen TAKS değerlerinde kurtarma işlemlerinin daha kolay yapılabildiğini göstermektedir.
- Yoğunluğun yüksek olduğu kentsel merkezlerde, tehlike yaratacak nitelikteki iş yerlerine izin verilmemelidir.
- Konut alanları içerisinde yer alan yangın, patlama vb. gibi afetleri tetikleyecek tehlike arz eden işyerleri yerleşim alanlarının dışına

taşınmalı, Benzin istasyonu, Aygaz bayileri gibi yanıcı ve patlayıcı özellik gösteren işyerlerine yerleşim alanları içerisinde yeni ruhsatların verilmemelidir.

- Kentsel fonksiyon alanlarının birbirinden yeşil kuşaklarla ayrılması sağlanmalıdır.

Kentsel alanların planlanmasında ve düzenlenmesinde afet risklerinin olası etkileri ve kayıpları için belirtilen mekânsal düzenlemelerin, kentsel yerleşme içerisinde korunması gereken tarihi kentsel alanlar için alınan planlama kararlarında ulaşım, demografik yapı ve yeniden işlevlendirme vb. konularda etkileşimi düşünülmelidir.

- Arazi kullanım planlarında, afet sonrası geçici barınmalara olanak verecek şekilde rezerv alanlar bırakılmalıdır. Bu alanlar günlük kullanımlarda yeşil alan gereksinimi için kullanılabilir. Mahalle parkları, afet anında veya sonrasında geçici barınaklar ile geçici sağlık ve diğer teknik donatılar için kullanılabilecektir. Bu alanlar; yiyecek dağıtımı; gelecek yardım malzemesi için depolama alanları içinde hizmet edecek şekilde planlanmalı ve asgari altyapısı yapılmış olmalıdır. Ayrıca ana ulaşım ağıyla ilişkisi de kurulmuş bulunmalıdır. Bu alanlara kolayca erişmeyi engelleyecek duvar parmaklık vb. gibi engellerin yapılmasına izin verilmemelidir. Bu tür alanların, mahalle alt birimlerini kuşaklar halinde çevrelemesi arzu edilmektedir. Bu nedenler:

- Geniş gelişme alanları küçük parçalara bölünecek,
- Yangının yayılması bu tampon alanlarla kontrol altına alınmış olacak,
- Patlamalara karşı tampon alan oluşturacak,
- Endüstrinin zararlı etkilerini emen alanlar olarak fonksiyon gösterilecek,
- Afet sonrasında tahliye görevini yüklenecek,
- Geçici acil yapılar için arazi rezervi oluşturacaktır
- Deprem bölgelerinde yoğunluğun fazla olmaması mümkün olduğunca yatayda gelişmenin sağlanması, deprem sonrasında doğabilecek problemleri azaltacaktır.

Kentsel koruma alanları çevresinde yoğun yapılaşmaya izin verilmemesi, yeni kentsel alanların planlanması sırasında yeterli tampon bölgelerin oluşturulması gerekmektedir.

- Arazi kullanım planlarında yapı malzemeleri ve yapım kalitesine ilişkin kararlar da getirilmelidir. Böylece yoğunluklar ve yapı direnci arasında ilişki kurulabilir.
- Arazi kullanım planları hazırlanırken, özel dikkat isteyen bölge ve yapılar için kullanma, koruma ve kurtarma önlemleri belirtilmelidir. Bunlar, tarihi ve dini yapılar, yönetim ve iletişim binaları, anıtlar; donanımlar gibi binalardır.

Zarar azaltma yöntemi olarak fiziksel planlamanın faydaları;

- Potansiyel riski azaltmak,
- Afetlerin sonuçlarını hafifletmek,
- İkincil tehlikelerin oluşumunu engellemek,
- Afetlerin etkilerini sınırlamak,
- Müdahaleyi kolaylaştırmak,
- Acil yardım aşamasında genel yaşama düzenini örgütlemek,
- İyileştirme aşamasında normale dönüşü kolaylaştırmak, olarak sıralanabilir.

Kentsel yerleşmelerde, mevcut yerleşimin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amacıyla yönelik olarak planlar oluşturuldukça, zarar azaltmaya yönelik çalışmalar bu planların ve programların önemli bir parçası haline gelmektedir. Zarar azaltmaya yönelik önlemler daha çok topluma uzun süreli yarar sağlayacak çalışmalar üzerinde yoğunlaşmaktadır(Kadioğlu, 2008).

Risk analizi (Üzer, 2010);

- Risk altındaki kentsel kültür mirasına yönelik önceliklerin,
- Fiziksel çevre kaynaklı riski oluşturan faktörlerin,
- Kentsel kültür mirasına yönelik risk azaltımında yasal yapıda ve uygulamada mevcut araç ve olanakların tanımlanmasını,

- Risk faktörlerin birbirleri ile etkileşimleri ve çalışma alanı için önemleri doğrultusunda eşik değerleri ve ağırlıkları belirlenmesini içermektedir.

Risklerin, etki derecelerine ve etkiledikleri alanlara göre karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmesi, risk altındaki bölgelerde kaynak yönetimi ve düzenlenmesi için etkin bir araçtır. Bilimsel değerlendirmelerin yanı sıra, uzman görüşleri ile birlikte ele alınan değerlendirme sistemi kentsel kültür mirası gibi kimi zaman ölçülemez değere sahip kentsel öğelere yapılacak müdahalelerde daha etkin yönlendirme sağlamaktadır. Bu kapsamda kentsel kültür mirasına yönelik risk değerlendirmesi:

- Risk altındaki kentsel kültür mirasının korunmasındaki yasal araçların ve uygulama olanaklarının,
- Risk faktörleri ve eşik değerleri ile tanımlanan risk analizlerinin ortak değerlendirmesini,
- Öncelikli müdahale alanlarının belirlenmesini içermektedir.

Risk değerlendirmesi, niteliksel veya niceliksel olarak, çalışma alanı için tanımlanan riskin öneminin ve derecesinin belirlendiği aşamadır (Akt; Ürer, 2010; Smith, 2001).

İDMP (2003)'nın tarihi çevrelerde deprem afeti için sakınım kararlarına bakıldığında yapılması gereken tespitler;

Geçmiş Dönem Kentsel Hasar Haritaları ve Yapı Analizi:

Kültürel mirasın zamanla oluşan iklimsel etki veya yapısal özelliklere bağlı tahribata ek olarak; tarihte maruz kaldığı doğal afetlerde meydana gelen tahribat ve daha sonrasında yapılan güçlendirme ve restorasyon çalışmalarının ortak bir kaynakta toplanması gerekmektedir. Literatür ve arşiv taraması ile oluşturulabilecek bu kaynak sayesinde, koruma bölgelerinin seçimi için önemli bir girdi sağlanacaktır. Elde edilen harita ve ilgili veri tabanı, mikro bölgeleme çalışmalarıyla beraber değerlendirilmelidir.

Tarihi Çevre Özel Risk Analizi:

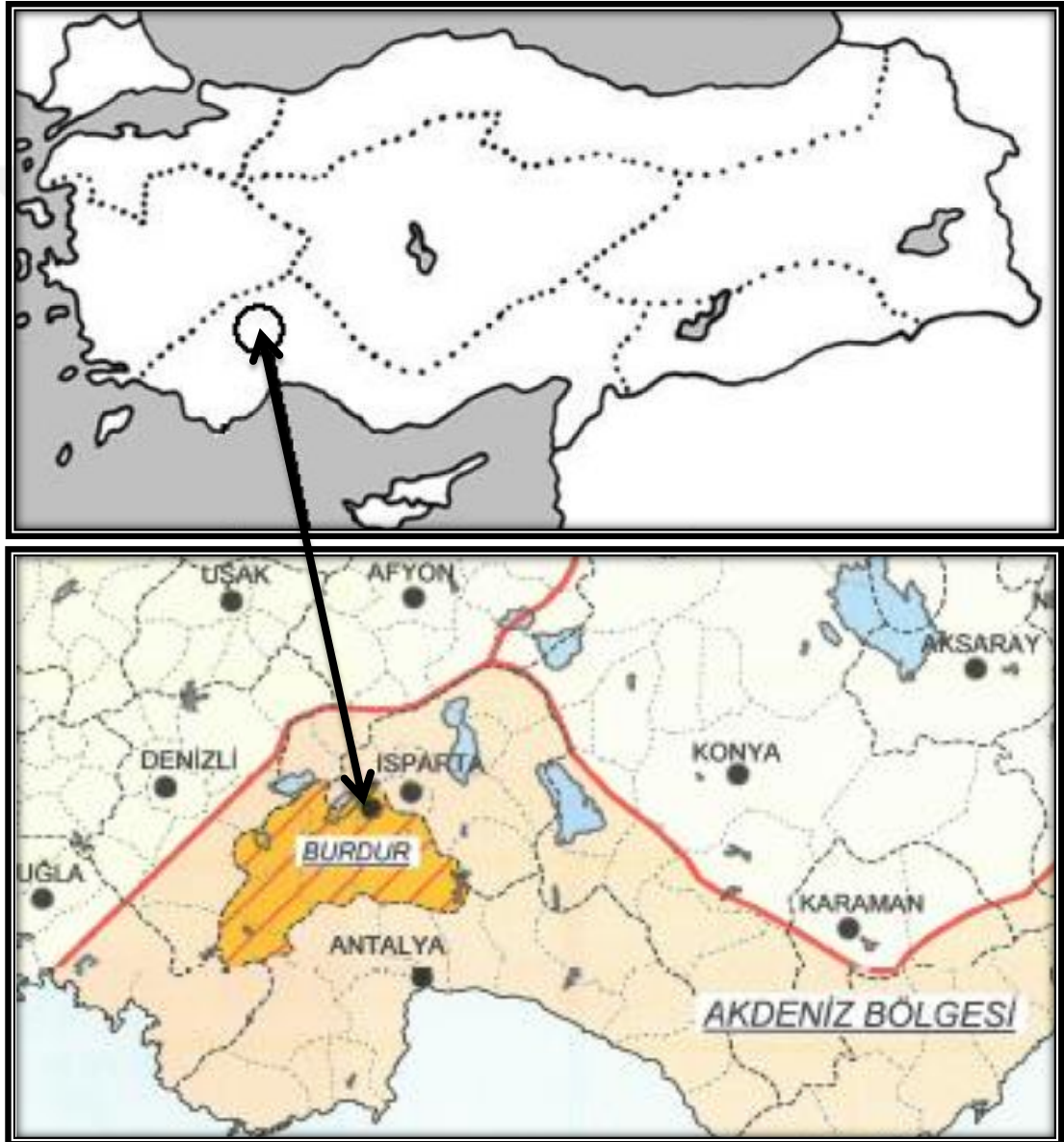
Kültürel mirasla ilgili risk analizleri, yapısal sismik risk yanında rant baskısından doğan tahribat riskini de içermelidir. Ayrıca, deprem sonrasında ortaya çıkabilecek bilinçli tahribat ve yağma gibi toplumsal olaylar da göz önünde tutulmalıdır. Kent merkezinde fonksiyonların dağılımı, kentin gelişme eğilimleri, yakın zamanda olan tahribatlar belirlenerek özel risk analizi olarak tanımlanabilecek sorun-olanak analizleri yapılmalı, olası bir deprem sonrasında ortaya çıkacak kaos ortamı, kültürel mirasın bilinçli tahribi ve yağmalanması riskleri ve acil durum yönetimi için önlem paketleri geliştirilmelidir.

Risklerin belirlenmesi sonrasında alınabilecek önlemler araştırma projesi kapsamında tanımlanmalıdır. Bu kapsamda, acil durum yönetimi sırasında hızlı ve düzenli olarak hasar tespitlerinin yapılması ve belgelenmesi ve riskli bölgelerde yağma ve tahribatın engellenmesi için uygulanabilecek modellerin geliştirilmesi risk azaltma sürecinde yapılacak işler olarak tanımlanacaktır. Acil durum yönetimi sırasındaki süreci tanımlayan 7269 sayılı yasaya yapılacak eklemelerle merkezi idare ve kurumların bu konuda örgütlemesi zorunluluk haline getirilmelidir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI; BURDUR ÖRNEĞİ

5.1. Burdur Kenti Genel Özellikleri

Kentin genel olarak konumuna bakıldığında, Burdur, Türkiye'nin güneyinde Akdeniz Bölgesi'nin iç kesiminde yer almakta olup, kuzeyde Afyonkarahisar, güneyde Antalya, doğuda Isparta, batıda Denizli ve güneybatıda Muğla illeriyle komşudur (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 Burdur İlının Ülke ve Bölge İçindeki Konumu

Burdur İli, neolitik çağa kadar inen zengin tarihi içinde bir çok yerleşmelere sahne olmuştur. Ege, Akdeniz ve Orta Anadolu arasında bir geçit alanı olması nedeniyle Burdur'un iklimi ve jeolojisi değişik karakter gösterir. Burdur'un tarıma dayalı bir ekonomisi vardır (Türk, 2005).

Kentin topografik yapısına bakılacak olursa kent merkezi ve çevresinde genel olarak engebe azdır. Arazi eğimi çoğunlukla kuzeyden güneye doğru artmaktadır. Yükseklik 840-1500 m. arasında değişiklik göstermektedir. Kent kuzeydoğu-güneybatı'ya doğru uzanan fay hattı ile sınırlanmıştır. Bir tarafından fay hattı geçerken diğer taraftan da Ramsar Sözleşmesiyle korunan Burdur Gölü kentin fiziksel oluşumunda etkili olmuştur. Kentin dar bir alana sıkışmasına neden olan fay hattı ve göl gibi sınırlayıcılardan dolayı da burada yaşayanlar hep bu dar alanda yapılaşmayı uygun bulmuşlardır.

5.1.1. Burdur Kenti Sosyo-Ekonomik Yapısı

Cumhuriyetin başlarında Rusya'dan Burdur'a belli sayıda pek çok göç olduğu bilinmektedir. Farklı söylentilerde bulunulmuştur. Fakat Burdur'a göç eden göçmenlerin yapı ustası oldukları ve bir çok taş yapıya katkıda bulundukları bilinmektedir (KAİP, 2009).

Burdur'a son göç olayı 1950'lerden sonra kırdan kente olan göçtür. Burdur kentine yoğun göç 1950'li yıllarda olmuştur ve nüfus artışını hızlandırmıştır. Göç edenlerin yoğun olarak yerleştikleri bölgeler ise demiryolunun alt bölgeleridir. 1970 yıllarına gelindiğinde ise Burdur kent merkezi eski yerleşim alanını terk eden eski sakinleri yerine gelir durumu düşük olan kesim yerleşmiştir (KAİP, 2009).

Günümüzde, Burdur'daki sosyal yapıyı etkileyen bir gelişme de Burdur Askeri birliğin kurulmasıdır. Yurt dışında çalışan T.C. Vatandaşları kısa dönem askerliklerini burada yapmaktadır. Yıl içindeki birkaç dönem kısa süreli asker eğitimi, Burdur'a küçük çaplı bir nüfus akını yaratmakta ve ayrıca Burdur'da ticaretin canlanmasına neden olmaktadır. Burdur içinde çok sayıda lokantanın ve benzeri yeme içme mekanlarının olması örnek olarak gösterilebilir. Diğer bir sosyal değişiklik ise Mehmet Akif Ersoy

Üniversitesinin açılmış olmasıdır. Yılın yaklaşık dokuz ayında üniversite öğrencilerinin burdur da bulunması da sosyo-ekonomik gelişmeye katkı sağlamıştır (Burdur Belediyesi, 2016).

Burdur'un ilçe (kentsel ve kırsal) düzeyinde ekonomik yapısı, ağırlıklı olarak hizmetler ve tarıma bağlıdır. Çalışma alanını kapsayan burdur kent merkezinde hizmetler sektörü baskındır (Burdur Belediyesi, 2016).

5.1.2. Burdur Kenti Demografik Yapısı

Burdur kentinin merkez ilçe nüfusu, 2015 nüfus sayım sonuçlarına göre 101912 kişidir. Yüzölçümü ise 1271 km²'dir. Merkez ilçenin yıllık nüfus artış hızı ortalama % 1.0 dır (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 Burdur İli ve Merkez İlçesi'nin Yıllara Göre Nüfus Dağılımı (TÜİK, 2016)

		1980	1985	1990	1995	2000	2007	2010	2015
BURDUR	Toplam	235009	248002	254899	255600	256803	251181	258 868	258 339
	Kentsel	84983	98907	129112	134000	139987	148789	153352*	153038*
	Kırsal	150026	149095	125787	121400	116906	95274	105516*	105301*
MERKEZ	Toplam	87999	97877	84813	87200	90060	95274	103135	101912
	Kentsel	44630	53995	56432	59600	63363	70157	75499	74603*
	Kırsal	43369	43882	28381	27600	26697	25117	27636	27309*

(* = Ortalama Tahmini rakamlardır)

1971 yıllarında gerçekleşen iki büyük deprem Burdur'a pek çok kamu ve konut binalarının hasar görmesine yol açmıştır. Ayrıca, 1925'te de bir yangından söz edilmektedir. 1971 yılında gerçekleşen depremde sonra, kentin eski konut dokusunda yaşayan gelirleri iyi durumda olan haneler buradan taşınarak modern, betonarme binaların olduğu mahallelere taşınmışlardır (Burdur Belediyesi, 2016). Deprem sonrasında burdur kentsel sit alanı ve yakın çevresindeki nüfusun azaldığı gözlenmiştir.

5.1.3. Burdur Kenti Tarihsel Gelişimi

Isparta ve Burdur illerini içersine alan göller bölgesinde (Pisidya) yapılan araştırmalar ve kazılar bölgenin tarih öncesi dönemlerinden beri yerleşim amaçlı kullanıldığını göstermektedir (Burdur Belediyesi, 2016).

Burdur ve yöresi için yazılı tarih başlangıcı ile Selçukluların yörede egemen olduğu dönemler arasında, yani MÖ. 2000-500 yılları arasında Arzava, Hitit, Frigya, Lidya uygarlıklarının etkisinde olduğu dönem, pers imparatorluğu dönemi, Roma Dönemi ve Bizans dönemi yaşanmıştır.

Burdur, Erken Bronz Çağı'ndan itibaren yerleşim alanı olarak kullanılmış, Pisidya, Hitit, Frigya ve Lidya hâkimiyetine daha sonra da Pers idaresi altına girmiştir. Bir dönem Bergama Krallığı sınırları içerisinde kalan Burdur, 395'de Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma toprakları içerisinde kalmıştır. Bizans Dönem'inde Burdur'un yerinde bulunan Şehrin Polydorian İsmi Taşıdığı görülmektedir. 1071'den itibaren Türk hâkimiyetine giren bölgede XIV. yy.'da Hamitoğulları beyliği bulunuyordu. 1300 yılında Hamitoğulları beyliğinin kurucusu Dünder Bey'in Ulu Camii yaptırmalarıyla gelişme gösteren Burdur, kısa ir süre sonra Hamitoğulları beyliğinin İlhanlıları tanınmasına rağmen İlhanlı Hükümdarı Timurtaş tarafından zaptedilmiştir. 1344 yılında Ulu Cami'nin yanına Muzafferüddin Mustafa Bey tarafından yaptırılan Muzafferîye Medresesi ile birlikte şehrin bu bölümünde önemli mimari gelişme yaşanmıştır. 1391 de Yıldırım Beyazıd'ın Hamitoğulları beyliğini Osmanlı topraklarına katmasıyla Burdur Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (KAİP, 2009).

1600-1900 yılları arasında Ulu Camii ve çevresinde yayılmaya başlamış ve kent makroformu kompakt bir şekilde gelişme göstermiştir. 16. Ve 17. Yüzyıllarda bey ve paşalarca günümüze kadar da varlığını sürdüren önemli eserler yaptırılmıştır. Taş Oda ve Baki Bey konaklarının yapımı 18. yy'a kadar uzanmaktadır (KAİP, 2009).

1851 yılında kaymakamlık olan Burdur'da 5000 kişiye yakın nüfus bulunmaktaydı. Halı, kilim imalatı, debbağcılık, yağcılık, demircilik gibi sanatlar ve bunların ticareti yapılmakta ticaret birimleri de bu gruplara göre gruplanarak mekan seçmekteydi (KAİP, 2009).

1914 yılında burdur da yaşanan depremde Ulu Camii civarındaki kent dokusu zarar görmüş, daha sonra da bir yangın olayı yaşanmıştır. I.Dünya Savaşı sonrasında kent İtalyan işgaline uğramış, Cumhuriyet döneminde toparlanmaya başlamıştır (KAİP, 2009).

Cumhuriyet döneminde 1923 yılında demiryolu ulaşımının Burdur'a hizmet vermeye başlaması ile birlikte Gar'ın çevresi yapılaşmaya başlamış ve kentin gelişimi kuzeye doğru yönelmiştir (KAİP, 2009).

1955'te Askeri Alay'ın Burdur'a gelmesi ve Şeker Fabrikasının kurulmasıyla birlikte fabrikada çalışanların barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla "şeker işçi konutları" yapılmıştır. Kent kompakt makroformunu korumuştur (KAİP, 2009).

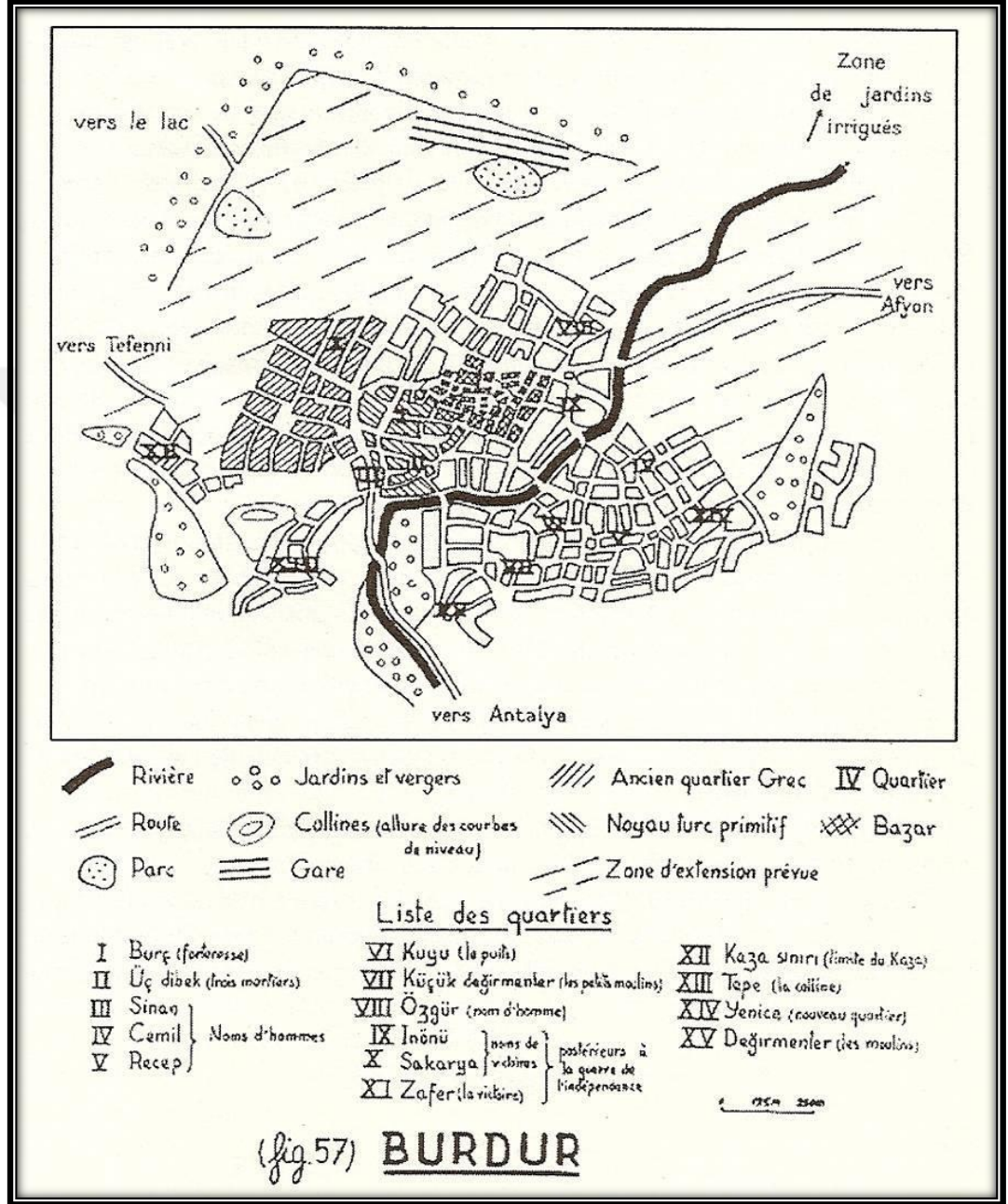
1971 depreminden sonra birçok yeni konutun yapıldığı kent doğu-batı doğrultusunda yayılmaya başladı ve yıkılan eski konutların yerini yeni çok katlı binalar almıştır. Kentin doğu-batı yönünde gelişmesinin bir başka nedeni ise; 1975 yılında Süt Fabrikası'nın kurulması ile 1979'da KSS ve OSB'nin faaliyete girmesidir (KAİP, 2009).

1970-1990 yılları arasında kentin geçirmiş olduğu gelişmeler nedeniyle doğu-batı doğrultusunda lineer bir gelişim gösteren makroform oluşmuştur. 1990-2007 yılları arasında kentin batı ve kuzey yönünde gelişme gösterdiği görülmektedir (KAİP, 2009).

5.2. Burdur Kenti Planlama Süreci

1914 yılındaki depremden sonra büyük yıkımlara maruz kalan Burdur kentinde, Öncelikle halkın kendi gayretleri ve fedakârlıkları olmak üzere, depremden iki yıl sonra 1916'da Avusturyalı uzmanlara tasarımı yaptırılan kent planı bölgenin onarımı için önemli bir adım olmuştur (Şekil 5.2).

Ancak halkı ekonomik yönden zor durumda olan kentin yeniden yapılanması zaman almıştır. Planlamalar 1930'larda uygulanmaya başlamıştır (Akt; Tolacı ve Beyhan, 2015; Çetin, 2007).

Şekil 5.2 Avustralyalı Uzmanlar Tarafından Hazırlanan Burdur Planı, 1916 (Akt; Tolacı ve Beyhan, 2015; Planhol,1958)

Burdur Merkez Belediyesinin ilk imar çalışması 1948 tarihinde yapılmış olup bu imar planı 1972 yılında ilaveler ile tadil edilmiştir. Bundan sonra 1978 yılında Burdur kenti revizyon ve ilave imar planı, 1/5000 ölçekli ve

1/1000 ölçekli olarak hazırlanmış ve bu da 1987 yılına kadar belli aralıklar ile genel tadilatlar geçirmiştir (Çavuş ve Akyol, 2015).

1971 Depremi sonrasında 1972'de hazırlatılan imar planı onanmış, ancak; 1979 yılında revizyon gören plan, ilave mevzi planlamalar ile uygulanır duruma gelmiştir. 1985 yılında İller Bankasına emaneten yaptırılan imar planı, Belediye Meclisinde 1987-1989 yılları arasında parça parça onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Ataseven, 2015).

1948 İmar Planı

1948 İmar planı kentte genel bir yaklaşımla ele almıştır. Ulaşım kademelenmesi 16, 12, 10 ve 8 metre olmak üzere dört kademe verilmiştir. Konutlarda genelde iki katlı yapılaşmaya ağırlık verilmiştir. Bağlar ve sebze bahçeleri için örnek alanlar belirlenmiştir. Mevcut konut alanlarının yanında öneri konut alanlarında kütle boyutu işlenmiş, parseller işaretlenmiştir.

Planlama alanında ise Cumhuriyet meydanı'ndan Köprübaşı kavşağına kadar uzanan Gazi Caddesi boyunca 20m derinliğinde bir kuşak ticaret alanı olarak ayrılmıştır. Cumhuriyet meydanı'na ve Burdur Çayı'na bakan yapı adalarında bu ticaret kuşağı devam ettirilmiştir. Bunun yanında Ulu Camii doğusunda kalan ad da sebze hali ve onu kuşatan bir ticaret adası vardır. 1948 planında Ulu Camii ve civarındaki alanda öneri nüfus 3600 kişi olarak belirlenmiştir.

1972 İmar Planı

İmar Planı ile kentin makroformu belirlenmiştir. Ulaşım sistemi kentin ana arterleri olarak belirlenen 35, 22, 20 ve 15 metrelik yollarla tekrar düzenlenmiştir. Kentin Ticaret alanı daha geniş bölgede yayılırken, ana caddelerde 5 ve 4 katlı yapı nizamı getirilmiştir. Yeni yerleşim alanları ile park sahalarında yer verilen planda otogar, oto sanayi ve toptan ticaret alanları kesinleşmiştir.

Yapılarda kat nizamı genel olarak B-4 olarak düzenlenmiştir. Gazi Caddesine bakan adalar B-5, Cumhuriyet Caddesine bakan adalarda ise B-4 olarak düzenlenmiştir. Bu yapı adalarına komşu alanlarda B-3 yapı nizamı getirilmiştir.

Ulaşım sisteminde yollar 8, 10 ve 11 metre olarak kademelenmiştir. Ulu Camii'nin doğusunda halı pazarı, Pazar ve otopark olarak düzenlenmiştir.

1987 İmar Planı

Bu imar planı kent makroformunu biçimlendiren ve bütünleştiren birçok ana karar ile birlikte uzun vadeli bir plan olmuştur. Yeni demiryolu hattı, öneri çevre yolu ile bina bağlantılı geniş yollarla kademelenmiş bir ulaşım ağı getirilmiştir. 50, 35, 20 ve 15 metrelik yollarda bu görülmektedir. Kent bu planla göle doğru ilerleme gösterecek, yeni toplu yerleşim alanları batı ve kuzeyde yoğunlaşırken, kuzeydoğu organize sanay, bölgesi, küçük sanayi sitesi, depolama alanları, otogar, hayvan borsası vb. alanlar yer alacaktır.

1989 İmar planı

1989 yılında onaylı imar planının etkinliği incelendiğinde, yerleşimin genel olarak plana uygun olarak geliştiği görülmektedir. 1989 yılında onaylanmış planda uygun olmayan durumlar için planın %2'lik kısmında değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler genellikle kullanım kararları ve kat yüksekliklerine yöneliktir. Yapılan planın yaklaşık %50.7'lik kısmında gelişme olmadığı, %5.6'lık kısmında ise plana aykırı gelişme olduğu görülmektedir.

Kent merkezinde özellikle Gazi Caddesi ve Atatürk Caddesi boyunca yer alan yapıların planda belirtilen yapılaşma koşullarına uyduğu görülmektedir. Bağlar ve Hızır İlyas Mahallelerinin kuzeyinde yer alan yapıların demiryolu kamulaştırma sınırı içinde kaldığı ve bu bölgede plana aykırı bir şekilde yapılaşmasının gerçekleştiği görülmektedir.

Planda kentin gelişme alanları içinde yer alan Bağlar ve Mehmet Akif Ersoy mahallelerinde gelişmenin yeterince gerçekleşmediği gelişmenin daha çok Atatürk mahallesinin Ali Kemal Erdem Bulvarı Üzerinde ve Aydınlikevler mahallesinin Armağan İlci Bulvarı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Kentsel- Ticari sit alanı ve Etkileme Geçiş Bölgesi uygulama imar planı

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 28.01.1992 tarihinde ilan edilen Kentsel Ticari Sit alanını çevreleyen yaklaşık 21 hektarlık alan etkileme geçiş bölgesi olarak tespit edilmiştir. Etkileme geçiş bölgesi imar planı Burdur Belediyesi tarafından hazırlanmış ve Antalya KVTVKK'nun 07.04.1993 gün ve 1822 sayılı kararı ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren bu koruma amaçlı imar planı Antalya koruma Kurulunun 25.04.2003 tarih ve 5863 sayılı kararıyla değerlendirilmiş ve Ticari Sit ifadesi, 2863 sayılı yasa ve ilke kararlarında yer almayan bir ifade olması nedeniyle kaldırılmış ve sit alanı Kentsel Sit alanı olarak tanımlanmıştır.

5.3. Burdur Kentsel Sit Alanı Genel Özellikleri

Kentin ilk yerleşimlerinin Ulu Cami ve Saat Kulesi çevresinde başlamasından dolayı ilçenin en önemli ve merkezi konumundadır. Kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir. Kentsel sit alanını çevreleyen konut dokusu ve bazı ticari fonksiyonların bulunduğu, Burdur çayı, Gazi caddesi ve Cumhuriyet caddesinden oluşan bölge ise etkileme geçiş bölgesi olarak belirlenmiştir (KAİP, 2009).

Mevcut geleneksel doku, merkezde yer alan Ulu Cami ve Saat Kulesi çevresinde genişlemekte ve güneye doğru daha yoğun bir dokuya dönüşmektedir. Aynı zamanda bu alan ticari gelişmenin en yoğun olarak görüldüğü bölge, kuzey ve kuzeybatı yönünde gelişim göstermektedir. Gazi caddesi üzerindeki belediye binası sonrasında ise batı yönüne gidildikçe ticari dokunun yerini konut dokusunun yer aldığı görülmektedir (KAİP, 2009).

Burdur merkez kentsel sit alanı, ilk yapısı itibariyle bugüne ulaşamayan Ulu Camii Çevresinde gelişen Ticari Bölgeyi ve Arastayı Kapsamaktadır. Çoğunluğu tek ve iki katlı yapılardan oluşan kentsel sit alanı, tescilli yapı stoku ve niteliği açısından kentsel sit alanı özelliklerine sahip, oldukça geniş sınırlara sahip etkileme geçiş alanı ile çevrelenmiş durumdadır.

5.3.1. Sit Sınırının Biçimlenme Süreci ve Kurul Kararları

Burdur merkez yerleşiminde ilk olarak 1977 yılında GEEAYK kararı ile alandaki, Ark Suyu Tevzi Sarnıcı, Dört Ayaklı Türbesi, Baki Bey Konağı, Taş Oda, Saat Kulesi, Ulucamii, Çeşmedamı Çeşmesi, Mısırlılar Evi, Pirkulzade Kütüphanesi, Tabak Hamamı gibi yapılar tescillenmiştir. 1992 yılında da Antakya KTVKK tarafından Ulu Camii ve Civarı Kentsel-Ticari Sit Alanı olarak tescillenmiştir. Daha sonra farklı tarihlerde alınana kurul kararları ile alandaki diğer anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri tescillenmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.05.1977 gün ve 502sayılı karar gereği Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 28.04.1977 gün ve 477-(15)-3401 sayılı yazısında belirtilen talep incelenerek; yapılan müzakereler sonucunda Burdur il merkezinde bulunan eski eserlerin korunması gerekli eski eser olarak 1710 ve 1704 sayılı yasalar uyarınca tescil edilmelerine karar verilmiştir. İzmir 2 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 09.08.1989 tarih ve 853 sayılı kararı ile Hoca Bali Hamamı tescillenmiştir.

Burdur İli, Merkez Ulu Cami ve Saat Kulesi çevresindeki doku Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun 28.01.1992 tarih ve 1278 sayılı kararı ile Kentsel Ticari sit alanı olarak ilan edilmiştir. Burdur Çayı ve Cumhuriyet Caddesi ile sınırlanan alandaki konut dokusu da Etkileme Geçiş Alanı olarak belirlenmiştir.

Kurul'un aynı tarihli kararında, kentsel- Ticari Sit Alanı ve Geçiş Etkileme Alanı içerisinde yer 121 adet taşınmazın Korunması Gerekli Kültür Varlığı olarak Tescil edilmiştir.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 17.11.1992 tarih ve 1643 sayılı Kentsel- Ticari Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı konulu kararında, geçici dönem yapılanma koşullarına ilişkin kurul tarafından hazırlanan önerinin Belediyesinde değerlendirilmesi istenmiştir.

Antalya Kültür ve Tabiat varlıkları Koruma kurulu'nun 07.04.1993 gün ve 1822 sayılı karar yazısında belirtildiği üzere Burdur İli Merkez, Ulu Camii ve çevresindeki kentsel- Ticari Sit Alanı ve etkileme Geçiş Alanı Koruma ve Geliştirme Planına İlişkin, Burdur Belediye Başkanlığı'nın 07.04.1993 gün ve D-26-207 sayılı yazısı okunarak eklerin de incelenmesi ile yapılan görüşmeler sonucunda burdur İli Merkez, Ulu Camii ve çevresindeki Kentsel- Ticari Sit Alanı etkileme geçiş alanındaki kadastral dokunun, fiziki yapılanmanın sokak ve meydanların mevcut dđurumu değerlendirilmesi ile Burdur Belediyesinde hazırlanan Geçiş Alanı Koruma İmar Planının uygun olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca Kentsel- Ticari sit alanı koruma imar planı hazırlanırken;

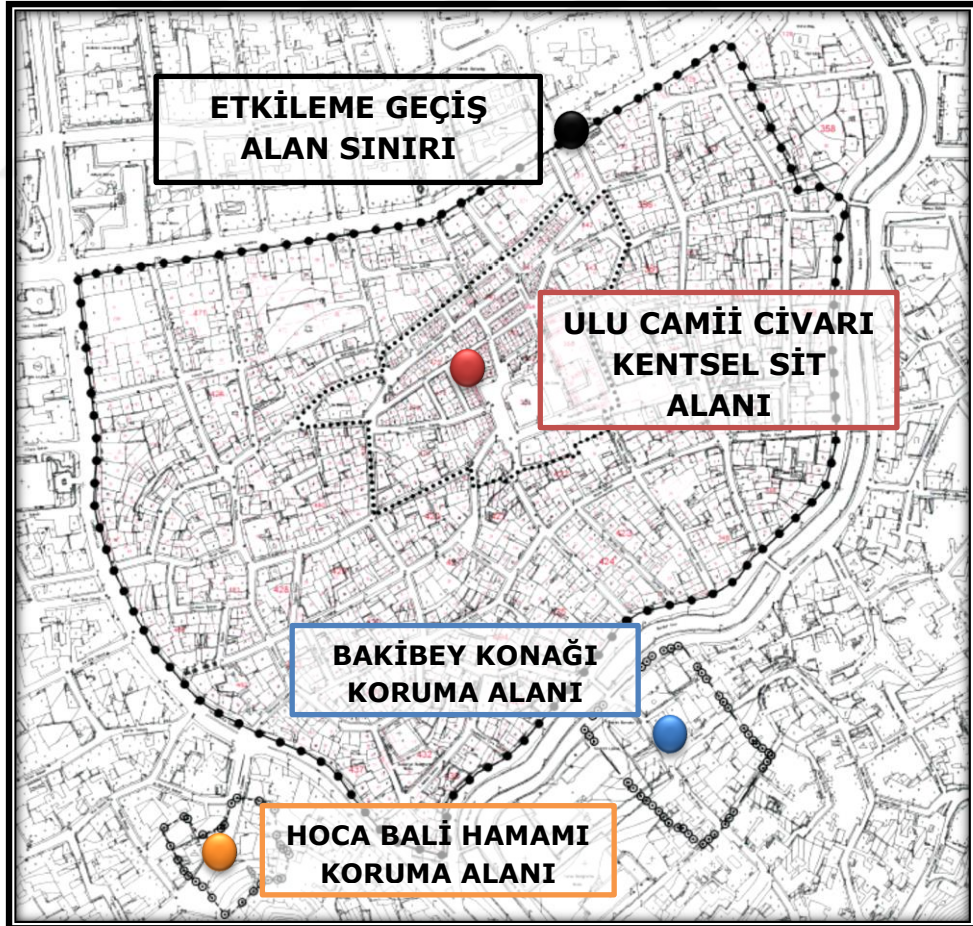
- Dokunun özellikle kentsel- ticari sit alanına komşu adalardaki doku ve ulaşım bütünlüğünün yeniden değerlendirilmesinin yararlı olacağı,
- Mısırlılar Evi olarak geçen 462 ada 10 parseldeki tescilli taşınmazın bulunduğu yapı adasında Cumhuriyet caddesine bakan cephedeki yapı düzeninin B-3 olarak düzeltilmesi,
- Tescilli taşınmazların onarım ve fonksiyon değişiklikleri için ve tecilli taşınmazlara komşu tüm parsellerdeki yapılanma talepleri için Koruma Kurulundan izin alınması
- Plan kapsamında koruma kurulundan izin alınmadan plan değişikliği yapılmaması koşullarına uyulması gerektiği belirtilmiştir.

Burdur İli, merkezinde Antalya Koruma kurulunun 28.01.1992 tarih ve 1278 sayılı kararıyla sınırları belirlenen Kentsel- Ticari Sit Alanına yönelik olarak hazırlatılan ilk Koruma Amaçlı İmar Planı Antalya Koruma Kurulunun 25.04.2003 tarih ve 5863 sayılı kararıyla değiştirilmiş ve Ticari Sit İfadesi, 2863 sayılı yasa ve ilke kararında yer almayan bir ifade olması nedeniyle kaldırılmış ve sit alanı Kentsel Sit Alanı olarak tanımlanmıştır.

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 09.11.2007 tarih ve 1972 sayılı kararında, Burdur İli, Merkez'de bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli yapıların tescilinin devamına ve korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı özelliğine sahip taşınmazların 5226 ve 3386 sayılı yasalarla değişik 2863 sayılı yasanın 3. Ve 6. Maddeleri uyarınca Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmesine karar verilmiştir.

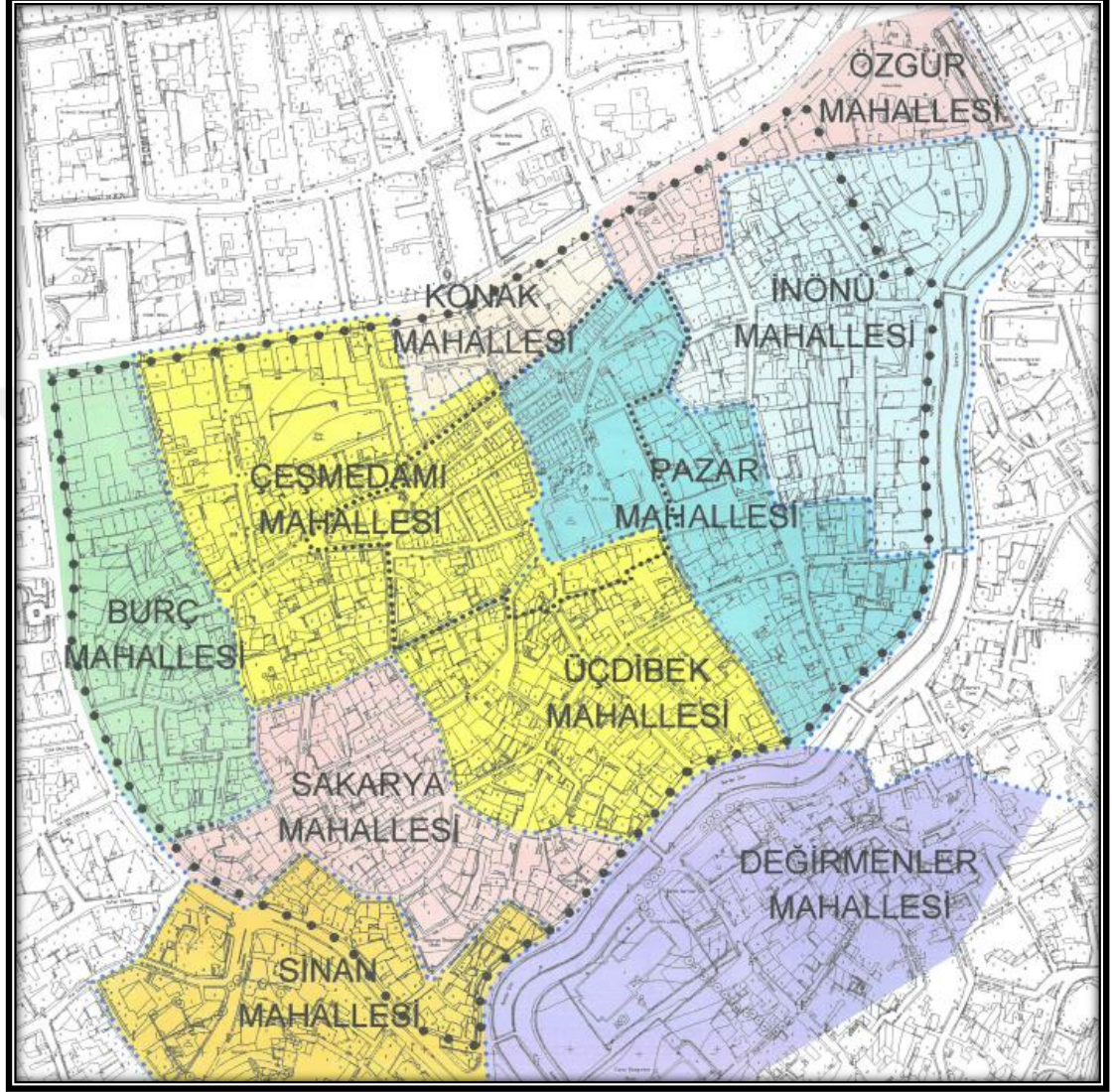
5.4. Burdur Kentsel Sit Alanı Arazi Kullanım Durumu ve Analizleri

Burdur Koruma amaçlı imar planı çalışma alanını oluşturan Ulu Camii civarı kentsel sit alanı ve çevresindeki etkileme geçiş alanı, kent merkezinin hemen doğusunda yer almaktadır. Planlama alanı Kuzey Gazi Caddesi, güneyde Hatip Hoca Caddesi ve Burdur Çayı, batıda Cumhuriyet Caddesi ve doğuda M. Akif Caddesi ile sınırlanan alandaki konut dokusu da etiketleme Geçiş Alanı olarak belirlenmiştir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Sınırları

Kentsel sit alanı ile etkilime geçiş alanını kapsayan bölge içinde 9 mahalle yer almaktadır. Bunlar Burç, eşmedamı, İnönü Mahallelerinin büyük kısmı ile Üçdibek Mahallesi'nin küçük bir kısmı yer almaktadır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkilime Geçiş Alanı Mahalle Sınırları

5.4.1. Kentsel sit alanı ve etkilime geçiş alanı arazi kullanımı

Kentsel Sit alanı ile etkilime geçiş alanını kapsayan bölge içerisinde 9 mahalle yer almaktadır. Bunlar Burç, eşmedamı, İnönü, Konak, Özgür, Pazar, Sakarya, Sinan ve Üçdibek mahalleridir. Sit alanı içinde ise sadece Pazar ve eşmedamı Mahallerinin büyük kısmı ile Üçdibek Mahallesi'nin küçük bir kısmı yer almaktadır.

Çalışma alanı içindeki doku ve yapılaşma özelliklerinin incelenmesi amacıyla planlama alanı içinde toplam 11 adada doku analizi yapılmıştır. Kentsel sit alanı içinde kalan mahalleler olan Pazar Mahallesi'nde 2 adada, Çeşmedamı Mahallesi'nde 2 adada ve Üçdibek Mahallesi'nde 1 adada olmak üzere sit alanı içinden toplam 5 adada doku analizi yapılmıştır. Etkileme geçiş alanı içinde yer alan mahalleler olan Burç, İnönü, Konak, Özgür, Sakarya ve Sinan mahallerinden de birer ada seçilerek toplam 6 doku analizi de bu bölgede yapılmıştır.

Burdur Koruma amaçlı İmar Planı çalışma alanında, arazi çalışmalarında elde edilen verilerin halihazır haritalara aktarılması sonucunda elde edilen alansal değerler incelendiğinde, bölgenin %33'lük bölümünde konut kullanımı yer alırken, %22'lik bölümünde ise ticaret alanı bulunmaktadır. Toplam 339596,67 m² olan planlama alanı içerisinde yollar yaklaşık %40'lık bir alanı kaplamaktadır (Çizelge 5.2, Şekil A.1).

Çizelge 5.2 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Arazi Kullanım Değerleri

Arazi Kullanım	Alan(m²)	Oran (%)
Konut	113237.02	33.25
Ticaret	75996.6	22.23
Sanayi	264.65	0.08
Camii	4507.65	1.30
Okul	1837.27	0.44
Sosyal- Kültürel tesis	1106.74	0.31
Park	259.48	0.08
Belediye Hizmet Binası	1016.45	0.29
Çeşme	23.85	0.01
Tuvalet	134.71	0.40
Saat Kulesi	15.44	0.04
Otopark	5234.35	1.54
Yollar	135962.46	40.03
Toplam	339596.67	100

Ulaşım ağının çalışma alanı içerisinde büyük bir orana sahip olmasının en büyük nedeni parsel boyutlarının çok küçük olmasıdır. Arazi kullanım çalışması sonucunda elde edilen büyüklükler ve bu alanların toplam içinde kapladıkları alanın oranı Çizelge 5.2’de verilmiştir.

Çizelge 5.3 Hoca Bali Hamamı Koruma Alanı arazi Kullanım Değerleri

Arazi Kullanım	Alan(m²)	Oran (%)
Konut	563.34	8.50
Camii	1063.43	16.05
Müştemilat	63.5	0.95
Harabe	606.88	9.16
Sarnıç	19.29	0.29
Boş parsel	1507.8	22.75
Yollar	2800.82	42.21
Toplam	6624.82	100

Çizelge 5.4 Bakibey Konağı Koruma Alanı Arazi Kullanım Değerleri

Arazi Kullanım	Alan(m²)	Oran (%)
Konut	6295.07	62.07
Ticaret	8.1	0.08
Resmi kurum	1445.16	14.24
Yurt	794.8	7.83
Harabe	220.8	2.17
İnşaat	391.75	3.86
Boş parsel	651.93	6.43
Yollar	335.03	3.32
Toplam	10142.64	100

Planlama alanı içerisinde %33.25 oranında yer tutan 11.32 hektar büyüklüğe sahip konut alanı yer almaktadır. Konut kullanımının bulunduğu adalar sit alanı içinde yoğun olarak güney sınırında yer almaktadır. Sırın kuzey doğusundaki adalar da yine konut kullanımının

bulunduğu adalardandır. Ancak alanın genelindeki tüm yapı adalarında ticaret kullanımlı parseller ve yapılar yer almaktadır. Etkileme geçiş alanı sınırları içerisinde ama en yoğun konut kullanımı olduğu görülmektedir.

Koruma amaçlı imar planı analiz çalışmalarında arazi kullanım çalışması sonuçlarına göre çalışma alanının tümünde yer alan ticaret kullanımının alansal büyüklüğü 7.59 hektardır. Bu büyüklük tüm alan açısından bakıldığında %22.23'lk bir orana sahiptir. Yerleşimde ticari birimlerde geleneksel ticari faaliyetlerin devamı olarak ihtisaslaşma bulunmaktadır. Ticari birimler konut altı ticari birimler ve iş merkezleri şeklinde biçimlenmektedir. Ticari birimler zemin kat dışında katlarda da bulunmaktadır (KAİP, 2009).

Ticaret birimleri çalışma alanının kuzey kesiminde, Gazi Caddesi üzerinde ve Cumhuriyet Caddesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sit alanı sınırları içinde Ticaret kullanımlı yapılar adaların tamamında yer almakta ve alanın genel dokusunu oluşturmaktadır.

Yerleşimde yeşil alanlar oldukça yetersizdir. Açık ve yeşil alanlar toplam alanın 0.025 hektarlık kısmını oluşturmakta ve %0.08'ini kaplamaktadır. Çalışma alanı içerisinde düzenlemesi yapılan bir yeşil alan yer almazken, Ulu Camii ve saat Kulesi çevresindeki açık alanların meydan düzenlemesi yapılmış durumdadır.

Koruma amaçlı imar planı analiz çalışmalarında arazi kullanım çalışması sonuçlarına göre çalışma alanının içerisinde bulunan sosyal donatı alanları toplam alanın 0.75 hektarlık kısmını oluşturmakta ve toplam alanın %2.05'ini kaplamaktadır. Bütün alan içerisinde biri ilköğretim okulu biride özel okul olmak üzere toplam iki adet eğitim tesisi yer almakta olup 0.18 hektar'lık alanı kaplamakta, toplam alanın %0.44'n oluşturmaktadır. Dini tesis olarak toplam 6 adet cami bulunmakta olup 0.45 hektar alan kaplamakta ve toplam alanın %1.30'unu oluşturmaktadır. Eğitim Tesisleri ve Dini tesisler dışında çalışma alanında kentsel sosyal donatı alanı olarak, 7 adet banka, 2 adet dernek, 1 adet parti merkezi, 1 adet kültür evi(düğün salonu), 1 adet huzurevi yer almaktadır (Ege Planlama, 2009).

Çalışma alanı içinde 0.026 hektar büyüklüğünde süt fabrikası alanı bulunmaktadır.

Burdur merkez yerleşimin en önemli ulaşım aksı Ankara, Isparta, Antalya karayoludur. Merkez ile bu karayolu arasındaki bağlantıyı Armağan İlci Caddesi ve ismet İnönü Bulvarları sağlamaktadır. Devlet demiryolları ve kent arasındaki bağlantıyı ise İstasyon caddesi ve planlama alanının batısından geçen Cumhuriyet Caddesi sağlamaktadır.

Çalışma alanının kuzeyinden geçen Gazi Caddesi alanı kent merkezine bağlamaktadır. Gazi caddesi üzerinde bulunan ticari birimlerin yoğunluğu sebebi ile trafik sorunları en çok bu cadde üzerinde görülmektedir.

Çalışma alanı içine servis veren sokakların ve meydanların oluşturduğu doku, toplam alan içinde yaklaşık %40 oranında olup 13.6 ha. kaplamaktadır. Arazinin topoğrafik yapısına uygun bir ana yol ağının gözlendiği alanda, bu yollar birleştiren, eğime dik, yer yer merdivenli sokaklar bu sistemi tamamlamaktadır. Sit alanının iç kesimlerine kadar servis verilebilmesi açısından bakıldığında en önemli ulaşım aksları Karagöz sokak ve Demirciler Çarşısı sokaktan oluşturmaktadır.

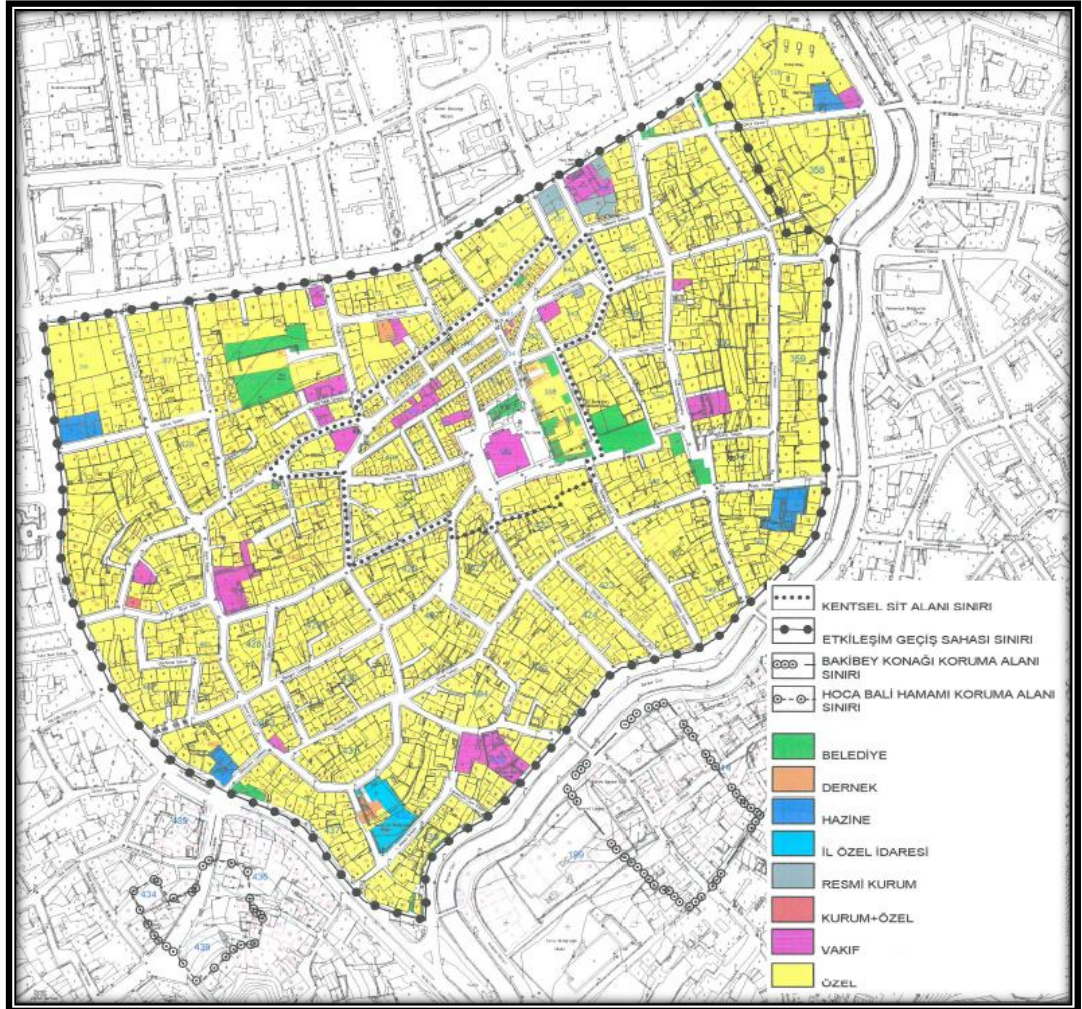
Ulu Camii ve saat kulesi planlama alanı içerisinde yer alan en önemli çevresel ve görsel değerleri oluşturmaktadır. Çalışma alanındaki yerleşim dokusunda büyük ölçüde çevre sorunları yaşanmamakta ancak sokaklara ve konut bahçelerinde düzensiz olarak yığılmış çöpler kirlilik yaratmakta, sağlıksız bir çevre oluşturmaktadır.

5.4.2. Mülkiyet durumu- sahiplik

Çalışma alanında yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen mülkiyet verilerine göre planlama alanı sınırları içinde mülkiyet dokusunun büyük çoğunluğu %92.12 oranıyla özel mülkiyete oluşturmaktadır. Belediye mülkiyetindeki yapılar toplam içinde %4.34 oranı ile ikinci sırada gelmektedir(Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mülkiyet Durumu (Burdur Belediyesi, 2015)

Mülkiyet	Adet	Oran(%)
Belediye	64	4.34
Hazine	4	0.27
İl özel idaresi	6	0.41
Resmi kurum	4	0.27
Türk hava kurumu	1	0.07
Vakıf	33	2.24
Dernek	4	0.27
Özel	1357	92.12
Toplam	1473	100

Şekil 5.5 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mülkiyet Durumu (KAİP, 2009)

Alandaki Vakıf mülkiyetindeki yapılar genellikle camilerdir. İlköğretim okulunun mülkiyeti İl Özel İdaresi'ne aittir. Alandaki diğer yapıların mülkiyetleri de Hazine, İl Özel idaresi, Resmi Kurum, Türk Hava Kurumu, Vakıf ve Derneklere aittir (Şekil 5.5).

5.4.3. Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları

Burdur merkez Ulu Cami civarı kentsel sit alanı, ilk yapısı itibariyle bugüne ulaşamayan Ulu Camii çevresinde gelişen ticari bölgeyi ve arastayı kapsamaktadır. Çoğunluğu tek ve iki katlı yapılardan oluşan kentsel sit alanı, tescilli yapı stoku ve niteliği açısından kentsel sit alanının özelliklerine sahip oldukça geniş sınırları kapsayan etkileme geçiş alanı ile çevrelenmiş durumdadır (Şekil 5.6, A.6).

Şekil 5.6 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Tescilli Anıtsal Kültür Varlıkları ve Sivil Mimarlık Örnekleri (KAİP, 2009)

Ulu Camii ve yakın çevresi Antalya Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan 28.01.1992 tarih ve 1278 sayılı kararla Kentsel- Ticari Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Bu kararla birlikte planlama alanı içinde ve dışında olmak üzere sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal yapılar tescillenmiştir.

Çalışma alanının büyük bir bölümü kapsayan Etkileme geçiş alanı özgün mimarisi ile büyük bir kısmı korunarak günümüze ulaşabilmiştir. Etkileme geçiş alanında ağırlıklı olarak konut, az miktarda ticaret yapıları bulunmaktadır. Tek katlı birkaç ticaret yapısı dışında iki ve üç katlı konutların yoğun olduğu bölge geniş yapı adalarından oluşmaktadır.

Taşınmaz Kültür Varlıkları

Burdur Kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesinde Ulu Cami çevresinde inşa edilmiş bugüne gelemeyen iki önemli yapı 1344’de varlığı bilinen Muzafferiye Mederesesi ile yine 1800’de varlığı bilinen Mevlevihanedir. bu iki yapının dışında çalışma alanında dini mimari örneklerinden cami ve sosyal yapı örneklerinden hamam ve çeşmelerle birlikte bir adet de Saat kulesi bulunmaktadır. Kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları;

- **Ulu Cami(Cami-i Kebir):** Cami-i Kebir mahallesinde şehrin hakim tepesinde yer almaktadır. Tescil fişindeki bilgilere göre asıl yapı Burdur müzesinde bulunan kitabesine göre H. 200 yılında Hamitoğlu Feleküddin Dünder Bey tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra Çelik Mehmet Paşa tarafından 1747 yılında tamamen harap olan caminin yeniden inşa edildiği bilinmektedir. Yapı 1914 yılında meydana gelen büyük deprem de tamamen yıkılmış ve bugünkü cami 1920-1922 yılları arasında inşa edilmiştir. İki minareden biri 1930’da Hacı Nebi Zade Rıza ve oğulları, diğeri ise 1941’de Mustafa Oğlu Hasan Özseri tarafından inşa ettirilmiştir. Dünder Bey zamanında inşa edilen camiye ait tek unsur ilk yapıdaki ahşap kapının tuğralı levhalarıdır. Bugünkü yapı kare planlı ve ahşap üst örtülüdür. Yöresel kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir.

- **Eski Yeni Camii;** Üç dibek mahallesinde bulunan, bugün eski Yeni Cami olarak bilinen ve üzerinde 1880 tarihi bulunan yapı vakıf kayıtlarında Mehmed Kethüda Camii olarak geçmektedir. Yapının yanında metruk hamamın olduğu bazı kaynaklara göre bilinmektedir. Ayrıca cami ve hamamın 1273 (1856) yılına ait mütevellilerine ait bilgilerde bulunmaktadır. Buna göre yapının 19. Yy. ortalarında varlığı kesindir.
- **Gazi camii;** Gazi caddesi üzerinde, etkileme geçiş alanının kuzey sınırında yer alan yapının giriş bölümünde yer alan bilgiye göre 1916 yılında inşa edildiği görülmektedir. Kare planlı ve ahşap tavanlı yapının mihrabı alçı ve kalem işi süslemelere sahiptir. Cami 1971 depreminde hasar görmüş ve halk tarafından onarılmıştır.
- **Hacı Mahmut Camii;** üzerinde 1892 tarihi bulunan Gazi caddesindeki caminin hemen güneyinde bir de hamam bulunmaktadır. Tabak cami ve Balaban cami olarak da adlandırılan Hacı Mahmut Camii 1914 depreminde yıkılınca yerine kagir ve ahşap malzeme kullanılarak yeniden inşa edilmiştir.
- **Yeni Hamam;** etkilemem geçiş alanında Yeni Hamam Caddesi üzerinde bulunan yapı oldukça fazla müdahaleye maruz kalmıştır. Yapı halen işler durumdadır. Yapının inşa tarihi belli olmamakla birlikte zaman içerisinde betonarme müdahaleler geçirmiştir.
- **Taksi (Tabak) Hamamı;** Bugün Taksi Hamamı olarak bilinen yapı I. Murad ve yıldırım Beyazıt'ın akıncılarından Lala Balaban adına yapılmıştır. Yapının tescil fişindeki bilgilere bakıldığında 1429 tarihli vakfiyesi bulunmaktadır. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne aittir.
- **Balaoğlu Hamamı;** Dışarıdan algılanmayan hamam Kentsel sit alanı sınırları içerisinde yer alan yapının İnşa Tarihi hakkında bir bilgi yoktur.
- **Eski Yeni Hamam;** Merkez Üçdibek mahallesinde yer alan hamam, Eski Yeni Camii'nin yanında bugün metruk durumdadır.
- **Mısırlılar Çeşmesi;** Dükkanlar caddesi ile Hatip Hoca Caddesi'nin kesişimin de yer alan Mısırlılar evi'nin zemin katında yer almaktadır. 19 yy. yapısı olduğu düşünülen ev ile birlikte çeşmede aydı döneme ait olduğu bilinmektedir.

- **Hinnaplı Çeşme;** Mısırlılar Evi bitişiğinde Burdur su kemerlerine ait su terazisinin altında bulunmaktadır. Dükkanlar Caddesi ve Hatip Hoca caddesinin Kesiştiği noktada yer almaktadır.
- **Hacı Süleyman Ağa Çeşmesi;** Pazar Mahallesi, Özdemir Sokakta yer almaktadır. Kesme taş malzeme ile inşa edilmiş çeşmenin ön cephesi sivri kemerli bir düzenlemeye sahiptir. Kemerin sol üst köşeliğinde bir süsleme kabarası bulunmaktadır. Hacı Süleyman ağa tarafından H. 1245 (M. 1829) yılında inşa ettirilmiştir.
- **Çeşme Damı Çeşmesi;** Cingir Sokak ve Çeşmedamı Çıkmazının Kesiştiği alanda yer almaktadır. Burdur Merkez Çeşmedamı mahallesindedir. Yavuz sultan Selimin kardeşi Şehzade Korku'un Antalya Valiliği sırasında hekimi Ali Bin Hazma tarafından H. 940(M. 1533-1534) yılında Çeşme damı mescidinin duvarına bitişik olarak yaptırıldığı 1971 depreminde mescidin yıkıldığı bilinmektedir.
- **Akmayan Çeşme;** 1859 yılında Üçdibek Mahallesinin Hoşafçioğlu Çeşmesi adıyla bilinen bir yapı bulunduğu, akmayan çeşmenin ya aynı yada daha önceki tarihte inşa edilen bir yapı olduğu düşünülmektedir. Bugün aynı mahallede caminin yakınında adı bilinmeyen başka bir çeşme bulunmamaktadır. Buna göre söz konusu çeşmenin Hoşafçioğlu Çeşmesi olması muhtemeldir.
- **Uzun Çarşı Sokak'ta Yer Alan Çeşme;** iki katlı yapı görünümündeki çemenin sağında üst sokağa ulaşımı sağlayan sivri kemerleri bir kapı aralığı bulunmaktadır. Çeşme yuvarlak kemerli bir düzenlemeye sahiptir.
- **Saat Kulesi;** 1936 yılında inşa edilen saat kulesi Ulu Camii'nin kuzeyinde yer almaktadır. Kare planlı kule kesme taş ile inşa edilmiştir. Altta dükkân olarak kullanılan bir mekân bulunmaktadır. Zeminde kule yapısının en üst noktasına kadar giderek daralan altı kademe oluşturulmuştur. Her biri şehrin dört yanına bakan dört büyük saatin yerleştirildiği bölüme minarelerden esinlenerek şerefe görüntüsü verilmiştir. Saatlerin üzerinde ise dört pencere ve piramidal çatılı alem ile sonlanan bir oda bulunmaktadır.

Çalışma alanında 15 adet Taşınmaz Kültür varlığı bulunmaktadır.

Sivil Mimarlık Örnekleri

Kentin ya da bulunduğu bölgenin ekonomik durumunu, sanatını yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerinin en iyi yansıtan örnekler konutlardır. Genellikle yaptırın kişinin ekonomik durumuna bağlı olarak büyüklüğü plan şeması ve süsleme özellikleri değişen konutların biçimlenmesinde en önemli etkenlerden biri de yöresel inşa malzemesi ile bölgenin coğrafi durumu ve iklim şartlarıdır. Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesi incelendiğinde evlerin kısmen eğimli bir arazi üzerine inşa edildiği ve zemin katlarında inşa malzemesinin yöresel Burdur Taşı olduğu görülmektedir. Taş malzeme evin kat adedine göre kimi zaman ikinci katlarda da kullanıldığı görülmektedir. Ekonomik yapının da etkilediği konutlar moloz taş kullanılan yapıların sıvalı olduğu, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilen yapılarda cephelerin dönemin mimari eğilimlerine uygun olarak yapıldığı görülmektedir (Şekil 5.7). İki katlı yapılarda ikinci katın, üç katlı yapılarda ikinci ve üçüncü katın genellikle taş malzemeden farklı olarak kerpiç malzeme ya da bağdadi duvar örgü tekniği ile oluşturulduğu görülmektedir. Bazı yapılarda yöresel olarak hımış olarak adlandırılan ahşap ve kerpiç malzeme karışımı ile inşa edilmiş duvarlar görülmüştür.

Şekil 5.7 Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kesme Taş Kullanılan Sivil Mimarlık Örneği (Arazi Çalışmaları, 2016)

Burdur evlerinde, geleneksel Türk evi plan tipinin iki önemli grubunu oluşturan iç ve dış sofalı plan tiplerinin uygulandığı görülmektedir. Oldukça geniş tutulmuş yapı adalarında konutlar sıklıkla bitişik nizamdadır. Köşe başlarında ve çıkmaz sokak köşelerinde yer alan yapıların oldukça gösterişli çıkmalarının olduğu görülmektedir.

Özenli olarak inşa edilmiş kesme taş malzemeli ve cepheleri silme plastırlarla hareketlendirilmiş yapıların taş söveli ve yuvarlak kemerli giriş aralıkları 19. yy. Levanten mimarisinin giriş aralığı uygulamalarını hatırlatmaktadır. Cepheden bir miktar içeriye çekilerek bir yada iki yönlü merdivenlerle ulaşımın sağlandığı giriş aralıklarında bu bölümün üzerinin kapalı cumba ile hareketlendirildiği görülmektedir. Genellikle evlerin sokağa bakan cephelerinde cephenin tamamını kapsayan yada birkaç kademe oluşturan çıkmalar dikkat çekici bir uygulamadır. Bunun yanı sıra odalarında ya da sofaların bir kısmı olarak dışarıya çıkma yaptığı görülmektedir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Bölgesi Sivill Mimarlık Yapılarında Sokak Görünüşü (Arazi Çalışmaları, 2016).

Hemen her örnekte cephenin ortasında ya da iki yanında cumba tarzında kapalı çıkmlar görölmektedir. Kerpiç veya bağdadi duvar tekniğı ile inşa edilmiş ikinci katlarda dikkat çeken diğler bir durum ise açıklıkların fazla olmasıdır. Yaklaşık olarak $\frac{1}{2}$ oranında yüksekliğı genişliğinin iki katına yakın olan pencere ebatlarının sıklıkla göröldüğü cephelerde iki pencere arasındaki mesafe yaklaşık pencere genişliğı kadar ya da daha azdır.

Çalışma alanı konut dokusunda kentin geçirdiğı depremler oldukça önemlidir. Yaşanan depremler bölgede büyük tahribatlara yol açmış, Ulu camii dahil bölgede bir çok yapının yıkılmasına neden olmuştur. Çalışma alanında görölen konutlar genellikle 20. Yy. başlarında yapılmıştır. Ulu Camii'nin ticari merkez dışında çevresini saran tarihi konut dokusu tüm yönlereler doğru gelişme göstermiştir. Osmanlı döneminde din ve kültür farklılıkları nedeniyle mahalle oluşumları ile belirlenen konut dokusu yamaçlara yerleştirildiğinden sokakların birçoğı eğimlidir.

5.4.4. Yapım tekniğı- strüktür- malzeme

Çalışma alanında 1360 adet yapının %63.46'sının yığma yapılardan oluştuğı görölmektedir (Çizelge 5.6, Şekil 5.9). Burdur geleneksel konutlarında ilke olarak taş duvarlı bir bodrum yada zemin kat üzerine

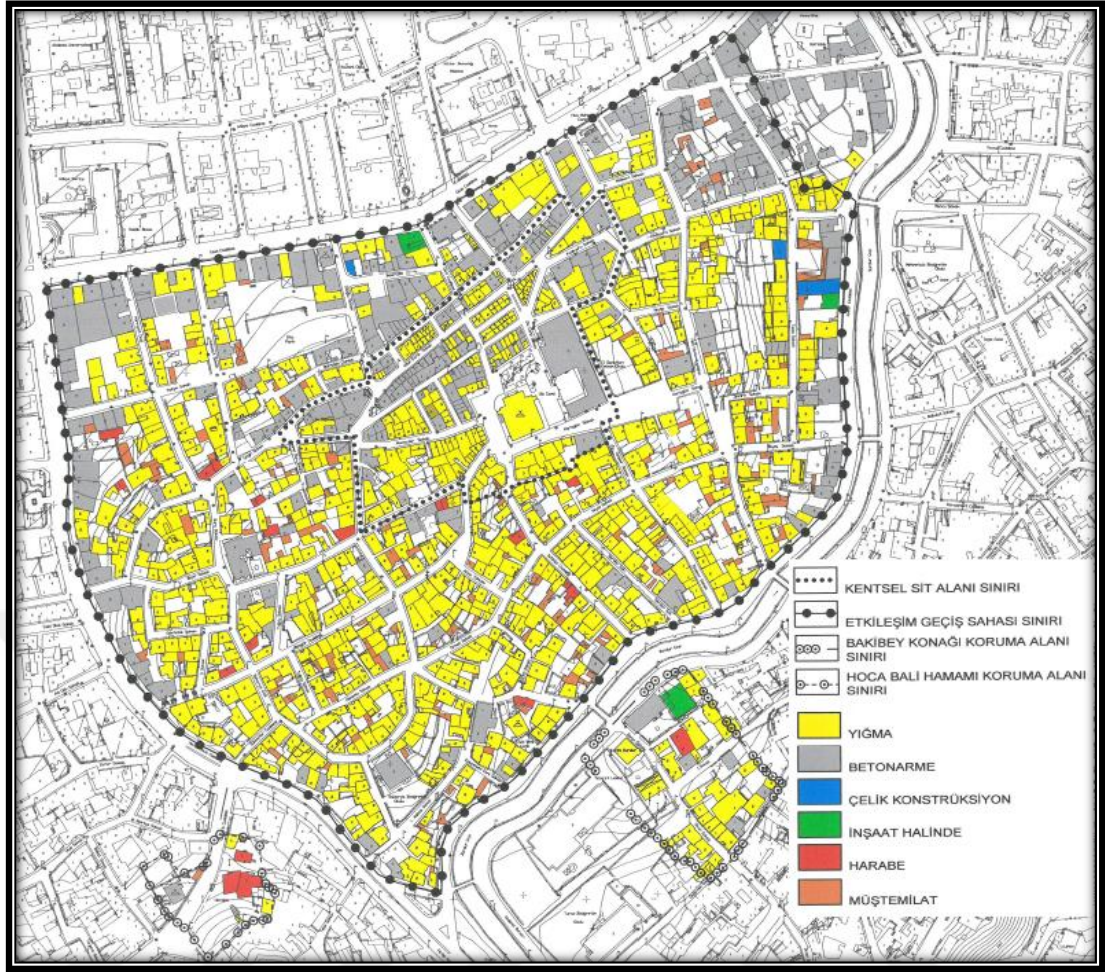
inşa edilmişlerdir. Yaşama katlarının yer aldığı üst katlarda ahşap iskelet çatki arasında kerpiç dolgu kullanılmıştır. Dönem olarak geç olan bazı yapılarda ise dolgu malzemesi olarak tuğlaya rastlanmıştır. Yapılar genellikle kırma çatı ve alaturka kiremit ile örtölmüşlerdir (Özcan, 2005).

Yığma sistem, alandaki sivil mimarlık örneklerinin çoğunluğunun yapım tekniğidir. Genelde zemin kat yaklaşık 80 cm. kalınlığında duvar, üst kat duvarlar ise ahşap karkas araları genelde kerpiç dolguludur. Zemin kat duvarlarının sıralı moloz taş, kesme taş olan örnekleri de mevcuttur.

Arasta kısımları ise tek katlı yığma kesme taş üzeri tonoz örtölü tek hacimli birimlerden oluşmaktadır. Konutlar kırma veya beşik çatı olup, oturtma çatı sistemi ile çözülmüştür. Çatı örtüsü özgün hali ile alaturka kiremit olarak kullanılmıştır. Çıkma kısımlarında ise çatı ayrıca çözülmüştür. Bacalarda ise taş ve harman tuğlası kullanılmıştır.

Çizelge 5.6 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Sistemleri

Yapı Sistemi	Adet	Oran(%)
Betonarme	322	23.68
Yığma	863	63.46
Çelik	3	0.22
Harabe	17	1.25
Müştemilat	153	11.25
İnşaat	2	0.15
Toplam	1360	100

Şekil 5.9 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Sistemleri (KAİP, 2009)

Geleneksel tekniklerle yapılmış konutlar genelde zemin kat üzeri iki katlıdır. Zemin kat üzeri tek katlı örnekler de mevcuttur. Arasta kısmı ise tek katlı olup, bu kısımlarda yer yer tek katlı ek katlar bulunmaktadır. Sokak sağlıklaştırma yapılan konutlarda ise zemin katlarına müdahale yapılarak ticaret işlevli olarak kullanılmak üzere onarılmıştır. Ayrıca boşalan parsellere yapılmış gabari olarak dokuya tamamen aykırı çok katlı betonarme yapılar ile anıtsal yapılar bulunmaktadır.

Çalışma alanı içerisinde değerlendirilen 1360 adet yapının 577 tanesinin (%42.43) 2 katlı, 421 tanesinin (%30.96) tek katlı olduğu görülmektedir. Alandaki 3 katlı yapıların sayısı ise 117 adet olup toplam yapı sayısının %8.60'ını oluşturmaktadır. Alanda 4, 5 ve 6 katlı yapılar da mevcut olup bunların geneli yeni yapılaşmış alanlardadır (Çizelge 5.7)(Şekil A.3, A.4).

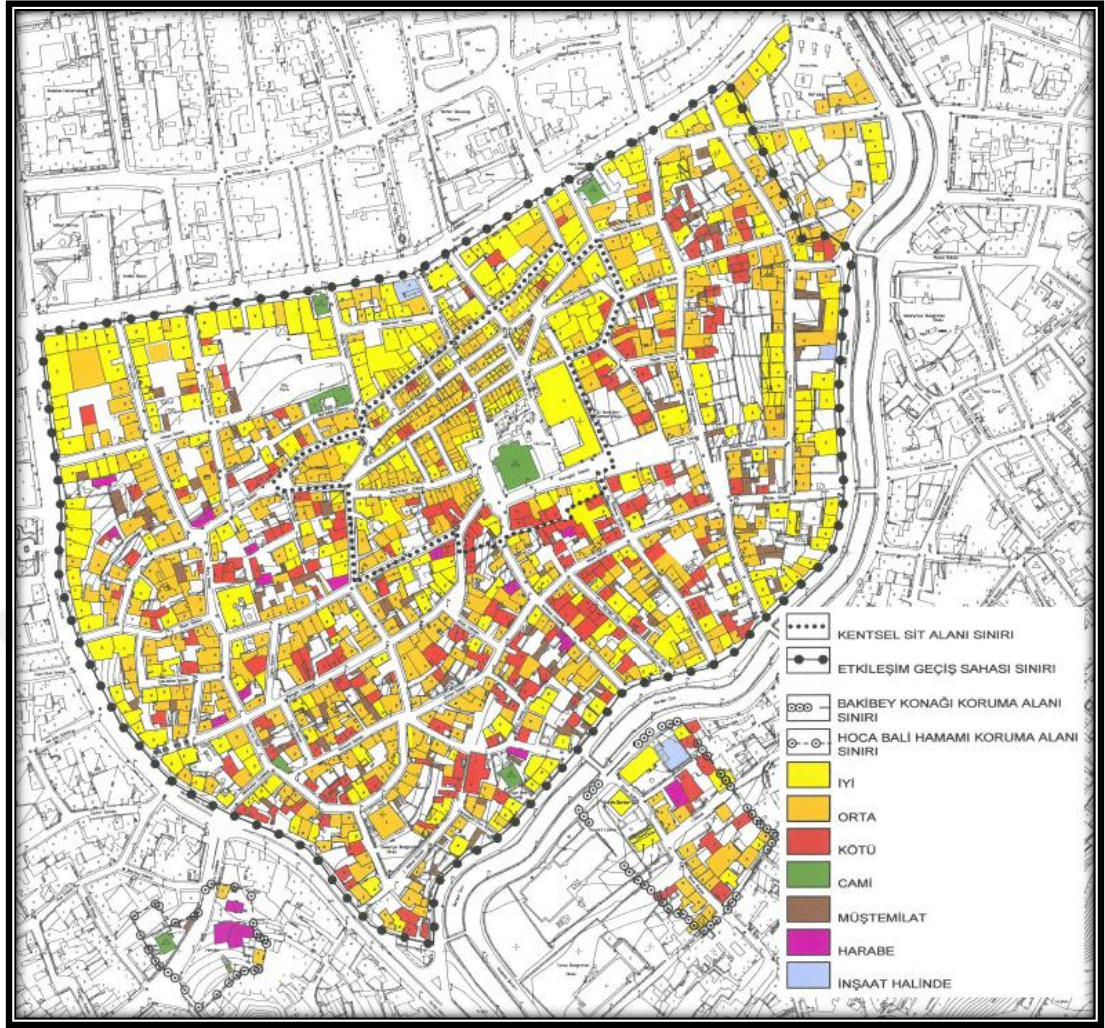
Çizelge 5.7 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kat Adetleri

Kat Yüksekliği	Adet	Oran (%)
1 katlı	421	30.96
2 katlı	577	42.43
3 katlı	117	8.60
4 katlı	41	3.01
5 katlı	21	1.54
6 Katlı	4	0.29
Müştemilat	153	11.25
Harabe	17	1.25
Camii	6	0.44
İlkokul	1	0.07
İnşaat halinde	2	0.15
Toplam	1360	100

Çalışma alanı içerisinde, anıtsal eserler, geleneksel dokular, arasta ve yeni betonarme yapılar bulunmaktadır. Yapı kalitesinin belirlenmesinde, yapım tekniği, malzeme, strüktür, sağlamlık gibi kriterler dikkate alınmıştır (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Kalitesi

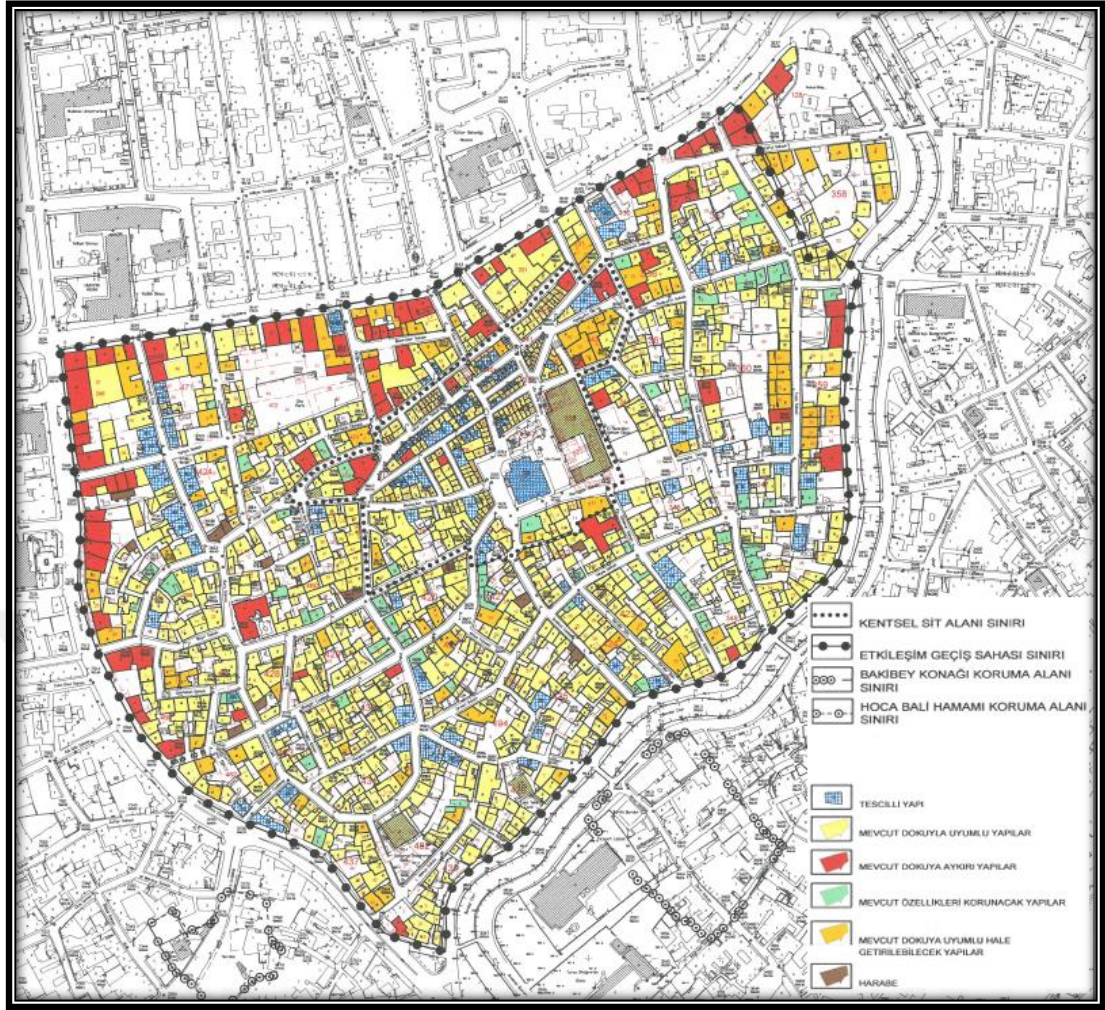
Yapı kalitesi	Adet	Oran (%)
Harabe	17	1.25
Kötü	229	16.84
Orta	587	43.16
İyi	366	26.91
Müştemilat	153	11.25
Camii	6	0.44
İnşaat halinde	2	0.15
Toplam	1360	100

Şekil 5.10 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Yapı Kalitesi (KAİP, 2009)

Elde edilen bilgiler sonucunda, herhangi bir müdahale gerektirmeden oturulabilir durumda olan yapılar iyi kalitede, sıva, yüzey boyası gibi basit onarım gerektiren yapılar orta kalitede ve kullanılmayacak durumda olup köklü onarım gerektiren yapılar ise kötü kalitede olmak üzere sınıflandırılmıştır. Büyük ölçüde yıkılmış ve onarımla kurtarılamayacak durumda olan yapılar ise harabe olarak değerlendirilmiştir.

Çalışma alanı içerisinde değerlendirilen 1360 adet yapının 587 adedi orta, 366 adedi iyi ve 229 adedi kötü durumdadır. Yapıların 17 adedi ise kullanılmayacak durumda olup harabe olarak nitelendirilmiştir (Çizelge 5.8, Şekil 5.10).

Şekil 5.11 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Mevcut Doku ile Uyumu (KAİP, 2009)

5.5. Burdur Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı

Hazırlanan imar planında konut alanları toplam alanın yaklaşık %47'lik bir kısmını kaplarken ticaret alanları da yaklaşık %19'luk bir bölümü kaplamaktadır. Yollar toplam alan içerisinde yaklaşık %30'luk bir oran oluştururken sosyal donatı olarak nitelendirebileceğimiz okul, huzurevi, cami ve kentsel yeşil alanların toplam alan içerisindeki payı ise yaklaşık %3'tür.

İmar planının potansiyel nüfusuna ilişkin hesaplamalar konut alanlarında brüt konut büyüklüğü 120 m² ve aile büyüklüğü 4 kişi olarak kabul edilmesi yöntemi ile yapılmıştır. Ticaret alanlarındaki nüfus hesabı ise; bu bölgelerde üst katların konut olacağı varsayımı ile konut alanlarında yapılan hesaplamada kullanılan konut ve aile büyüklüğü standartlarına bağlı kalınarak yapılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonrasında konut

alanlarında 3228 kişi ve ticaret alanlarında üst katlarda 1622 kişinin yaşayacağı bunun sonucunda toplam nüfusun 4850 kişi olacağı tespit edilmiştir (Çizelge 5.9). Burdur koruma amaçlı imar planında (Şekil A.8) alansal dağılımı çizelge 5.9’da verilmiştir.

Çizelge 5.9 Etkileme Geçiş Alanı İmar Planı Arazi Kullanım Dağılımı (Burdur Belediyesi, 2016)

Kullanım	Alan(m²)	Oran(%)
Konut B-2	59574	20.21
Konut B-3	37154	17.59
Konut B-4	2866	1.36
Ticaret B-2	2783	1.32
Ticaret B-3	12962	6.14
Ticaret B-4	5805	2.75
Ticaret B-5	18885	8.94
Eğitim tesis alanı	1561	0.74
Sosyal tesis alanı	930	0.44
Dini tesis alanı	2234	1.06
Kentsel yeşil alan	1479	0.70
Yollar	64931	30.75
Toplam	211164	100

5.5.1. Amaçlar ve hedefler

Burdur koruma amaçlı imar planı çalışmasında; kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanının sahip olduğu, “kentsel sit” niteliklerinin gereği olan, “koruma, yaşatma, geliştirme” ilkeleri doğrultusunda, alana yönelik baskıları ve tahribatı önleyecek koruma ve geliştirme kararlarının oluşturulması, günümüze kadar ulaşabilmiş kentsel dokunun olanaklar ölçüsünde korunması ve bu dokuya uyumlu yapısal ve mekânsal gelişmeyi sağlayacak kararların üretilmesi amaçlanmaktadır.

Yerleşmenin sahip olduğu kültürel birikimi geleceğe taşınması gereken bir miras olarak kabul eden bir anlayışla yeni yapılaşma kurallarının oluşturulması, bölgenin günümüz koşullarına uygun yaşanabilir bir

çevreye dönüştürülmesi ve korumada sürdürülebilirliğin sağlanması yapılan çalışmaların temel hedefidir.

Sosyo-kültürel, demografik hedefler

Burdur Koruma amaçlı İmar planı yapıldığı süreçte 2007 yılı kent nüfusu 70157, kır nüfusu 25117 kişidir. Planlama alanı içinde Burdur İlçe Merkezinin geçmişten planlama yapılan yıla kadar olan süreçteki eğilimlerin doğrultusunda 2025 yılı için nüfus tahminleri (projeksiyonları) yapılmıştır.

Burdur koruma amaçlı imar planına göre hazırlanan nüfus projeksiyonlarına göre, yerleşmenin gelecekte artan bir nüfus gelişimine sahip olacağı tespit edilmiştir. 2025 yılı nüfus projeksiyonlarına göre elde edilen değerler 85731 ile 122258 kişi arasında değiştiği görülmektedir(Çizelge 5.10).

Burdur Koruma amaçlı imar planı çalışma alanında kendi içindeki nüfus özelliklerine bakıldığında, alanda işyerleri ve konutların yer alması iki tür nüfus yapısı ortaya çıkarmaktadır. Birincisi alan içindeki işyerlerinde çalışanlar, ikincisi ise konut alanlarında yaşayanlardır. Alan içinde hem konutunda oturan hem de işyeri olan kişi sayısı azdır. Eskiden bu sayının daha fazla olduğu yani işyerinde çalışan kişilerin çoğunun alan içinde evi de olduğu bilinmektedir.

Çizelge 5.10 Burdur koruma amaçlı imar planı projeksiyon nüfusları, (KAİP, 2009)

	En Küçük Kareler Yöntemi		Bileşik Faiz Yöntemi	Üssel Artış Yöntemi			
	Doğrusal	Logaritmik		Üssel(1)	Üssel(2)	Üssel(3)	Üssel(4)
1975	36633	36633	36633	36633	36633	36633	36633
1980	44630	44630	44630	44630	44630	44630	44630
1985	53995	53995	53995	53995	53995	53995	53995
1990	56432	56432	56432	56432	56432	56432	56432
1995	59797	59797	59797	59797	59797	59797	59797
2000	63363	63363	63363	63363	63363	63363	63363
2005	68145	68145	68145	68145	68145	68145	68145
2010	74400	78569	75604	75686	78867	72171	74732
2015	79321	86415	83879	84061	91276	76434	81956
2020	84243	95044	93059	93363	105637	80949	89877
2025	89165	104535	103245	103694	122258	85731	98565

Alan içinde yaşayanların, yaşadığı çevre ile barışık, koruma bilincine erişmiş bir kullanıcı profiline sahip olmasını sağlayacak kararların geliştirilmesi, yaratılacak olanaklarla geleneksel yapıların günümüz koşullarında kullanım sorunlarının ve eksikliklerinin giderilmesi, sit sınırları içinde yaşayanların yaşam koşullarının kolaylaştırılması, yapılan çalışmaların sosyo- kültürel ve demografik hedeflerindendir.

Ekonomik hedefler

Koruma çabalarının başarıya ulaşmasını sağlayacak ekonomik canlanmanın yaratılması, bu alanlara yeni girdilerin sağlanmasıyla olanaklıdır. Ticari birimlerin turizmi desteklemek amacıyla orijinal işlevine uygun olarak kullanımının sağlanması, turizm amaçlı işlev değişikliklerinin kontrolü olarak gerçekleştirilmesi, sit alan içinde yaşayanların ekonomik açıdan gelişmesinin desteklenmesi de planlama çalışmasının hedeflerindendir.

Fiziki Mekâna Yönelik Hedefler

Alan genelinde doluluk-boşluk oranlarının korunması, dokuyu oluşturan asli unsurların, parsel yapısı, sokak dokusu vb. korunması, yapılar

sonradan yapılan ve yapıya zarar veren eklentilerin kaldırılması, görsel kirliliğe yol açan malzemenin kullanımının engellenmesi, yapıların sahip olduğu süsleme vb. özelliklerin öne çıkarılması, yeni yapılaşmaların dokuyu oluşturan diğer yapılarla uyum içinde gerçekleşmesinin sağlanması, dokuya aykırı yapıların rehabilite edilmesi ya da ortadan kaldırılması planlama çalışmasının fiziki mekana yönelik başlıca hedeflerindendir.

Yönetmelik hedefler

Koruma kararlarının yaşama geçirilmesinde kullanıcının bilinçlenmesi en önemli unsurdur. Bu nedenle sürekli bir bilgilendirme sağlanması, teknik ve ekonomik açıdan kullanıcıların desteklenmesi gerekmektedir. Bu desteğin sağlanması için başta yerel yönetim olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının önemli sorumluluğu bulunmaktadır. Korumanın sürekli kılınması için gerekli desteklerin sağlanması yapılan planlama çalışmasının yönetmelik hedeflerindendir.

5.5.2. Planlama kararları

Alan Bütününe Yönelik Planlama Kararları

Yapılan nüfus projeksiyonları sonuçlarına göre yerleşme nüfusunun hızlı bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Nüfus artışının kent bütününde yaratacağı yapılaşma baskısının kentsel sit alanları içerisinde de hissedilmesi kaçınılmazdır. Bu baskıyı olanak olarak değerlendirecek, nitelikli bir konut alanı alternatifini yaratacak planlama kararları oluşturulacaktır.

Yaya ulaşım sistemi yerleşmeye özgü dokunun, sivil mimarlık örneklerinin ve anıtsal yapıların izlenebileceği bir tur güzergâhı olarak planlanacaktır. Bu güzergâh üzerinde yer yer oluşan meydanlara dinlenme noktaları olarak işlev kazandırılacaktır.

Planlama alanında yapılacak düzenlemeler sonrasında artması kaçınılmaz olan taşıt trafiğinin yönlendirilmesine, duraklama ve otopark noktalarına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Planlama alanı içerisinde yer alan ve Koruma Kurulu Kararı ile tescil edilen anıtsal kültür varlıkları ve sivil mimarlık örneklerinin korunmasını, bakımını ve kullanılmasını sağlayacak öneriler geliştirilecektir.

Planlama sınırları içinde alınacak ulaşım kararlarında kentsel sit sınırları içindeki alanlarda "mevcut sokak dokularının korunması" ana belirleyicilerdendir. Bu kapsamda; alan içinde yer alan dar yollar, çıkmaz sokaklar olarak elverdiğince korunacaktır.

Yeni yapı yapılacak olan parsellere ilişkin yapılaşma kararları, geleneksel dokuyu oluşturan yoğunluk, yapı yüksekliği ve malzeme verileri dikkate alınarak, her bölge ya da ada için ayrı ayrı ele alınacak, yer yer parsel bazına kadar inilerek, yapılaşma önerileri ayrıntılı olarak gerçekleştirilecektir.

Tüm alanda teknik altyapı tesisatlarının toprak altından geçirilmesi plan kararına dönüştürülecektir.

Planlama alanı içerisinde kullanılacak her türden kent mobilyasına ilişkin tasarım ve malzeme özelliklerini tanımlayacak öneriler geliştirilecektir.

Genel niteliği konut olsa da, zaman içerisinde daha da artma olasılığı bulunan turizm etkinliğini değerlendirecek, fonksiyon değişikliğine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Tek parsel ve yapı ölçeğinde kararlar

Yapılan tespitlerde, alanın geleneksel dokusunu oluşturan ve bozulmaya uğramamış tescilsiz yapıların sahip oldukları özelliklerin (cephe, gabari, konum ve büyüklük gibi) korunmasına yönelik kararlar geliştirilecektir.

Geleneksel doku içinde yapılaşacak yeni (öneri) yapılarda; her boş parsel için yada yıkılıp yeniden yapı yapılacak parseller için, alan genelinde var olan ortalama geleneksel yapılaşma yoğunlukları, gerek parsel şekli ve

yönlenmesi gerekse sokak ile ilişkisi değerlendirilerek yeni yapılaşma önerileri geliştirilecektir.

Alanın genel görünümünü bozan, dokuya aykırı yapıların, aykırılıklarının giderilmesine ilişkin müdahale olanakları geliştirilecek plan dönemi içerisinde bu tür yapıların bulunduğu çevreye uyumlu hale gelmesine yönelik kararlar oluşturulacaktır.

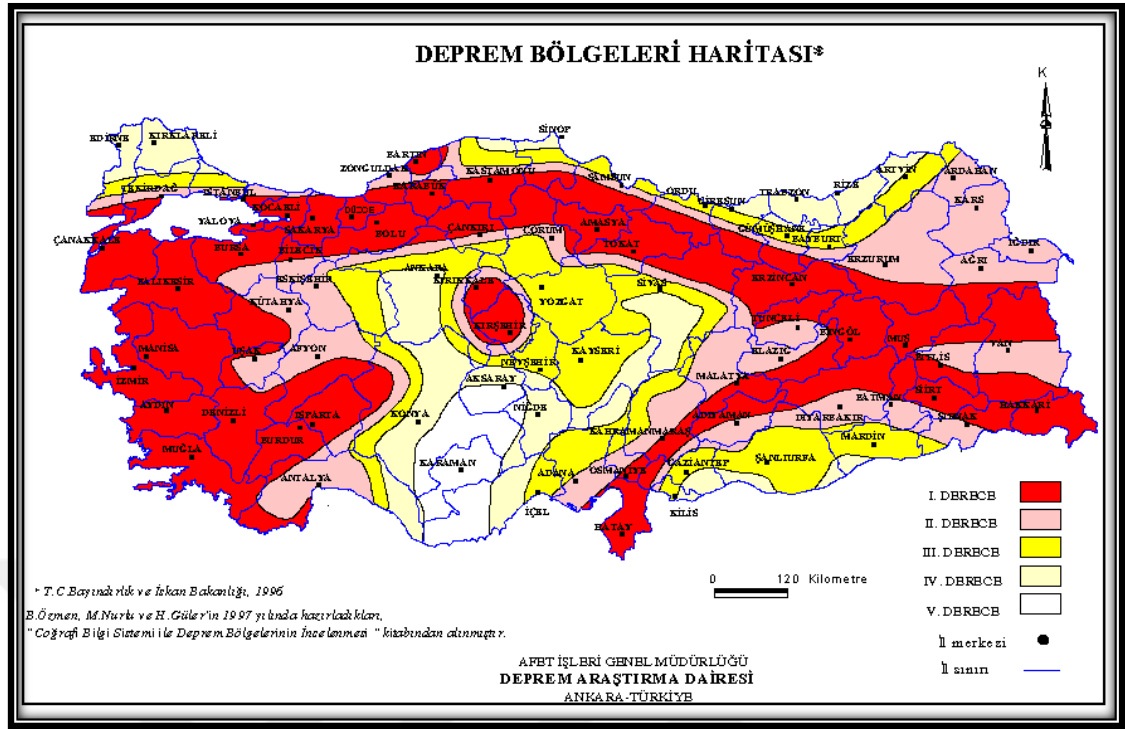
Pencere doğramalarında uygulanan PVC malzeme yerine ahşap veya ahşap görünümlü malzemelerin kullanılmasına olanak sağlayacak düzenlemeler plan kararları ile geliştirilecektir.

Orijinal tek katlı ticari yapıların üzerine inşa edilen üst katlarda dokuda yer alan yapı unsurlarına aykırılık tespit edilmiştir. Cephe özellikleri de göz önünde bulundurularak geleneksel örneklerin bir kısmında görülen orijinal uygulamalar doğrultusunda şekillendirilmesine ve aykırı uygulamaların düzeltilmesine yönelik plan kararları geliştirilecektir.

Tescilsiz ve geleneksel dokuya uyumlu yapılarda geleneksel dokuda olmayan oran ve malzemede üretilen kapı, pencere, çatı ve çıkma gibi aykırılık yaratan uygulamaların kaldırılarak yapının özgün haline dönüştürülmesine ilişkin plan kararları üretilmektedir.

5.6. Burdur Kenti Deprem Afet Risk Durumu

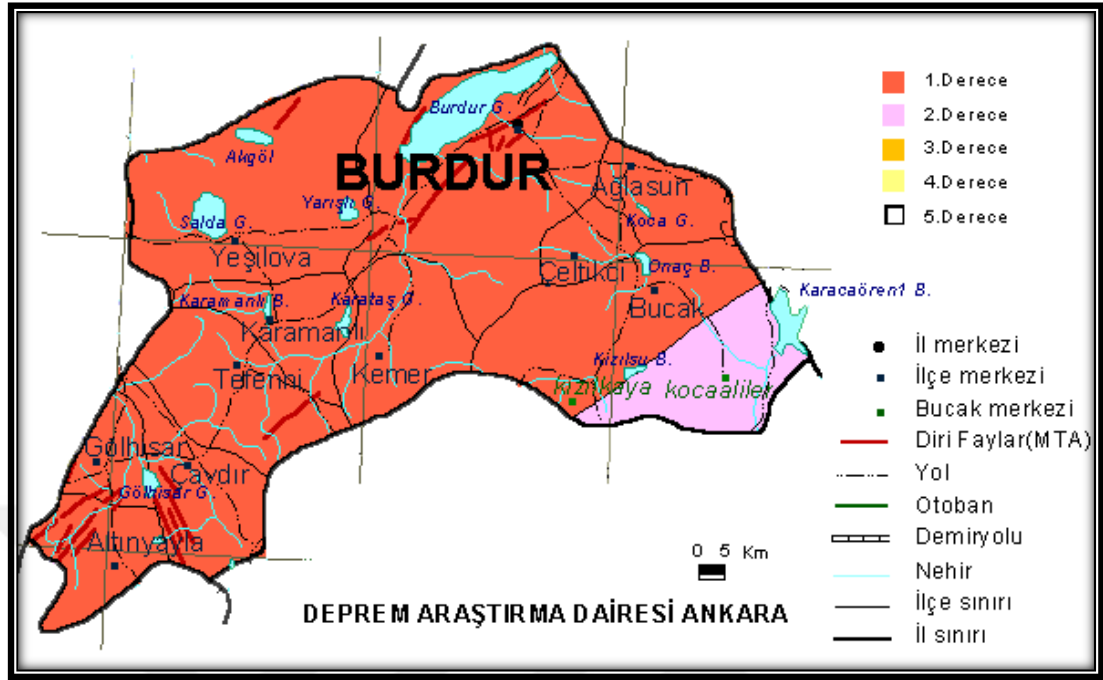
Türkiye, jeolojik yapısı, topoğrafyası ve iklim özellikleri nedeniyle, başta depremler olmak üzere, insanlar için afet sonucu doğurabilecek tüm tehlike ve tehditlerle sık sık karşı karşıya kalmaktadır. Ülkemizde 1950’li yıllardan sonra hızlı yaşanan kentleşme ile hızla gelişen sanayi vb. etkenler ile kentlerin başta depremler olmak üzere tüm doğal, teknolojik, çevresel ve insan kaynaklı tehlikelere karşı dirençsiz ve savunmasız kalmasına neden olmuştur. Türkiye’deki deprem bölgeleri haritasına bakıldığında (Şekil, 5.12) Burdur ve yakın çevresindeki Isparta, Denizli ve Antalya’nın bir bölümünün 1. Derece deprem bölgesinde olduğu görülmektedir.

Şekil 5.12 Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası (www.deprem.gov.tr)

Burdur iline ait depremlerle ilgili bilgiler 16. yy.'dan başlanarak rastlanabilmektedir. Bütün depremlerden sonra aynı yerde yapılaşmanın devam ettiği görülmektedir. Kentin önceki kentsel doku düzenini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bilinen en belirgin değişikliğin 1914 depreminden sonra Ulu Cami çevresindeki tüm sokakların arastada birleştirildiği şeklindedir. 1914 depremi sonrasında ortaya çıkan yangında da Çeşmedamı mahallesinin çarşıya kadar olan bölümünü, 1963 yangınında da Burç mahallesinin Cumhuriyet meydanı ile hükümet caddesi arasında kalan kesimi yok ettiği bilinmektedir (Özcan, 2005).

Burdur ilinin deprem haritasından da görüldüğü üzere çok az bir alan haricindeki tüm ilçe merkezleri birinci derece deprem riski altındadır (Şekil 5.13). En son 1971 yılında 5,4 şiddetinde kırılan Burdur'un aktif fayları 44 yıldır enerji biriktirmektedir ve her an bu enerjiyi boşaltmaları beklenmektedir. Aktif fayların bazıları özellikle Burdur il merkezinden geçmektedir ve merkezdeki eski binalar büyük risk altındadırlar. Burdur kadar çok sayıda fay hattı üzerine oturan şehir sayısı dünyada oldukça azdır (Akt; Ataseven, 2015; Üşümezsoy, 2013).

Şekil 5.13 Burdur İl Bütünü Deprem Haritası (<http://depremturk.blogspot.com.tr/search?q=burdur>)

Burdur ili ve yakın çevresinde, 1950 yılından günümüze kadar olan deprem kayıtları incelendiğinde, büyüklüğü 4 ve üzerinde olan 162 adet deprem kaydedilmiştir (Çizelge 5.11) (Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Ulusal Deprem İzleme Merkezi, 2015). Bu depremlerden en büyüğü; 12 Mayıs 1971 yılında Bayındır-Yeşilova mevkiinde meydana gelen 6.2 büyüklüğündeki deprem olup, 26 kişi Burdur il merkezinde olmak üzere (Akt; Hepdeniz ve Soyaslan, 2015; Erinc vd., 1971) toplam 57 kişi hayatını kaybetmiş; 1162 ev ise yıkılmıştır.

Çizelge 5.11 Burdur İlini Etkileyen Tarihsel Depremler (Ulusal Deprem İzleme Merkezi, 2015).

Tarih	Derinlik	Büyükölük
03.10.1914	14	7.1
07.08.1925	20	5.9
01.03.1926	10	6.4
19.07.1933	40	6.0
11.03.1963	40	5.5
13.06.1965	33	5.7
12.05.1971	29	6.2
01.10.1995	5	6.0
24.08.2014	7.6	4.8 (5.1)

5 Ekim 1914 Tarihli Depremın Kent Yerleşimi ve Konut Yapıları Üzerine Etkisi Deprem yol açtığı fiziksel hasar ve çok sayıda can kaybı ile Burdur'un sosyo-kültürel gelişiminin yanı sıra fiziksel gelişimini de önemli ölçüde etkilenmiştir. Yerleşimin, sahip olduğu yapısal peyzajı %90 oranla yitirdiğı bu afette, bazı mahalleler tamamen harap olmuştur. Kentin kısa sürede ve planlı bir şekilde onarılmasının sağlanabilmesi için çeşitli imar çalışmaları başlatılmıştır.

1914 depremi ve sonrasında yaşanan yangın ile bu alanda 300'e yakın bina ve iş yerinin harap olmasıyla ticari alan eski aktifliğini kaybetmeye başlamıştır (Burdur Belediyesi Çalışma Raporu, 1992). Bu durumdan sonra toplumun bu bölgede yerleşme ve yaşama istediğı de zamanla azalmıştır. Böylece bu alanın bulunduğu tepenin (günümüz tarihi kent dokusu) dışında da yeni ticari aksların oluşması ile yeni yerleşim alanlarında mimari anlamda gelişmeler kaydedilmeye başlanmıştır (Tolacı ve Beyhan, 2015).

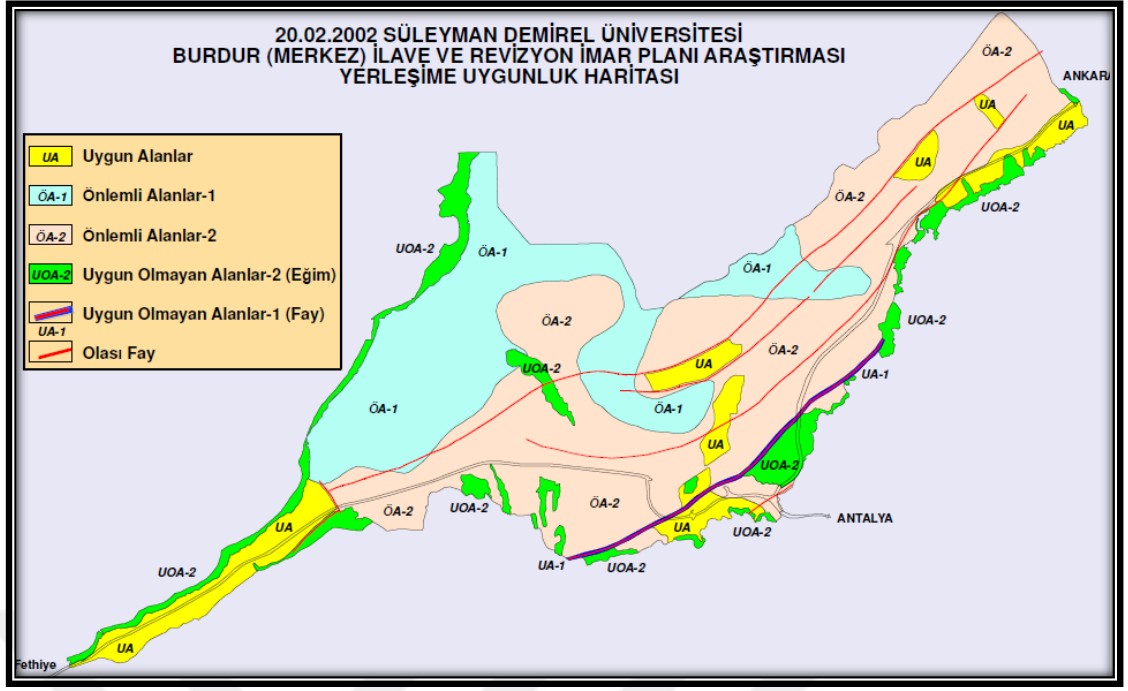
1914 tarihli depremin yaşandığı dönemdeki konutlara ilişkin yapılan çalışmada; yapım tarihi deprem tarihinden daha önce olan konut yapılarının yoğun bulunduğu alanlar ve taşıyıcı sistem, malzeme özellikleri irdelenmiştir. Deprem öncesi duruma göre bir değerlendirme yapıldığında, yapılı çevrenin büyük bir bölümünü oluşturan tek katlı kerpiç dam

evlerden günümüze örneklerin ulaşmadığı görülmüştür. Bu durum kerpiç malzeme ile karkas sistem oluşturulmadan inşa edilen yapıların deprem karşısındaki dayanımının zayıf olması ile açıklanabilir (Tolacı ve Beyhan, 2015).

Günümüze kadar ulaşmayı başaran konutların değerlendirildiğinde; az sayıda da olsa, taş malzeme kullanılarak inşa edilen tek katlı konutların günümüze ulaşabildiği görülmüştür. Bu konutlar genellikle Gayrimüslimlere ait olup başta Zafer Mahallesi olmak üzere kent içerisinde farklı alanlarda gözlemlenmişlerdir. Diğer taraftan ahşap karkas- kerpiç dolgu, taş dolgu ve bağdadi sistem gibi taşıyıcı sistemler ile bu sistemlerin beraber kullanımlarıyla elde edilen karma sistemler kullanılarak inşa edilen konutlar alanda gözlemlenmiştir. Bu yapılar genelde 2 katlıdır. Özellikle Ulu Cami ve Civarında (eski Kent Kalesi sınırları içerisinde) oluşan yerleşim dokusunun yoğun olarak bu şekilde inşa edilmiş konut yapılarından meydana gelmesi, bu alanda farklı taşıyıcı sistem, plan kurgusu ve cephe karakteristiğinde yapıların doku oluşturabilir şekilde halen gözlemlenebilmesini sağlamıştır (Tolacı ve Beyhan, 2015).

1971 depremi yaşandığı saha içerisinde en çok iki bölgeyi etkilemiştir. Bunlardan bir tanesi gölün güneybatı köşesinde yer alan ova ve taraçalardır. Diğer bölge ise, Burdur kent merkezi ve yakın çevresidir. Susamlık Tepesi'nde heyelana sebep olabilecek ince yarıklar ve şehrin kurulu bulunduğu eski göl taraçası üzerinde bulunan Kurna (Burdur) Çayı'nın iki yanındaki mahallelerde büyük hasar meydana gelmiştir. Genel olarak bakıldığında Yenice, Cemil, Konak ve Yeni Mahallelerinde hasar daha fazladır (Tolacı ve Beyhan, 2015).

Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi tarafından hazırlanan 20.02.2002 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü'ne onaylatılmış olan planda "Burdur Belediyesi Kent Merkezi ve Yakın Çevresinin Depremselliği ve Yerleşime Uygunluk Açısından İncelenmesi" adlı rapor gereğince imar planına yönelik öneriler sunulmuştur (Çavuş ve Akyol, 2015). Raporda jeolojik durumun deprem

Şekil 5.15 Burdur Merkez İlçe Yerleşime Uygunluk Haritası(Akt; Çavuş ve Akyol, 2015; Demirtaş vd., 2008).

Ayrıca Burdur yerleşim alanında, görsel çökeller ve birikinti konilerinin bulunduğu alanlarda, zemin sıvılaşma riskinin olduğu alanlar, "Önemli Uygun Alanlar-1" ve sıvılaşma riski taşımayan alanlar ise "Önemli Uygun Alanlar-2" olarak tanımlanmıştır. Söz konusu raporda yerleşime uygunluk kriteri değerlendirilmesinde, Uygun Alanlar için (UA) 4 kat, Önemli Alanlar-1 (ÖA-1) için bodrum + 2 kat ve Önemli Alanlar-2 için ise bodrum + 3 kat sınırlaması getirilmiştir(Akt; Çavuş ve Akyol, 2015; Demirtaş vd., 2008).

5.7. Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş alanının deprem Riskinin Değerlendirilmesi

Çalışma alanı olan Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesinin yerleşim dokusu özellikleri ve potansiyel risk unsurları belirlenmiştir.

Kullanım açısından riskler

Çalışma Alanı bütününde toplam alanın %33'lük kısmında konut kullanımı, %22 lik kısmında Ticaret kullanımı mevcuttur. %1.30 oranında dini tesis alanları oluştururken %0.08 oranında ise sanayi alanı kaplamaktadır.

Tehlike yaratabilecek kullanımlar olarak toplam alanın %9.16'sını kapsayan Harabe niteliğindeki yapılar (Şekil 5.16, 5.17) ve çalışma alanı sınırına yakın bölgede, Özgür mahallesinde bulunan benzin istasyonu (Şekil 5.18), İnönü mahallesinde bulunana depolama alanları(Şekil 5.19) ve Sakarya mahallesindeki fabrika alanı afet sonrasında ikincil afet tehlikelerini tetikleyecek ve çalışma alanını da etkileyecektir.

Şekil 5.16 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Harabe Yapı Örneği-1

Şekil 5.17 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Harabe Yapı Örneği-2

Şekil 5.18 Özgür Mahallesindeki Benzin İstasyonu Görünüşü

Şekil 5.19 İnönü Mahallesiindeki Depolama Alanları

Özgür, Çeşmedamı, Burç, Konak mahallerinde ticari kullanımlı yapılar, Pazar mahallesinde karma kullanımlı yapılar, (Ticaret, konut, hizmet, konut+ ticaret gibi) Üçdibek ve Sakarya Mahallelerinde ise konut kullanımlı yapılar bulunmaktadır.

Çalışma alanı içerisinde 1 adet lise, 1 adet ilköğretim, 14 adet dini tesis, 9 adet resmi kurum, 3 adet sosyo- kültürel alan bulunmaktadır. Bu kullanımlar toplanma alanı olarak deprem sonrasında önemli risk alanları olarak belirlenmiştir.

Yerleşim dokusu açısından riskler

Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesinde tarihi yapıların yoğunlukta bir bölge olması nedeniyle tüm alan risk altındadır. Alan içerisinde %63.46 oranında yığma yapı (Şekil 5.21), %23.68 oranında betonarme yapılar bulunmaktadır. Betonarme olmayan yapıların geleneksel tekniklerle yapılmış olması ve koruma sürecinin yeterli olmaması nedeniyle ikincil tehlikelerin görülme durumu oldukça yüksektir. Özellikle Ahşap malzemelerin kullanılıyor olması ve Burdur eski kent yerleşiminde görülmüş olan yangın tehlikesi dikkate alınacak derecede önemlidir (Şekil 5.20).

Kentsel Sit alanının merkezinde olan Ulu cami ilk yapımında ahşap sistem ile düzenlenmiş zaman içerisinde çıkan yangınlardan dolayı yeniden yapımı sağlanmıştır.

Şekil 5.20 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş alanında Ahşap Malzeme kullanılan Yapı Örneği

Şekil 5.21 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Yığma Yapım Tekniği İle Yapılmış Yapı Örneği

Çalışma alanında 4 adet 6 katlı, 21 adet 5 katlı, 41 adet 4 katlı betonarme yapı (Şekil 5.22, 5.23), 117 adet 3 katlı, 577 adet 2 katlı geleneksel sistemlerle yapılmış yapı vardır. Yüksek katlı yapılar sit alanı içerisinde bulunmamakla birlikte etkileme geçiş alanında olup çevrelerinde bulunan tescilli veya tescile önerilebilecek tarihi yapılar için tehdit oluşturmaktadır.

Şekil 5.22 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Yüksek Katlı Betonarme Yapı Örneği-1

Şekil 5.23 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Yüksek Katlı Betonarme Yapı Örneği-2

Yapı kalitesi olarak değerlendirildiğinde alanda 17 adet harabe bulunmaktadır. Kötü durumda olan yapılar 229 adet, orta durumda olan yapılar ise 587 adettir. Kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı içerisindeki tescilli yapıların içerisinde yapı durumunun özgün haline yakın olan yani iyi durumdaki yapılar diğer bir yandan afet durumunda yıkılma tehlikesi altındadır (Şekil 5.24, 5.25, 5.26).

Şekil 5.24 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında İki Katlı, Bitişik Yapı Örnekleri-1

Şekil 5.25 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında İki Katlı, Bitişik Yapı Örnekleri-2

Şekil 5.26 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında İki Katlı, Bitişik Yapı Örnekleri-3

Kentsel Sit alanının merkezinde olan Ulu cami ilk yapımında ahşap sistem ile düzenlenmiş zaman içerisinde çıkan yangınlardan dolayı yeniden yapımı sağlanmıştır (Şekil 5.27).

Şekil 5.27 Burdur Kentsel sit alanı İçerisinde Ulu Cami

Altyapı ve üstyapı donatıları açısından riskler

Burdur Kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesinde ulaşım altyapısı olarak dar sokaklar ve çıkmaz sokaklarla tehlike riski oldukça yüksektir (Şekil 5.28). Özellikle konut alanları içerisinde bulunan fabrika ve ticaret alanlarında sokakların dar olması önemli can kayıplarına neden olabilecektir (Şekil A.5).

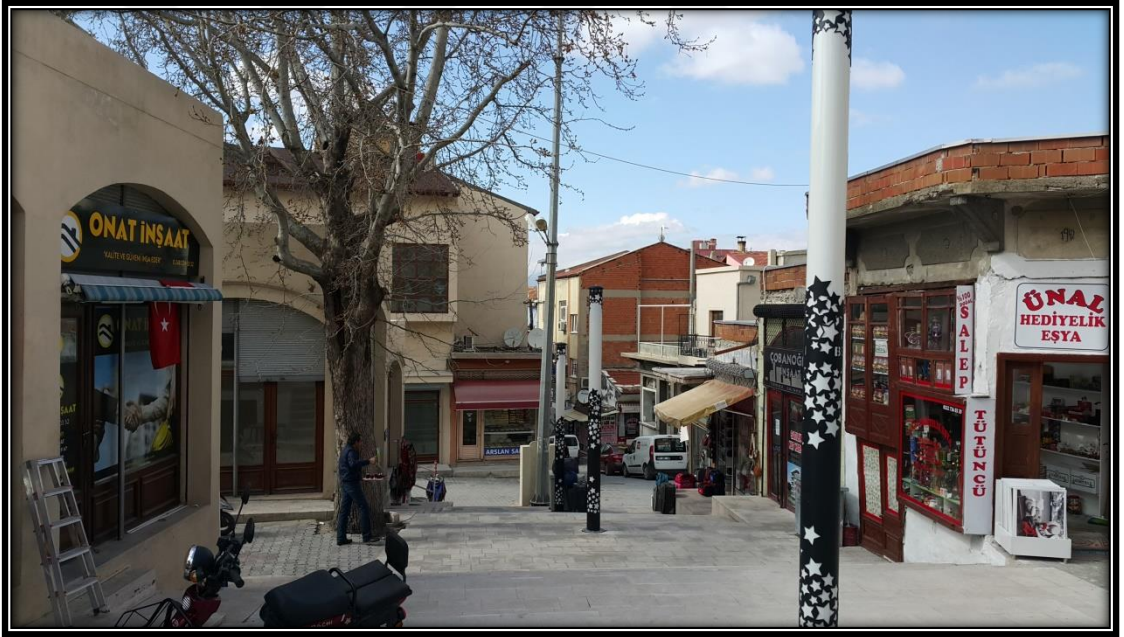

Şekil 5.28 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Dar Sokak Örnekleri

Yerleşim alanının morfoljik olarak eğimli bir alanda konumlanmış olması bazı konut alanlarına ve özellikle ticaret alanlarına erişimin merdivenlerle ve dik yokuşlarla olması ulaşım altyapısının afet için düzenlenmesinde olumsuz bir etkidir (Şekil 5.29, 5.30).

Şekil 5.29 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Ulaşım Altyapısı

Şekil 5.30 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Merdivenli Sokaklar

Çalışma alanı içerisinde enerji nakil hatları, su, kanalizasyon vb. altyapı durumu koruma alanı içerisinde olması nedeniyle eski ve ikincil tehlike olan yangın tehlikesini tetikleyebilecek durumdadır. Ayrıca Afet sonrasında alanın tahliye edilmesi ve gerekli yardımların götürülmesine engel teşkil edecektir. Çalışma alanı içerisinde yeterli yeşil alan (park) bulunmamaktadır (Şekil 5.31).

Şekil 5.31 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanında Teknik Altyapı Durumu

Kentsel risk analizi

Kentsel risk, risk haritasında ortaya konmuş olan problem alanlarında daha detaylı yapılan inceleme ile yapı adası ölçeğinde risk potansiyeli olan yerlerin belirlenmesi ile elde edilmektedir (Üzer, 2010).

Bu çerçevede, Burdur kentsel sit alanı ve yakın çevresinde;

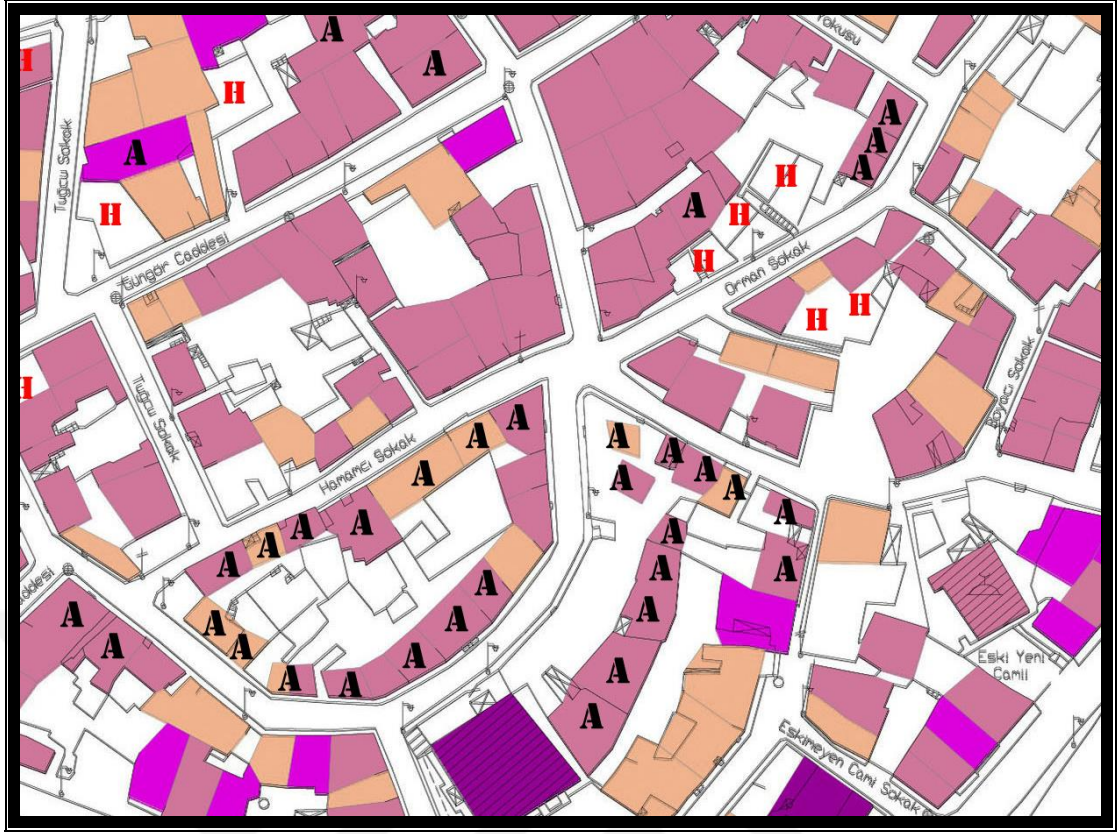
- Zincirleme afet olabilecek alanlar,
- Yüksek oranda mal ve can kaybı olabilecek alanlar,
- Yüksek oranda altyapı ve yatırım kaybı olabilecek alanlar belirlenmiştir.

Zincirleme afet olabilecek alanlar; içlerinde patlayıcı, yanıcı, kirlетici içeren malzemeler kullanılan fonksiyonların bulunduğu yapılar ve yanıcı yapı malzemesine sahip olan yapılar (Örnek; ahşap yapılar) yangın ve veya sızıntı gibi ikincil afetleri tetiklemektedir (Şekil A.11).

Şekil 5.32 İnönü ve Pazar Mahallesi Ahşap Malzeme Kullanılan Yapılar

Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanında İnönü Mahallesi ve Pazar Mahallesi içerisinde kalan, Kadayıfçı Sokak, Şeker Sokak, Nayip Sokak, Nalbant Sokak ve Yeni Hamam Caddesinin oluşturduğu yapı adaları ahşap malzeme ile yapılan yapıların olması nedeniyle ikincil afet olan yangın tehlikesi ile karşı karşıyadır (Şekil 5.32). Bununla birlikte ahşap yapıların yoğun bulunduğu bu alanın yakın çevresinde 1 adet Benzin İstasyonu, 1 adet Güzel Sanatlar Gelişim Okulu ve kentsel sit alanı içerisinde bulunan Belediye Binası ve Ulu Cami vardır.

Şekil 5.33 Sakarya Mahallesi Ahşap Malzeme Kullanılan Yapılar

Çalışma alanı içerisinde bulunan Sakarya mahallesinde ahşap malzeme ile yapılan yapıların en yoğun bulunduğu bölgedir. Tuğcu Sokak, Güngör Sokak, Orman Sokak, Hamamcı Sokak ve Eskimeyen Cami Sokak İkincil afet olan Yangın Tehlikesi ile Karşı Karşıyadır (Şekil 5.33). Bununla birlikte Bu alanda 1 adet tescilli (Eski Yeni Cami) cami bulunmaktadır. Yapılaşma biçimi bitişik nizam olması nedeniyle de deprem afeti sırasında can ve mal kaybı yüksek oranda olacaktır.

Yüksek oranda mal ve can kaybı olabilecek alanlar; Barındırdıkları fonksiyonlar nedeniyle sıklaştıran aralıklarla veya sürekli olarak yüksek insan yoğunluğuna sahip olan yapılar (Şekil A.2, A.6), önemli maddi hasar olabilecek kullanımları olan yapıların (Örneğin sanayi yapıları) erişimi düşük olan yapıların deprem afeti sırasında zarar görmesi can ve mal kaybını arttıracığından bu yapılar Şekil A.11’de gösterilmiştir.

Yüksek oranda altyapı ve yatırım kaybı olabilecek alanlar; Tüm Sektörlerde altyapı hizmetlerinin ve yatırımın yoğunlaştığı alanlar, zarar görmeleri halinde yüksek kayıp yaratacaklardır (Şekil A.11).

Şekil A.1 'de verilen Arazi Kullanımı paftasında kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanında kent merkezi ile iç içe geçmiş olan Gazi Caddesinin Özgür Mahallesi, Konak Mahallesi, Çeşmedamı Mahallesi ve Burç mahalleleri ile kesiştiği lineer bölgede ticaret alanlarının ve kent merkezi sosyo-kültürel alanların bulunduğu bir bölge oluşmuştur. Koruma alanı içerisinde Koruma Amaçlı İmar Planı hedef ve amaçları içerisinde bulunan ticaretin geliştirilmesi yüksek oranda altyapı ve yatırım kaybına neden olmakla beraber yoğun kullanımı yüzünden en fazla deformasyona uğrayacak olan bölgedir.

5.8. Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Bölgesinde Sakınım Planlamasının Durumu

Doğal afetler kentler üzerinde farklı sonuçlar meydana getirdiklerinden ve kente dair unsurları (yapı, altyapı, haberleşme, ulaşım vb.) farklı şekillerde etkilediklerinden, olması muhtemel afetin türüne göre yapılacak risk azaltımı çalışmaları da farklılaşmaktadır. Örneğin, deprem tehdidi altındaki bir bölgede yerleşim kararları verilirken, bölgenin sismik duyarlılığı, toprağın jeolojik yapısı, arazinin eğim durumu, yer altı su seviyesi gibi unsurlar dikkate alınır, tampon bölgeler oluşturularak olası depremin etkileri azaltılmaya çalışılır. Yangın tehlikesi karşısında konut alanlarının bloklar hâlinde tasarlanması, ana yolların uygun genişlikte inşa edilmesi, önemli kamu tesislerinin bir arada bulunmaması, silah ve kimyasal madde tesislerinin kent dışında yapılması şeklinde azaltım stratejileri geliştirilebilir (Genç, 2007).

Sakınım planlaması bir imar ya da arazi planlamasından ibaret değildir. Bu nedenle çok yerde yapıldığı gibi, mevzuatımızın geliştirilmesi gerekir. Bu konuda ABD sakınım planlaması yasası (2000) bir öncü girişimle alana yeni katkılar getirmiştir. Öte yandan, afetlere ilişkin planlama etkinliklerini yalnızca sakınım planı ile sınırlamak yanlış olacaktır.

Kentsel riskler, kimilerinin ileri sürdüğü gibi, yalnızca yıkılma ve hasar görme olasılığına sahip tekil yapıların risklerinin toplamından ibaret değildir. Dolayısıyla kentsel risk yönetimi, yıkılma ve hasar görme olasılığına sahip yapıların belirlenerek bunların 'tamir takviyesi' ya da 'güçlendirilmesi' ile yetinilecek bir etkinlik alanı hiç değildir. Toplumsal bağlamda risk azaltma (sakinim) uygulamaları, fiziki düzenlemeler yanında finansman koşullarının tasarlanmasını, sosyal sorunların çözülmesini gerektirir. Bu kapsam kendine özgü bir planlama alanı belirler. Günümüzde kentsel risk azaltma hedefli araştırma ve girişimler gözden geçirilecek olursa, birkaç yaklaşım biçimi tanımlanabilmektedir:

Sakinim Planlaması içinde afetin bütün etkileri ve planlama kapsamında yapılacak olan bütün eylemlerin tanımlanmış olması gerekmektedir. (Akt; Üzer, 2002; Balamir, 2001) Depreme duyarlı planlama anlayışlarının temelinde Çizelge 5.12'de görüldüğü üzere çevreye duyarlı planlama sürecine nazaran daha geniş kapsamlı mekânsal, sosyal, ekonomik ve yönetsel değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Çizelge 5.12 Çevre ve Deprem Duyarlı Planlamanın Özelliklerinin Karşılaştırılması (Tam, 2004)

Çevreye duyarlı Planlamanın özellikleri	Deprem duyarlı planlamanın özellikleri
Uluslararası, ulusal veya bölgesel ölçekten başlar	Uluslararası, ulusal veya bölgesel ölçekten başlar ve geniş kapsamlı bir program çerçevesinde ele alınır.
	Riske dayalı, olası deprem senaryoları ile geliştirilir.
Fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişmeyi bütüncül, kademeli, esnek, dinamik ve çıkabilecek sorunlara zaman içinde alternatif çözümler getirebilen yaklaşımla ele alınır.	Fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişmeyi çok yönlü, esnek, bütüncül şekilde ele alan, kademeli birlikteliğin sağlandığı ve sürekli güncelleştirilen eylem planıdır.
Analizler alt ölçekteki özellikleri içermekle birlikte öncelikle bütüncül bir planlama gerektirir.	Analizler alt ölçekteki özellikleri içermekle birlikte, üst ölçekli yönlendirici planlar olmadan hazırlanan parçacı planlama yapılmamalı, yapılan planlar olmadan hazırlanan parçacı planlama yapılmamalı, yapılan planlara onay verilmemelidir.
Doğal ve yapılı çevreyi oluşturan tüm faktörlerin birbirine karşılıklı etkileri dikkate alınarak, planlama sürecinde kararlar bu etkileşim olasılığı içinde değerlendirilir.	Doğal ve yapılı çevreyi oluşturan tüm faktörler ve risk faktörleri, mikro-bölgeleendirme haritaları ve deprem senaryoları ile birbirine olan etkileri dikkate alınarak planlama yapılır.
Planlama süreci; sosyo- ekonomik ve çevre arasında koruma- kullanma dengesini savunan "sürdürülebilir kalkınma" doğrultusunda planlanır.	

Depreme duyarlı planlamanın mikro- bölgeleme haritaları ile bölgenin, alanın fiziksel yapısının belirlenmesi bu değerlendirmelere göre oluşabilecek durumların saptanması kentsel alanların planlanmasındaki gibi çevre duyarlı planlama sürecine göre önemli bir farklılıktır. Özellikle deprem riski altında olan alanlarda deprem senaryolarının oluşturulması planlama sürecinde alternatif gelişim kararlarının alınmasında önemlidir.

Özellikle ikincil afetler ve oluşabilecek hasarlar için önceden bilinçli, hazır ve planlı olmaya sevk etmektedir (Çizelge 5.13).

Çizelge 5.13 Çevre ve Deprem Duyarlı Planlamanın Süreçlerinin Karşılaştırılması (Tam, 2004)

Çevreye duyarlı planlamanın süreci	Deprem duyarlı planlama süreci
Bölgelerin yerleşme potansiyelleri ve yerleşilebilirlik kapasiteleri, çevresel değerlerin korunması ve geliştirilmesi açısından stratejik çevresel değerlendirme plan, program ve projeleri yapılmalı	Mikro- bölgeleme haritalarıyla bölgenin jeolojik, tektonik ve sismolojik yapısı saptanmalı ve bölgelerin yerleşme potansiyelleri ve yerleşilebilirlik kapasiteleri belirlenmeli.
Doğal ve yapılaşmış çevreler açısından dengeler kurulmalı,	Deprem kaynakları belirlenip, deprem tehlikesinin değerlendirilmesi yapılarak bir deprem senaryo fayı, seçilmeli
	Tüm bu bilgilere göre, deprem hasar etkisi bilgisayar destekli ana senaryolar hazırlanmalı,
	Su baskınları, yangınlar, nükleer patlama vb. ikincil tehlikeler, ana senaryoya dahil edilebilmeli
Uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel ölçeklerde belirlenen hedefler fiziksel, sosyal ve ekonomik planlama ile uygulanmalı,	Uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel ölçeklerde belirlenen hedefler fiziksel, sosyal ve ekonomik planlama ile uygulanmalı,
Alternatif seçenekler geliştirilmeli ve bu seçenekler çok ölçütlü değerlendirme ölçütleri ile değerlendirilmeli, en uygun seçenek belirlenmeli,	Senaryo içerisinde seçenekler geliştirilmeli ve bu seçenekler çok ölçütlü değerlendirme ölçütleri ile değerlendirilerek en uygun seçenek belirlenmelidir.
Belirlenen uygun seçenek fiziksel, sosyal ve ekonomik gelişme planı olarak geliştirilmelidir.	Belirlenen uygun seçenek fiziksel, sosyal ve ekonomik gelişme planı olarak geliştirilmelidir.

Genellikle sivil mimarlık örnekleri konut, ticaret, sosyal donatı, eğitim veya turizm gibi işlevler barındırmaktadır. Bu durum, bu yapıların depreme hazırlanmasını sadece koruma işleri açısından değil, can kaybını önlemek için de zorunlu kılmaktadır. Hazırlık sürecinde öncelikle koruma kavramının, güçlendirme kavramını kapsayacak şekilde düşünülmesi gerekmektedir (İBB, 2003).

Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş bölgesi için yapılan koruma amaçlı imar planı ile Deprem afetine karşı hazırlanan Sakınım Planlaması karşılaştırıldığında;

Çizelge 5.14 Burdur Kentsel Sit Alanı Koruma Planlamasının ve Sakınım Planlamasının Özellikleri

Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Koruma Planlamasının Özellikleri	Sakınım Planlamasının Özellikleri
Kentsel Ölçekte Başlar.	Afete Maruz Kalan Bölgenin, alanın ölçeğine göre belirlenir.
	Risklerin belirlenmesine yönelik olası tehlikelerin alternatifleri ile belirlenmesi
Koruma yasa- yönetmelik ve kanunlar çerçevesinde müdahale süreçleri ve yöntemleri belirlenir.	Mevcut yasa ve yönetmeliklerin yanında özellikle afet yasaları ile birlikte katılımcı ve işbirlikçi bir yaklaşımla müdahale ve yöntem belirlenir.
Mevcut alanın detayları ile tanımlanması için gerekli koruma sorunsalına yönelik mekânsal, sosyo- kültürel analizler yapılır. Demografik olarak hedefler belirlenir.	Mevcut alan kullanımı ve diğer analizlerin yanında risk faktörünü detaylı olarak belirlenmesi için, risk analizi, yapıların afete dayanıklılığı, vb. gibi analizler CBS ile belirlenir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yaşanan tüm deneyimler ve gelişmiş afet yönetimi sistemlerine sahip ülkelerin tecrübeleri, afet yönetimi konusunda afet öncesi çalışmalar diye adlandırılan “Zarar Azaltma” ve “Hazırlık” evrelerinin daha önemli olduğunu göstermiştir. Bu evrelerde yapılacak çalışmalar, ülkeyi hem afetlere hazırlar, hem daha güvenli ortamlarda yaşanılmasını sağlar, hem de afet sonrası için daha az yıkım ve daha az maliyet yaratır. Yani mali açıdan bir çeşit tasarruftur. Buna kısaca “korunma, tedaviden iyidir” denilebilir. Afet öncesi yapılan çalışmalar ve uygulamalar ne kadar başarılı olursa, afet sonrası gereken kaynaklar o kadar az olacaktır.

Afet zararlarının ancak, afetler olmadan önce alınacak yasal, idari ve teknik önlemlerle azaltılabileceğine her kademede inanmak ve uygulanacak afet yönetim sistemini buna göre düzenlemek gerekmektedir.

Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması çalışmalarını ana politika olarak benimseyen, bir afet anında gerek merkezde gerekse yerel ölçekte etkili bir afet yönetimi uygulamasını içeren yasaların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Afet tehlikesi ve riski ile afet zararlarının azaltılması konusunda halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi sürekli, etkili ve yaygın eğitim programları ile uygulanmalı ve sivil toplum kuruluşları, mahalle örgütleri vb. gibi gönüllü kuruluşların bu faaliyetler içerisinde yer almaları sağlanmalıdır.

Afet tehlikesi ve riskinin belirlenmesi, afet zararlarının azaltılması konusundaki araştırma geliştirme faaliyetleri öncelikli konular arasına alınmalı, yaygınlaştırılmalı ve etkili biçimde desteklenmelidir. Bu faaliyetlere özel sektörün de katılımı sağlanmalıdır. Planlama, bir afet sonrasında karşılaşılabilecek tüm sorunlara çözüm getirmeli ve beklenmeyen olayları en düşük düzeye indirebilmelidir.

Uzunçibuk (2009), Kentleşmenin niteliği, biçimi, yapı ve nüfus yoğunluğu, sanayi ve ekonomik etkinliklerin dağılımı, kentsel ve bölgesel planlamanın yapılmasında ve uygulanmasında afete ilişkin etmenlerin dikkate alınıp alınmadığı, kaçak yapılaşma ve gecekondulaşma ile insan ögesi gibi etmenlerin de dikkate alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda doğal afetlerin çok sık yaşandığı ülkemizde, yerleşim yeri planları hazırlanırken, bu yörelerin özellikleri hesaba katılarak özel planlar geliştirilmelidir. Bu nedenle, olası deprem olaylarına hazırlanırken yapılması gündeme gelen yasa değişiklik ve yeniliklerinin sadece yapılarla sınırlı tutulmaması, kent ve bölge planlaması konularını da mutlak olarak kapsamaları gerekmektedir. Mekân planlamasında, ülke, bölge ve yerleşim yerleri düzeyindeki planlamalar arasında uyumluluk, tutarlılık mutlaka sağlanmalıdır.

Balamir (2007)'e göre afetlere ilişkin planlama etkinliklerini yalnızca sakınım planı ile sınırlamak yanlış olacaktır. Gerçekte birbirinden çok farklı afetler ortam ve aşamalarda başvuru alan farklı planlama türlerinin bulunduğu, bunların farklı teknikleri olduğu anlaşılır. Afet sonrası 'yara sarma planı' zorunlu uygulamalar bulmuş bir planlama etkinliğidir().

Kentsel alanlar da deprem riski azaltımına yönelik yapılabilecek yapısal çalışmaların daha etkili olabilmesi için bir üst ölçek olan kent planlaması ve kentsel tasarım aşamalarında da deprem riskinin değerlendirilmesi ve planlama sürecine katılması gerekmektedir. Mevcut kent planlaması sürecinde, jeolojik durum analizi olarak kısıtlı şekilde ele alınan deprem verisi gerek alansal analiz gerekse sentez aşamalarında yeterince değerlendirilememektedir (Üzer, 2002).

Alansal olarak sakınım planlaması sürecinde gerekli mekânsal, sosyo-kültürel, ekonomik değişimlerin planlanması özellikle ulaşım altyapısı ve diğer teknik altyapının düzenlenmesi gerekmektedir. Koruma alanlarında ikincil afetleri yoğun olarak yangın olarak görmekteyiz. Diğer bir yandan yapı bazında değerlendirme ve güçlendirme çalışmalarına ek olarak geleneksel dokunun deprem ve özel riskler karşısında taşıdığı riskler ele alınmalıdır. Bu kapsamda koruma projeleri ile beraber yapılan planlama

analizleri değerlendirilerek tarihi kent dokusu için yoğunluk azaltma, acil durum yönetimi ve açık alan sistemleri oluşturulmalıdır. Sivil mimarlık örneklerinin bir arada bulunduğu kentsel dokularda, sokakların darlığı sebebiyle ulaşılabilirliğin kısıtlı olması temel bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Olası bir afet durumunda ortaya çıkabilecek yangınlarda, itfaiye araçlarının bu alanlara giremeyeceği düşünülerek sokak bazında yangın söndürme önlemleri alınmalıdır.

Deprem sakınımı için gerekli görülen düzenli envanter ve belgeleme işlemleri ile beraber alansal ve yapı ölçeklerinde koruma amaçlı yapılacak işler tanımlanmalıdır. Bu kapsamda;

- Alan içerisinde kullanılmayan ve atıl durumda olan yapıların (harabelerin) temizlenmesi,
- Alan içerisindeki işlevsel dağılımın afet anındaki boşaltma işlemleri de dikkate alınarak planlanması, Ulaşım sorunlarına koruma ekseninde getirilen çözümlerin oluşturulması,
- Koruma alanı dışında kalan yakın bölgelerin yüksek katlı yapılaşmaların sınırlandırılarak olası afetlerdeki can kaybının azaltılması,
- Yüzeysel ve yapısal özellikleri ile korunmuş olan yapılarda basit belgeleme olarak tanımlanabilecek tanımlayıcı fotoğraflama ve gerekli görülen yerlerde röleve vb. yapılması,
- Yüzeysel bozulma görülen yapılarda basit belgeleme işlemleri sonrasında, ilke kararları ile tanımlanmış olan basit onarım işlerinin yapılması,
- Hazırlanan projeler doğrultusunda deprem riski de göz önüne alınarak restorasyon projelerinin hazırlanması.
- Yer yapısı veya yapının özgün durumundan kaynaklı olarak özel risk altında olan yapılarda zemin güçlendirme, vb. çalışmaların yapılması ve deprem karşısında yapının sakınımı için restorasyon projesi dışında gerekli olan ek güçlendirmelerin yapılması.

Tarihi ve Kültürel Mirasın Korunmasında "kullanarak-yaşayarak koruma" uluslararası platformda tavsiye edilen bir yöntemdir. Bu nedenle bölgenin sivil mimarlık örneği olan yapıları, zanaat ve el işleri konusunda kültürel

birikimin olması ve turizm sektörü ile kazanılabilecek yeni işlevler doğrultusunda uygulama olanakları belirlenirken yapıların otel, pansiyon, cafe ya da müze gibi fonksiyonlara dönüştürülmesi ve bu süreçte restorasyon işlemleri ile beraber deprem tehlikesine karşı alınacak önlemler de örgütlenmelidir.

Bu bağlamda tez çalışma alanında yapılan koruma amaçlı imar planına bakıldığında özellikle işlevsel gelişim ön planda tutulmaktadır. Kentsel Sit Alanı Koruma Kuruluna ilk etapta Kentsel- ticari sit alanı olarak tanımlanması alanın merkezi konumda olduğu ve koruma-kullanma amacının benimsediğini göstermektedir. Ancak Çalışma alanında önemli bir fay hattının bulunması, geçmiş dönemlerde meydana gelen depremlerin kent yerleşiminde, kentsel makroformunda önemli değişimlere neden olduğu görülmektedir.

Tarihi değerlerin korunması için planlama sürecinde belirlenen kararların yanında alanın bütüncül olarak afete hazırlanması gerekmektedir. Özellikle Afet öncesi, sırasında ve sonrasında ihtiyaç olan açık yeşil alanlar çalışma alanı mevcut durumunda yetersiz kalırken, yapılmış olan koruma amaçlı imar planında da göz ardı edilmiştir. Ulaşım ve Altyapının zayıf ve yetersiz olduğu alanlarda koruma amaçlı imar planında koruma alanı içerisinde olması nedeniyle müdahale yapılmamıştır. Alanda Bulunan harabe ve çöküntü alanlarının temizlenmesi ve yetersiz olan altyapı sorunlarına karşı kullanılması gerekli olabilmektedir. Sivil mimarlık örneklerinde ise restorasyon sürecinde güçlendirme çalışmalarının yapılması yapıların korunması sürecinde önemlidir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., 2011. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem Yayın, Tunç Matbaacılık, İstanbul.
- Akçura, N. (1973), Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması, Mimarlık Dergisi, 73-7.
- Alsaç, Ü., 1992. Türkiye’de Restorasyon, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ataseven , C., 2008. Kentsel Dönüşüm Kanunu Kapsamında Deprem Bölgelerinde Yapılan Uygulamaların Değerlendirilmesi Isparta ve Burdur Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Aydın, A., 2011. Heybeli Ada kentsel sit koruma önerisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ayrancı, İ., 2007. Koruma alanlarının yönetimi ve yönetim planı sürecinin değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, 158s, İstanbul.
- Balamir, M., 2001. Deprem Zararlarının Azaltılmasında Risk Yönetimi. İstanbul İnşaat Mühendisleri Odası Bülteni (12), TMMOB, 17-20.
- Balamir, M., 2007. Urban Risk Mitigation Planning, Planning for the Risk Society, XXI. AESOP Conference, July 11-14 Book of Abstracts, Napoli, 19p.
- Balyemez, S., Berköz, L., 2011. Deprem Risklerinin azaltılmasında Toplumsal Bileşen, İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi Mimarlık, Planlama, Tasarım(10)1, İstanbul, 27-38.
- Bildiş, A., 2006. Kentsel Koruma Bağlamında Eski Kentlerin Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma; Tokat-Zile Örneğinde İrdelemeler, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Syf; 91, İstanbul.
- Boduroğlu, H., 2016. Doğal Afet Yönetiminde Etkinlik, Özel İhtisas Komisyon Raporu, URL; <http://www.trakya2023.com/uploads/docs/280620133V20YA.pdf>.
- Burdur Belediyesi, 2016. Belediye İmar Müdürlüğü il görüşmeler.
- Can, C., 2016. Kentsel Koruma Alanları ve Koruma Sorunları, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1255/14441.pdf>
- Çavuş, U., Ş., 2015. Burdur Deprem Riski ve Hasar Tahmini, Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Burdur.
- Çeçener, B., 1995. Kültür Değeri Olan Yapılarda Koruma ve İmar, İstanbul’un Kültür ve İmar Sorunları, İstanbul’un Kültür ve İmar

Sorunları, Tmmob Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul.

Çetin, B., 2007. Burdur Kent Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum.

Düzgün, H., Ş., Yüçemen, M.,S., 2007. Kentsel Alanlarda Bütünleşik Deprem Riski Modeli: Eskişehir Örneği, Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 5-7 Aralık, İnşaat Mühendisleri Odası, Kongre ve Kültür Merkezi, Ankara, 201-212.

Ekinci, Y., 2009. Tarihi Çevre Korumanın Yönetmel Boyutu ve Genel Yönetimlerin Sorumlulukları: Selimiye Camii Alan Yönetimi Örneği , Trakya Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 179s, Edirne.

Erbey, E., D., 2005, Kentsel koruma ve yenileşmede Dönüşüm projeleri-Eyüp rehabilitasyon projeleri, Planlama Dergisi, Ankara,

Erder, C., 1975. Tarihi Çevre Bilinci, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Ergünay, O., 2002. "Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi", Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi, Ankara.

Genç, N., 2007. Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde risk yönetimi, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genel kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bakanlığı yayınları (9), Ankara, 201-229.

Gökgür, P., 2005. 1993’den 2003’e Atina kortasındaki değişimler, CIAM’dan CEU’ya. Planlama Dergisi, 35s, Ankara.

Güler, M., Ekinci, Y., 2010. Tarihi Çevre Korumanın Yönetmel Boyutu ve Alan Yönetimi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi 19(3), 1-14.

Gülersoy, N., 2003. Sit Koruma Ders Notları, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Gülkan, P., Balamir, M., Yakut, A., 2003. Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, e-rapor; www.dmc.metu.edu.tr

Hatami, M., 2013. Tarih Kent Merkezlerinin Koruma Sorunları, Urmiye Tarihi Kent Merkezi Üzerine Bir Araştırma,Yüksek isans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, 191s, İstanbul.

Hepdeniz, K., Soyaslan, İ., İ., 2015. Burdur İlinde Meydana Gelen Depremlerin Odak Noktalarının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle 3 Boyutlu Modellenmesi ve Jeostatistiksel Analizi, Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Burdur.

- İBB 2003. İDMP, İstanbul Deprem Master Planı Final Raporu, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İstanbul.
- JICA, 2004. Türkiye'de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu, Japan International Cooperation Agency, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2008. Modern Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri, T.C. İçişleri Bakanlığı Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı, Ankara, 1-34.
- Kadioğlu, M., 2011. Küresel İklim Değişikliği ve Yükselen Meteorolojik Afetler Tehdidi, Syf:, Kentli Dergisi (Özel Sayı), Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, 76-79.
- KAİP, 2009. Burdur Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı, Burdur.
- Kamacı, E., 2014. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun uluslar arası yasal düzenlemeler bağlamında değerlendirilmesi, METU 31, 1-23.
- Kamacı, E., Ömercioğlu, H.,T. 2016. Kentsel sit alanlarında kentsel dönüşüm problematiği; Antalya Kaleiçi, https://www.academia.edu/2952262/KENTSEL_S%C4%B0T_ALANLARINDA_KENTSEL_D%C3%96N%C5%9E%C3%9CM_PROBLEMAT%C4%B0%C4%9E%C4%B0_ANTALYA_KALE%C4%B0%C3%87%C4%B0, erişim tarihi:02.01.2016).
- Kejanlı, D., T., Akın, C., T., Yılmaz., A., 2007. Türkiye'de koruma yasalarının tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme, elektronik sosyal bilimler dergisi 6(19), 179-196.
- Keles, R., 2003. Kültür Mirası İnsanlığın Ortak Malıdır, Mimarist Dergisi (10), İstanbul.
- Keleş, R., 1998, Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, imge Kitabevi, Ankara.
- Kıvrak, N., 2010. "Eski kent mekanlarının canlandırılması" bağlamında İstanbul Eminönü Hanlar bölgesinde mimari tasarım ilkelerinin irdelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 119s, İstanbul.
- Kiper, P., 2005. Koruma Amaçlı İmar Planı Kavramına Eleştirel Bir Bakış, Planlama Dergisi, Ankara, 31.
- Kocalar, A., C., 2012. Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesinde İmar Planı Uygulamalarıyla Sınırlandırılan Mülkiyet ve İmar Haklarının Aktarımı, Tasarım + kuram dergisi (14), 61-76.
- Koruma Komisyonu, 1995. Türkiye'de Toplumsal Gelişme Sürecinde, Kentsel Koruma'nın İşlevinin Yeniden Tanımlanmasına Yönelik Öneriler, Planlama, 95 (2/1), Türkiye Mühendis ve Mimar Odalar Birliği, Şehir Plancıları Odası Yayını.

- Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama, Yem Yayın, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, Kasım, İstanbul.
- Kundak, S, Türkoğlu, H., 2007. İstanbul'da Deprem Risk Analizi, İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi, "Mimarlık, Planlama, Tasarım" 6(2), İstanbul, 37-46.
- Madran E., Özgönül N., 2011. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Madran, E. 2001. Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yılı'nda Kültürel Varlıkların Korunması.
- Okyay, İ., 1992. Kentsel Koruma ve Geliştirme Planlaması, Yüksek Lisans Ders Notları, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Orhan, E., 2011. Afet sonrası iyileştirme sürecinde iş yerlerinin yer seçim kararları: Adapazarı örneği, 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar sempozyumu, 626s, Ankara, 449.
- Özcan, Z., 2005. 21. Yüzyılda geleneksel konutları ve konut dokusu ile burdur, ı. Burdur sempozyumu, bildiriler cilt-2, burdur
- Özden, E., Görgülü, Ö., 2006. Plamlama- Koruma İlişkisi Üzerine Yeni bir Sistem Önerisi, Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi e-Dergisi (1)4, İstanbul.
- Özen, S.L., 2005. Koruma Yaklaşımlarına Yeni Bir Bakış Açısı Olarak "Bütünlesik Koruma" - Trabzon Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özgen, L., 2007. Afet Kayıplarının Azaltılmasında Kentleşme ve Yapılaşma Kararlarının Rolü, Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 5-7 Aralık, İMO Kongre ve Kültür Merkezi, Ankara, 375-386.
- Özkul, B., Karaman, E., A., 2007. Doğal Afetler İçin Risk Yönetimi, Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 5-7 Aralık, İnşaat Mühendisleri Odası, Kongre ve Kültür Merkezi, Ankara, 4-12.
- Özmen, B., Özden, A., T., 2013. Türkiye'nin afet yönetimine ilişkin eleştirel bir değerlendirme, İstanbul Üniversitesi, siyasal Bilgiler fakültesi Dergisi (49), İstanbul, 1-28.
- Sargın, S., 2005. Isparta'da Kentsel Koruma, Doğu coğrafya Dergisi (14), Tübitak, Sosyal Bilimler Veri tabanı, Ankara.
- Sarp N., 1999. Sağlık Hizmetlerinde Afet Yönetimi, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Deprem Araştırma Dairesi, Deprem Araştırma Bülteni (81), Ankara.
- Sezgin, H., 2002. Avrupa Ortak Kültür Mirası Ve Türkiye - Kültürel Sorunlar ve Ortaklık Koşulları, 10. Kentsel Koruma Yenileme ve

Uygulamalar Kolokyum, Mimar Sinan Üniversitesi, 25 Nisan, İstanbul.

Sönen, E., Bilgi, M., G., Türksever, Ö., 2011. Sürdürülebilir şehirselleşme sürecinde doğal afet ayıplarının azaltılması: Düzce örneği, 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar sempozyumu, 626s, Ankara, 463-476.

Sönmez, T., 2011. Türkiye’de sakinlik planlaması için kentsel yerleşimlerin sismik zarar görebildiklerinin ve risklerin belirlenmesi, 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar sempozyumu, 626s, Ankara, 477-485.

Şahin, İ., 2004. “Türkiye’de Kentsel Koruma Politikalarının Gelişimine Yardımcı Bir Yöntem Denemesi, Örnekleme: İstanbul Tarihi Yarımada, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 280s, İstanbul.

Tam, D., 2004. Çevre duyarlı planlamanın ve deprem duyarlı planlamanın bütünleştirilmesinin sağlayacağı faydalar, planlama Dergisi (29)3, Ankara, 67-75.

Tankurt, _., 1996.

Tekeli, İ., 1987. Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, Tarihi Kentlerde Planlama, Düzenleme Sorunları, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Tercan, B., 2011, Afet Bölgelerinde Yeniden yerleştirme Politikaları, 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar sempozyumu, 626s, Ankara, 485-498.

Tolacı, S., Beyhan, G., Ş., 2015. 1914 ve 1914 Tarihli Depremlerin Burdur Kent Yerleşimi ve Konut Biçimlenmesi Üzerine Etkileri, Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Burdur.

Tosun, Y., 2008, Kültürel mirasın korunmasında üst ölçekli projelerin rolü 2010 Avrupa kültür başkenti İstanbul ve Fatih Suriçi’ne etkileri Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri enstitüsü, 253s, İstanbul.

Tunçer, M., 2004. “ Türkiye’de Tarihsel ve Kültürel Çevreleri Koruma Olgusu”, www.haberbilgi.com.

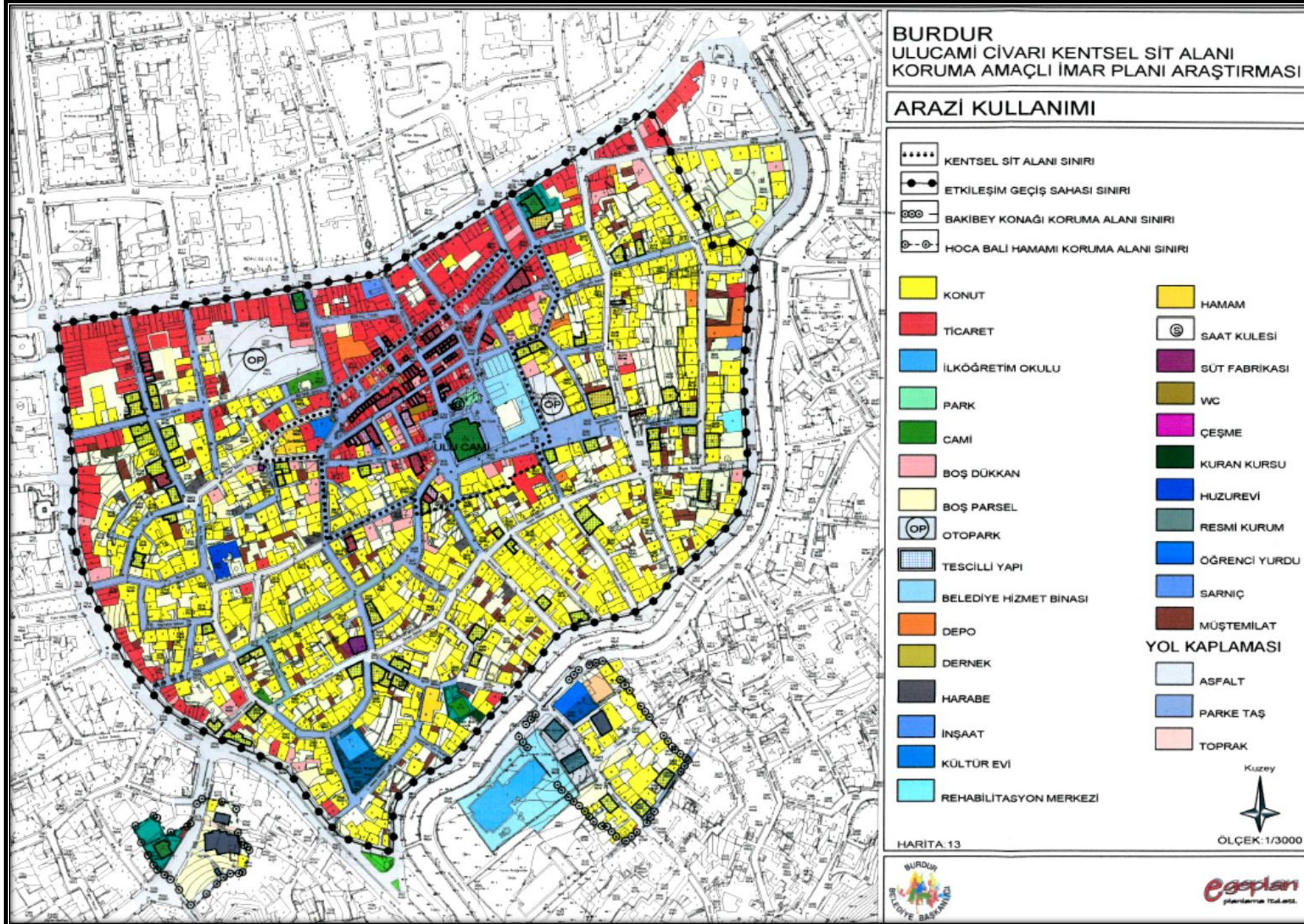
Turan, S., Ö., 2009. Bütünleşik Kentsel Koruma ve Ekonomisi: Trabzon Kenti Modeli, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 271s, Trabzon.

Türk, A., 2005. Burdur İli Özelinde Doğal, Tarihsel, Arkeolojik ve Kültürel Değerlerin Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Açısından Önemi, 1. Burdur Sempozyumu, Bildiriler (2), Burdur.

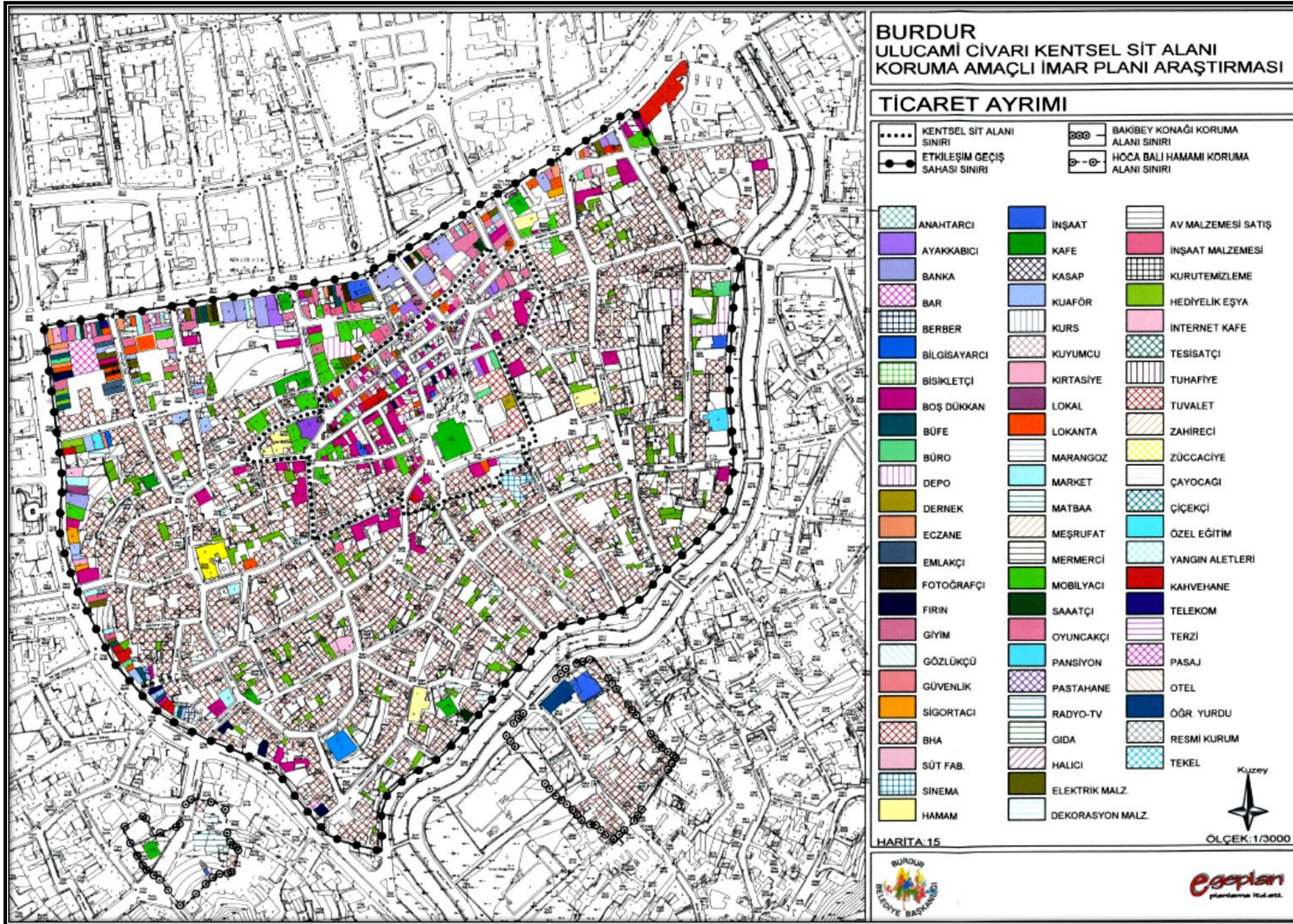
- Türkoğlu, H., 2003. İstanbul Deprem Master Planı: Coğrafi Bilgi Sistemleri Yardımıyla Sakınım ve Eylem Planlaması, Mimarist Dergisi(3)9, 55-58.
- UDSEP 2013. Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı Raporu. TC Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara www.afad.gov.tr
- Ulu, A., 1997. Kentsel Koruma ve Yenilemede Szczecin-Polanya Uygulama Örneği, 5. Kentsel Koruma ve Yenileme Kongresi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Uluğ, A., 2007. Nasıl Bir Afet Yönetimi?, Afet Yönetimi İzmir Kent Sempozyumu, İzmir, 1-18.
- URL- www.international.icomos.org
- Uzunçibuk, L., 2009. doğal afetlerin kentsel ve bölgesel planlamadaki yeri, jeodezi, jeoinformasyon ve arazi yönetim dergisi (101), www.hkmo.org.tr, 18-28.
- Üzer, E., 2002. Deprem Tehlikesi Altındaki Kentsel Yerleşmelerde Deprem Riskinin değerlendirilmesi; Cihangir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 152s, İstanbul.
- Üzer, E., 2010. Kentsel Kültür Mirasına Yönelik Risk Azaltımı İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi, İstanbul Büyükkada Örneği, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 210s, İstanbul.
- Yıldırım, A., E., 2011. Kentsel Koruma Projelerinde Aktörlerin Örgütlenmesi Gaziantep, Kuşadası ve Mudurnu Örnekleri Üzerinden Türkiye'nin Tarihi Kent Dokularında Uygulanabilir Örgütlenme Modellerine Yönelik Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, 533s Ankara.
- Yücel, C., Gülersoy, N., Z., 2006. Türkiye'de kentsel sit alanlarının planlanması için bir sistem önerisi, İstanbul Teknik Üniversitesi dergisi mimarlık, planlama, tasarım(5)1, 374s, İstanbul.
- Yücel, G., 2015. Tarihi Kent Merkezleri ve Deprem Tehlikesi Kapsamında Yenileme Projeleri İstanbul Tarlabası Örneği, Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu, 7-9 Mayıs, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Zülfikar, Ç., 2012. Tarihi Kentsel Çevrenin Korunmasında Stratejik Planlama Yaklaşımı: Bakırköy-Yeşilköy Köy İçi Koruma Alanı Örneği, Uzmanlık Tezi, Kültür Ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 11 Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 86s, İstanbul.

EKLER

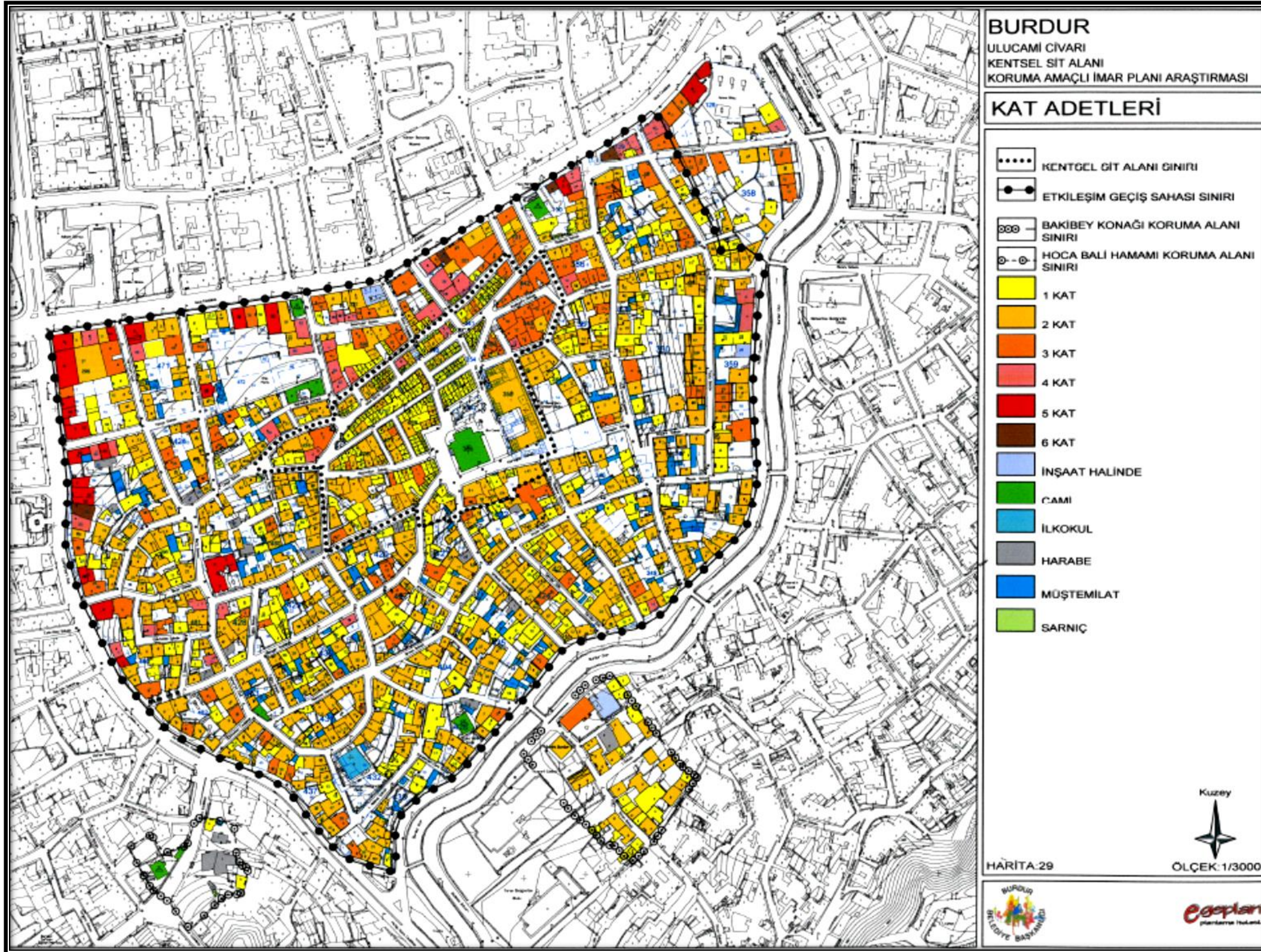
EK A. Haritalar

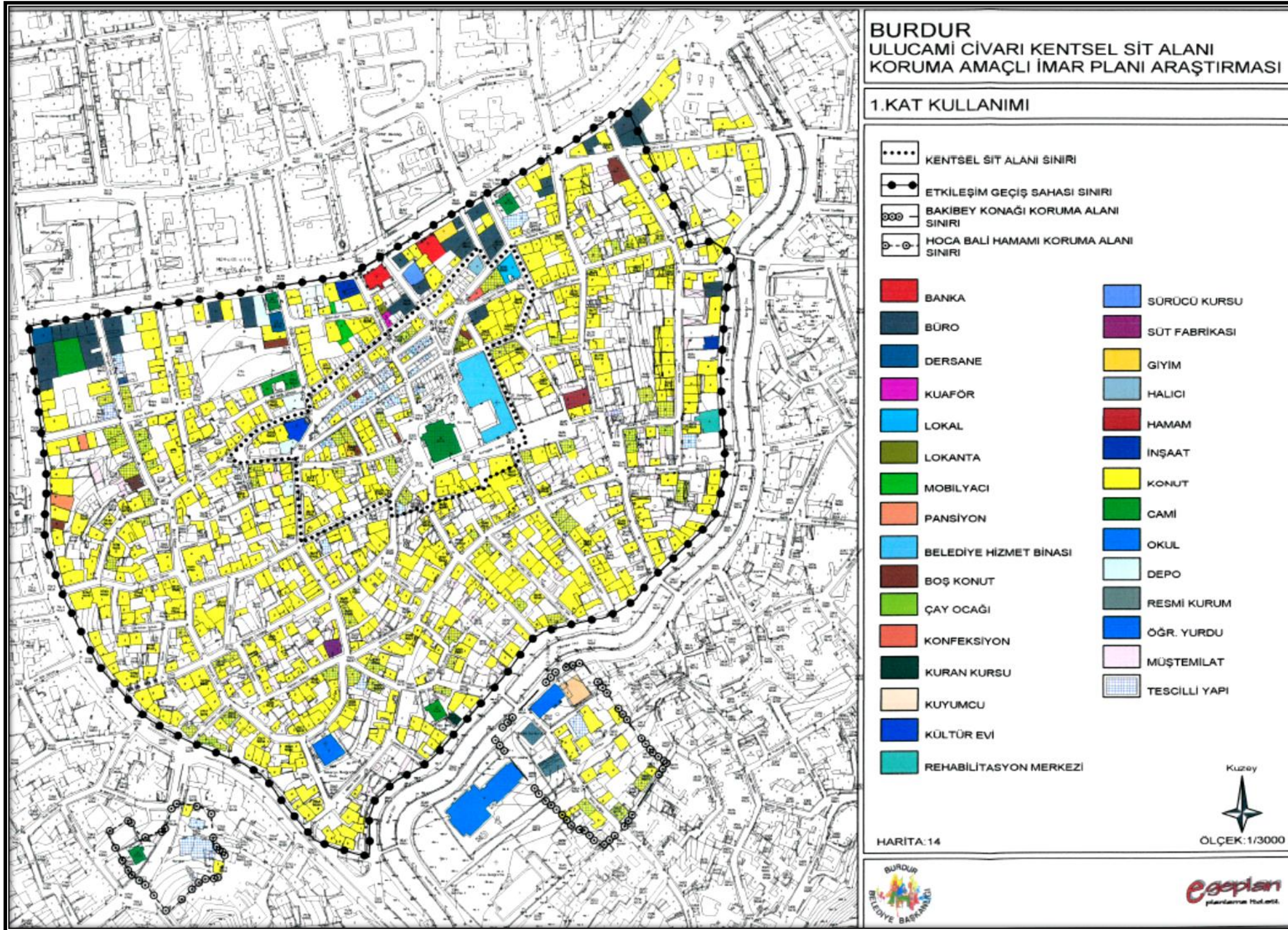
Şekil A. 1 Burdur kentsel sit alanı ve etkilme geçiş alanı arazi kullanımı

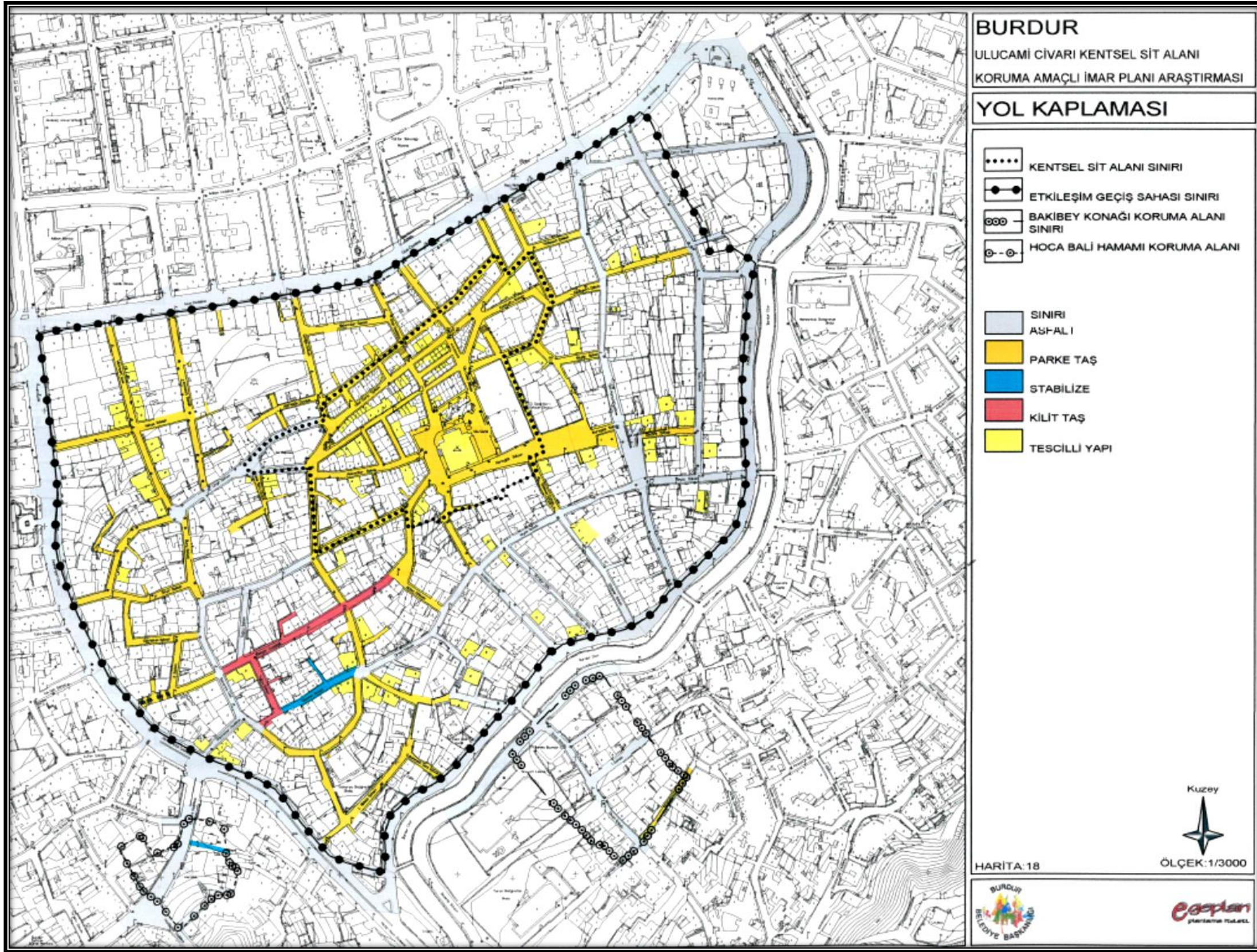
Şekil A. 2 Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı ticaret ayrımı

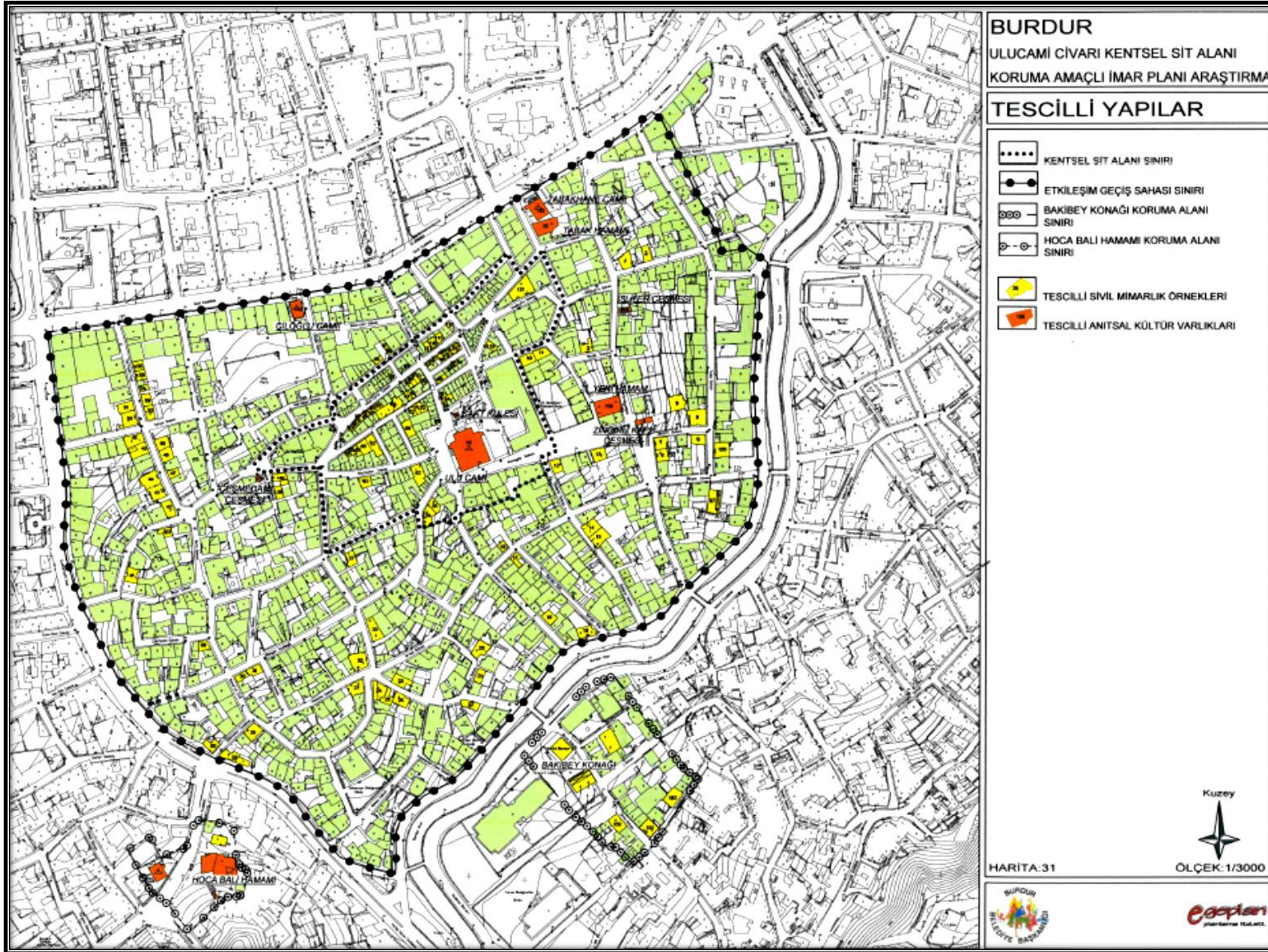
Şekil A. 3 Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı kat adetleri

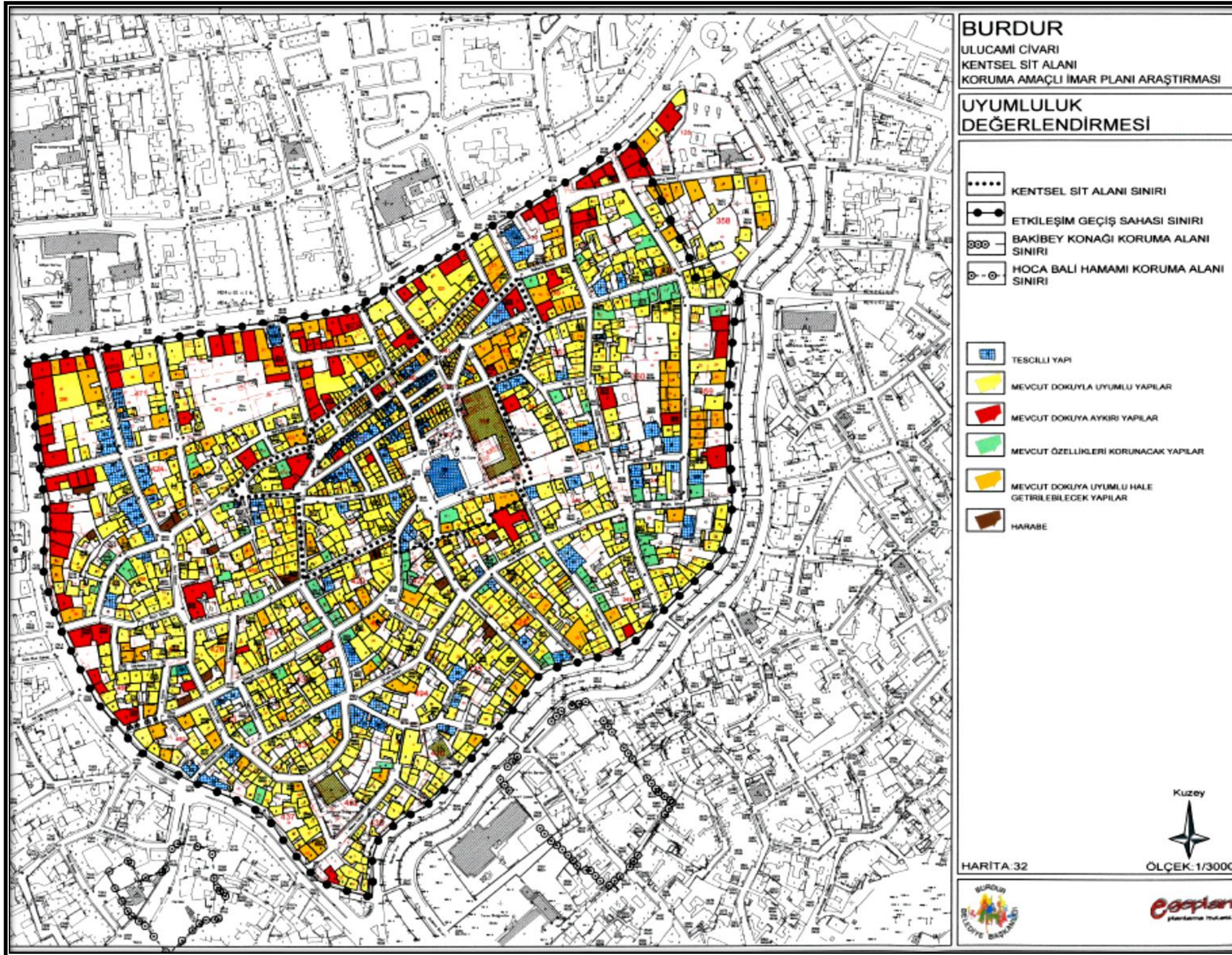
Şekil A. 4 Burdur kentsel sit alanı ve etkilme geçiş alanı 1. kat kullanımları

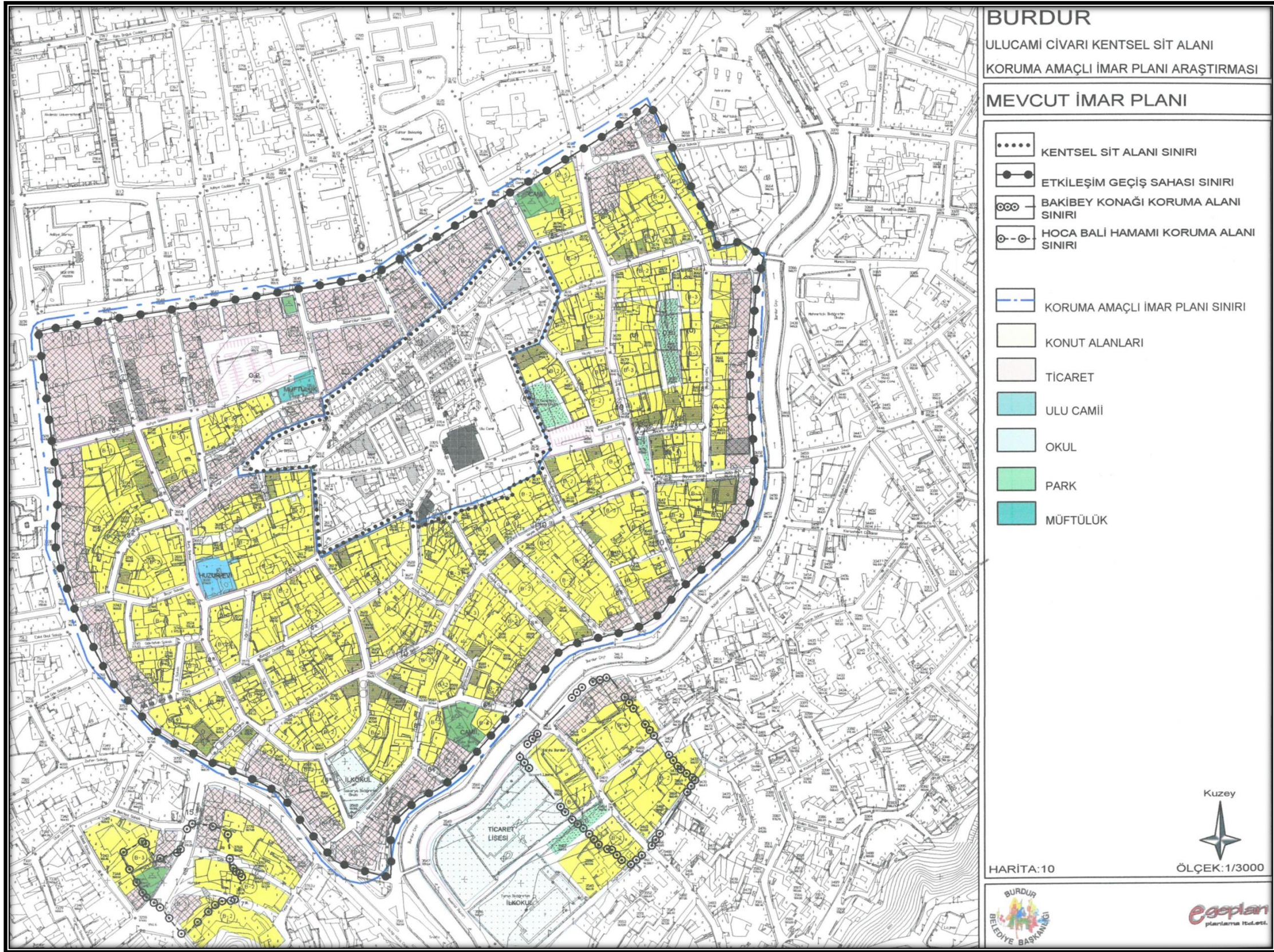
Şekil A. 5 Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı ulaşım yapısı

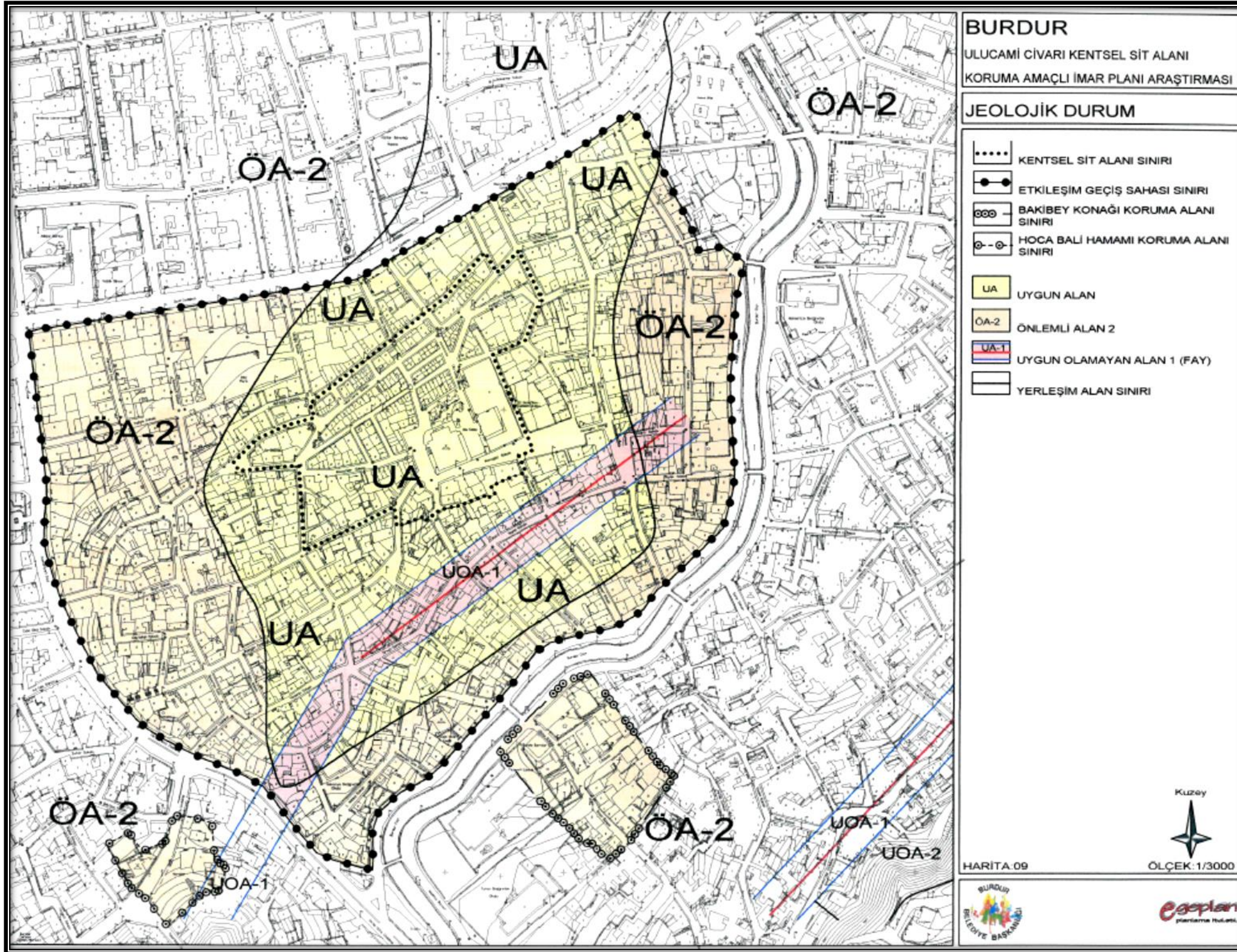
Şekil A. 6 Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı tescilli yapılar

Şekil A. 7 Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı uyumluluk değerlendirmesi

Şekil A. 8 Burdur Kentsel sit alanı çevresi etkileme geçiş alanı imar planı

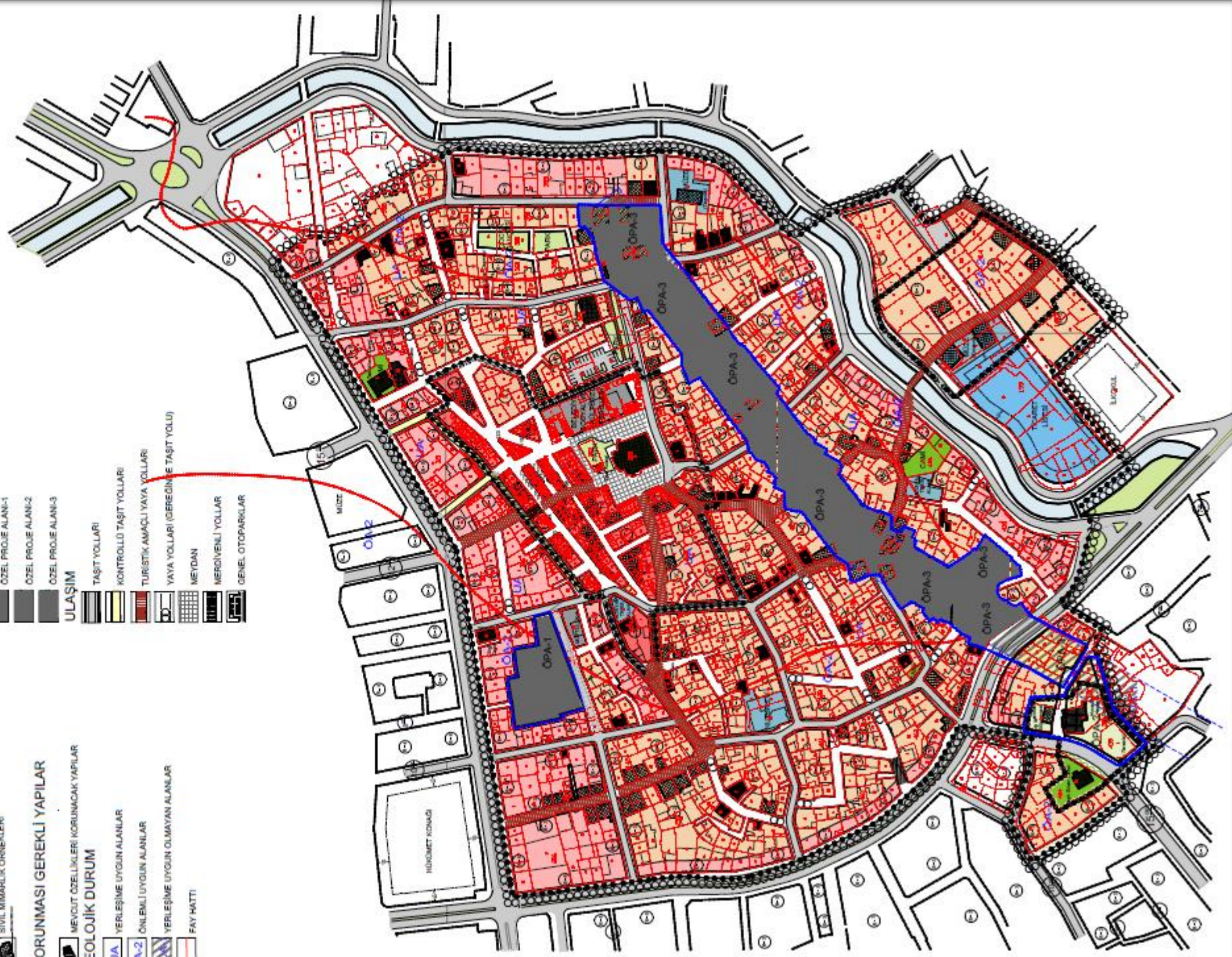

Şekil A. 9 Burdur kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanı jeolojik yapısı

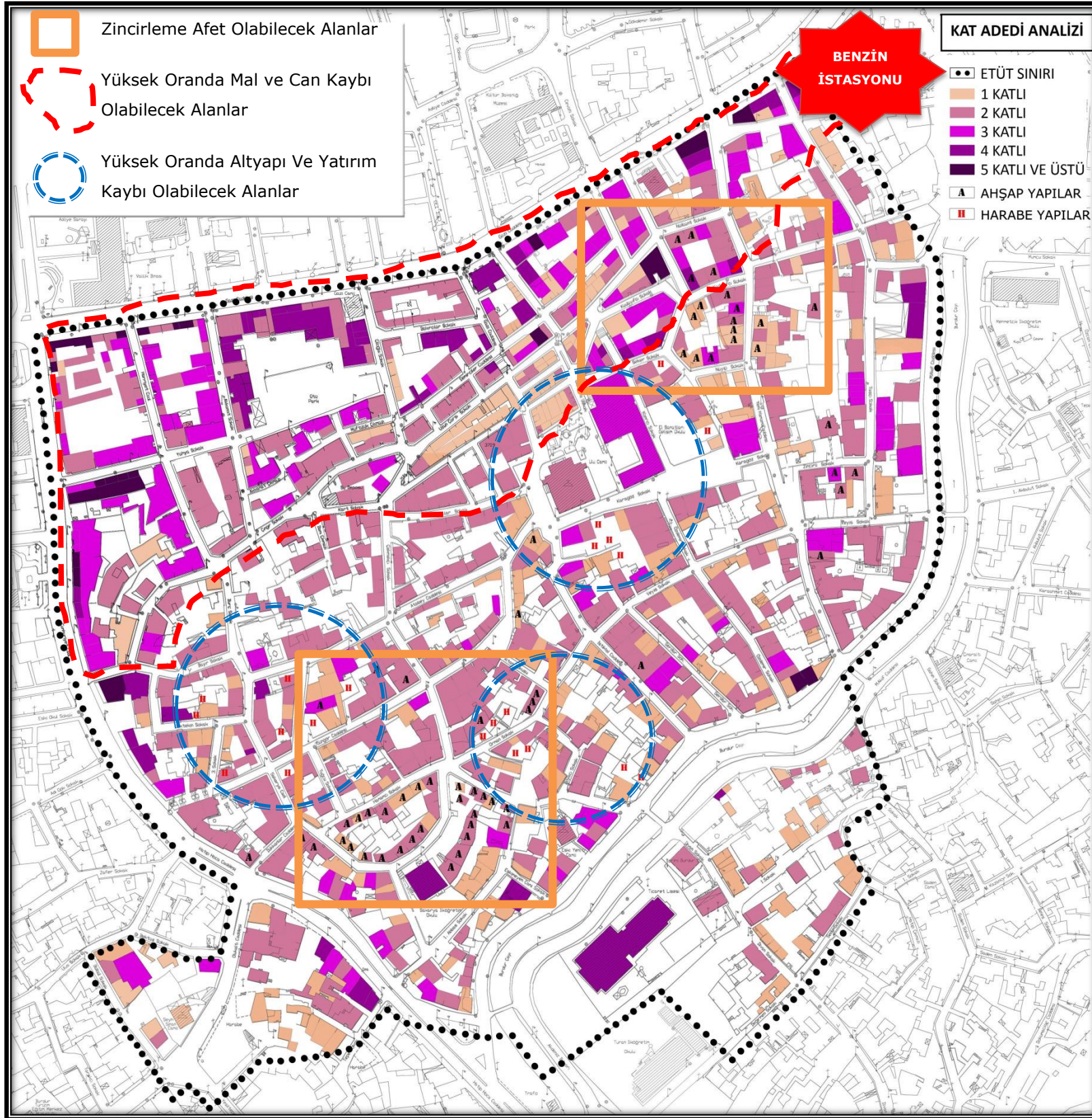
**BURDUR ULU CAMİİ CİVARI
KENTSEL SİT ALANI
KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI**

Kuzey
ÖLÇEK:1/1000

SINIRLAR	ALAN KULLANIMLARI
PLAN ONAMA SINIRI	K KOŞULLU KONUT ALANLARI
KENTSEL SİT ALANI SINIRI	KONUT ALANLARI (BİTİŞİK NİZAM)
ETKİLEME GEÇİŞ ALANI SINIRI	TİCARET ALANLARI (T KOŞULLU)
KORUMA ALANI SINIRI	TİCARET ALANLARI
MÜLKİYET SINIRI	CAMI
JEOLOJİK FORMASYON SINIRI	RESMİ KURUM ALANLARI
YAPI YASAKLI ALAN SINIRI	KENTSEL YEŞİL ALANLAR
ÖZEL PROJE ALAN SINIRI	ORTAĞAÇTIRM TESİS ALANI
TESCİLLİ KÜLTÜR VARLIKLARI	SOSYAL TESİS ALANI
ANITSAL YAPILAR	SAGLIK TESİS ALANI
SİVİL MİMARLIK ÖRNEKLERİ	ÖZEL PROJE ALANI-1
KORUNMASI GEREKLİ YAPILAR	ÖZEL PROJE ALANI-2
MEVCUT ÖZELLİKLERİ KORUNACAK YAPILAR	ÖZEL PROJE ALANI-3
JEOLOJİK DURUM	ULAŞIM
UA	TAŞIT YOLLARI
ÖA-2	KONTROLÜ TAŞIT YOLLARI
YERLEŞİME UYGUN OLMAYAN ALANLAR	TÜRETTİK AMAÇLI YAYA YOLLARI
FAY HATTI	YAYA YOLLARI (GEREĞİNDE TAŞIT YOLU)
	MEYDAN
	MERDİVENLİ YOLLAR
	GENEL OTOPARKLAR

Şekil A. 10 Burdur ulu camii civarı kentsel sit alanı koruma amaçlı imar planı

Zincirleme Afet Olabilecek Alanlar

İçlerinde patlayıcı, yanıcı, kirlenici içeren malzemeler kullanılan fonksiyonların bulunduğu yapılar ve yanıcı yapı malzemesine sahip olan yapılar (Örnek; ahşap yapılar) yangın ve veya sızıntı gibi.

Yüksek Oranda Mal Ve Can Kaybı Olabilecek Alanlar

Barındırdıkları fonksiyonlar nedeniyle sıkışan aralıklarla veya sürekli olarak yüksek insan yoğunluğuna sahip olan yapılar, önemli maddi hasar olabilecek kullanımları olan yapıların (Örneğin sanayi yapıları) erişimi düşük olan yapıların deprem afeti sırasında zarar görmesi can ve mal kaybını arttıracığından bu yapılar

Yüksek Oranda Altyapı Ve Yatırım Kaybı Olabilecek Alanlar

Tüm Sektörlerde altyapı hizmetlerinin ve yatırımın yoğunlaştığı alanlar.

Şekil A. 11 Burdur Kentsel Sit Alanı ve Etkileme Geçiş Alanı Kentsel Risk Durumu

ÖZGEÇMİŞ

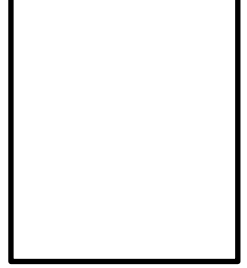
Adı Soyadı : Halime GÖZLÜKAYA

Doğum Yeri ve Yılı : Denizli, 1987

Medeni Hali : Bekâr

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : halimegozlukaya@sdu.edu.tr

Eğitim Durumu

Lise : Tavas Zeybekler Anadolu Lisesi

Lisans : SDÜ, Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü